

P

PAHAR

Se crede că se va căsători în curând acela în fața căruia se varsă un pahar - Suceava; dacă, în timpul ospățului de logodnă, se sparge un pahar, este semn că unul dintre logodnici va muri - Suceava; dacă două persoane, care beau împreună, pun concomitent, din întâmplare, paharele pe masă, este semn că ele vor muri în același moment - Suceava (2.GOROVEI,p.114;148). În Moldova, când își ia mireasa rămas bun de la părinții ei, tatăl fetei îl cinstește pe mire cu un pahar de băutură; tot un pahar primește și mireasa din partea mamei sale; după ce beau din ele, tinerii iau paharele cu ei, acestea purtând numele semnificativ de „pahare de cale albă”; în Munții Apuseni, aceste pahare sunt legate în câte o năframă albă, iar în băutură se află câte o monedă de argint sau de aur; primul bea vinul mirele, care ține moneda în gură până iese din curtea miresei, care primește paharul din partea tatălui ei, iar moneda o înnoadă într-un colț al batistei (3.MARIAN,I,p.422). În Moldova, se spune că paharul umplut ochi este servit din toată inima celui invitat la masă, pe când paharul lăsat mai gol demonstrează că îi pare gazdei rău după el (NOTE,Băncescu). În Prahova, când un invitat ciocnește paharul, atingând cu fundul acestuia buza paharului altui invitat, se crede că primul are sau va avea de rezolvat vreo pricină cu al doilea (NOTE,Antonescu). Serie simbolică: vin-monedă.

PAI

La ridicarea acoperișului unei case noi, se leagă la îmbinarea căpriorilor un mănunchi de paie sau fân, ca să nu se apropie relele de acea construcție - Suceava; să nu se aprindă focul cu paie din ieslea vitelor, pentru că acestea vor deveni neascultătoare și zburdalnice - Moldova; când un copil nu are somn, adică nu doarme și plânge toată noaptea, se iau paie din cotețul purceilor și se pun sub perna din leagăn, ca să doarmă ca purceii - Țara Oltului; în ziua de ajun a Crăciunului (24 decembrie), cine se scoală mai de dimineață dintr-o familie aduce în casă un braț de paie de la porci și se așează pe ele, pentru ca tot așa să stea și cloștile pe ouă peste an - Vâlcea; în ajunul Crăciunului, înainte de a se așeza la masă, gospodina pune sub fața de masă fân și câte o bucată din preparatele ce vor fi servite, toate fiind apoi date de mâncare vacilor, crezându-se că procedând astfel nimeni nu le va putea lua mana - Suceava; ca pomii să lege roade, în ajunul Crăciunului trunchiurile acestora se învelesc cu paie, care nu trebuie să se desfacă și să cadă până la celălalt ajun, cel al Bobotezei (5 ianuarie), crezându-se că numai astfel pomii vor lega - Suceava; când vreun om dorește să afle dacă, în acel an, va muri, să ia două paie, să le așeze în formă de cruce sub aluatul de pască pus pe lopata de introdus în cuptor și în caz că, după coacere, se constată că paietele au fost carbonizate, înseamnă că moartea nu va întârzia să vină - Suceava; pe cine îl doare mijlocul, din cauza seceratului, să pună un șomoioag de miriște sub brâu sau sub curea - Tecuci; paietele pe care a fost așezat trupul decedatului, după spălare, se aruncă noaptea pe apa unui râu, sau se îngroapă în pământ, deoarece nu este bine să se calce pe ele - Suceava (2.GOROVEI,p.45;54;141;145;152; 198;248;254;GOLOPENȚIA,p.103). Se pun în crengile pomilor paie care au fost călcate de preot, când a venit în gospodărie cu botezul, în ajunul sau în ziua de Bobotează, ca aceștia să rodească bogat (PRESA). În Bucovina, paietele și fânul pe care a născut o femeie sunt scoase de către moașă afară, la loc neumbat de oameni și vite, și li se dă foc, crezându-se că, dacă sunt puse pe un loc frecventat, cel ce va trece pe acolo se poate îmbolnăvi, fiindcă paietele sunt pline de păcatele nevastei; în Satu Mare, la trei zile după nașterea pruncului, moașa vine și scoate patul în curte, aruncă din el paietele și fânul și le dă foc, chemând fete și flăcăi să sară peste el, de trei ori, desculți și îmbrăcați numai în cămașă, fetele spunându-și că flăcăii vor umbla după ele tot așa cum sar scânteile focului; paietele pe care a zăcut un mort se aruncă pe o apă curgătoare, iar, dacă în apropiere nu există un râu, se îngroapă într-un loc ascuns, pentru că este păcat să calce om sau animal pe ele - Sibiu; dacă alaiul mortului, în drum spre cimitir, întâlnește

care încărcate cu fân sau cu bucate, se crede că vor mai muri în sat încă mulți alți oameni - Banat (3.MARIAN,II,p.178;III,p.43;205). Paiele luate pe furis din salteaua iubitelui sunt folosite în vrăjile de fermecat cel drag, după cum atestă și aceste versuri dintr-un descântec: „Că tu rău m-ai fermecat/cu trei paie de la pat” (EVSEEV,p.48). Cine visează paie dovedește că are o atitudine sinceră și știe să păstreze secretele celorlalți; dacă se visează dormind pe paie este semn că-l paște sărăcia; dă de un necaz și se confruntă cu ticăloșia celorlalți cel care visează paie risipite; este semn de bogăție pentru cel care visează că vede paie; pentru cine visează fân înseamnă că împrejurările îl vor ajuta să crească vite; înseamnă că afacerile sale vor stagna sau chiar se vor stinge pentru cel care visează fân stricat; pentru cel care visează fân arzând înseamnă moarte în vite mari - Suceava (NOTE,Băncescu).

PAJURĂ

Se crede că este o pasăre uriașă, cu puteri supranaturale și care locuiește pe tărâmul celălalt, în lumea cea neagră sau pe tărâmul de jos, unde își face cuibul în vârful unui arbore deosebit de mare din apropierea unui lac sau a unei fântâni; un balaur, care locuiește în fântână, îi mănâncă puii în fiecare an, până când vine un voinic, omoară balaurul și scapă de la pieire puii pajurii; puii sau chiar pajura-mamă îl recompensează pe voinic, permițându-i acestuia să revină în lumea lui (1.MARIAN,p.115-122).

PALMĂ

O interesantă legendă afirmă că diavolul, după ce a înșelat-o pe Eva, cunoscând care va fi viitorul omenirii, a căutat să-l subjuge și pe Adam, punându-l să iscălească un contract; dar, cum Adam nu știa să scrie, diavolul l-a pus să-și apese „chipul palmei” pe o cărămidă crudă, care, fiind ulterior uscată, a constituit dovada prin care necuratul a ocârmuit lumea până la venirea pe pământ a Mântuitorului - Tecuci; se crede că nu este bine să se dea apă de băut unei femei gravide, fiindcă nu va putea naște, până ce aceeași persoană nu-i va da de băut apă din palmele sale - Moldova; femeia gravidă să nu toarne apă cuiva să se spele, pentru că nu va putea să nască, până ce nu va bea apă din palmele celui căruia i-a turnat - Galați; dacă o femeie naște greu, să bea de trei ori apă din palmele soțului ei - Vâlcea; dacă sugaciul ține palmele întinse înseamnă că el va fi un om darnic, milostiv cu semenii săi - Iași; copilul care ține palmele strânse pumn va deveni zgârcit la maturitate, dar va fi mai mult decât darnic de va ține palmele deschise - Suceava; nu este bine ca mama să-și sărute copilul în palmă, pentru că acesta va deveni hoț, tâlhar - Moldova; cine doarme cu palmele lipite și așezate între picioare dă semn de sărăcie sau chiar poate să însemne că trage a pagubă, a „piază-rea” - Ilfov; Iași; să-și lingă podul palmei cel pe care îl doare gâtul și-i va trece - Tecuci; cine are palma brăzdată cu multe linii va fi un om bogat - Tecuci; cel care are palma rotundă este harnic, iar cel cu palma mult alungită este leneș - Tecuci; cel căruia îi transpiră palmele va fi bătut - Tecuci; cine a mâncat cu lăcomie sau ceva greșos să bată din palme, ca să nu i se aplece - Muntenia; dacă pe cineva îl mănâncă palma dreaptă înseamnă că va avea oaspeți - Bucovina; dacă îl mănâncă palma stângă înseamnă că va da mâna cu cineva - Iași; dacă pe cineva îl mănâncă palma stângă înseamnă că va primi bani, iar de-l mănâncă cea dreaptă, va da bani - Maramureș; Muntenia; Teleorman; Ialomița; Iași; Vaslui; Suceava; Bucovina; este semn de ploaie, când transpiră cuiva palmele - Suceava (2.GOROVEI,p.6;15;16;24;102; 131;134;160;176;183;211; 223; 266;BOGDAN,p.22;1.CHIVU,p.246). Cu deosebire în Țara Oașului și în Maramureș, palma apare sculptată pe crucile de sat și pe ancadramentele porților de intrare în gospodărie, tocmai pentru că ea este „chipul omului” (NOTE,Antonescu).

PANĂ

Penele de păsări (cocoș, curcan, păun, vultur, uliu, cuc etc.) au fost vreme îndelungată o podoabă la pălăria sau la căciula feciorilor de însurat, nici a copiilor și nici a bărbaților, podoabă care s-a

numit în multe locuri chiar *peană*; într-o colindă din Țara Oltului, accentul nu cade pe vultur, ci pe fulgul de aur, pe pana pe care acesta o pierde în timpul bății și care constituie un dar prețios prin dublul simbol, al junelui și al vulturului (junele este ca un vultur, ca un păun, ca un cocoș, ca un șoim etc.); fulgul acesta însă este cules sau vânat în munte, pentru că numai acolo sunt vulturi care se bat în soare, de unde și sintagma „*fulgul de aur*” (HERSENI, p.218). În scaldătoarea copilului se pun și pene de pasăre, ca el să fie ușor ca penele zburătoarelor - Muntenia; când se pune urzeala pe sulul războiului de țesut, se înnoadă între fire și o pană de găină, ca pânza să meargă ușor în stative precum pana - Suceava; când un muribund agonizează cu capul așezat pe perne umplute cu pene, atunci el nu poate muri - Moldova (2.GOROVEI, p.151;185;287). În practicile de aflare a destinului tinerilor, în noaptea Anului Nou, ghicirea vasului sub care se află o pană indică o viață foarte ușoară pentru fată în anul care vine (2.MARIAN, I, p.67). Va pierde ce a câștigat cel care se visează adunând pene; dacă se visează că este acoperit cu pene înseamnă că ține asupra sa un lucru străin - Suceava (NOTE, Băncescu).

PANTALONI

Când mireasa pleacă de la casa părintească la cea a proaspătului ei soț, este bine ca, în prealabil, să se așeze pe un butoi, peste care a fost pusă o pereche de pantaloni ai ginerelui, pentru ca primul copil pe care îl va naște să fie băiat - Vâlcea; când se observă că o vacă s-ar putea să rămână stearpă, i se dă să mănânce tărâțe de turul izmenelor - Vâlcea (2.GOROVEI, p.163;246). Înseamnă lenevie în rezolvarea unor probleme pentru cel care se visează cosând la niște țări și înseamnă că va pătimi o rușine cel care se visează că și-a pierdut pantalonii - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *butoi-pantaloni*. v. VAS.

PANTELII

Sărbători tradiționale, ținute în cinstea Sfântului Pantelimon și care cad, în calendarul creștin-ortodox, în 13 (Soborul Arhanghelului Gavriil; Cuviosul Ștefan Savaitul) și, respectiv, în 27 iulie (Sfântul Mare Mucenic Pantelimon), adică o săptămână înainte și o săptămână după ziua de 20 iulie (Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul); respectarea acestor zile apare de arsuri și de boli inflamatorii; denumirea este un compromis popular între numele sfinților Pantelimon și Ilie (ȘĂINEANU, I, p.221). v. IULIE.

PANTELIMON (Sfântul) v. IULIE.

PAPARUDĂ

În general, obiceiul este cunoscut sub numele de *Paparudă* în Oltenia, Muntenia și Moldova; în Hunedoara, i se spune *Băbăruță* sau *Mămăruță*, iar copilului (băiat și nu fată) i se spune *bloj*, ca și celui de la Anul Nou, care însoțește turca; în Dobrogea, *paparuda* se face în a treia zi de duminică după Paște, deci ar fi legat de o anumită zi a anului, poate chiar de un anumit ciclu al anului, asemănările cu tânărul îmbrăcat în frunze verzi de Sângeorz (23 aprilie), răspândit în Câmpia Transilvaniei, fiind evidente; *paparudele* sunt nu numai o simplă incantație pentru ploaie, ci totodată și o urare de fertilitate (4.POP, p.104;106). *Paparudă* în Mehedinți și în Muntenia, *Păpărudă* în Brașov, *Papalugă*, *Păpălugă* în Dobrogea și Moldova, *Paparugă*, *Păpărugă* și *Dodolă*, în Banat, *Babarugă*, *Băbărugă*, *Dadaloaie*, *Dodoloaie*, *Dodoloi* și *Gogul(e)* în Bihor sunt doar câteva denumiri sub care se desfășoară un obicei practicat începând cu prima (în Banat) sau a treia zi de marți după Paște (în Muntenia, unde se continuă până în lunile iunie-iulie, dacă este secetă), iar în alte părți, cum ar fi în Ialomița, până în cea de a treia joi de după Paște, sau în Joia Verde, adică a doua joi după Rusalii; în timp de mare secetă, se practică în orice zi de vară, cu deosebire în intervalul aprilie-iulie (Banat, Transilvania, Bistrița, Muntenia, Moldova), dar obiceiul nu este cunoscut în Bucovina și nici în Maramureș; prin acest obicei se invocă protecția cerului asupra

recoltelor, se cere să fie ploaie, să fie lanurile ferite de mălură; în Moldova, o fetiță îmbrăcată în ramuri subțiri înfrunzite umblă cântând și sărind pe la casele oamenilor care ies în poartă și o udă cu apă; cântecul este o invocație către cer, ca acesta să deschidă porțile ploilor; în afară de frunzele puse pe acești copii, ei nu mai poartă nici o altă îmbrăcămintă, indiferent că sunt fetițe sau băieți; primesc în schimb de la gospodari bani sau un ou; obiceiul se practică în toată Muntenia, iar, până în anii '50, putea fi întâlnit și prin cartierele periferice din București; în Mehedinți, se adună trei fetițe, mai mici de 12 ani, îmbrăcate în frunze de boz, având pe cap coroane de verdeață; în Olt, se practică numai în zilele de joi și duminică, între Paște și Rusalii; în Muntenia, există credința că nu-i va merge bine peste vară aceluia la care nu joacă paparudele; de menționat că, tot în Muntenia, a treia zi după Paște nu se lucrează, se serbează pentru protecția semănăturilor; în Gorj, există obiceiul ca paparuda să fie jucată de flăcăi, care se îmbracă și ei cu frunze peste cămăși și având și pinteni la picioare, paparudele primind în dar ouă, colaci, bani, fuioare etc.; în Dobrogea, obiceiul se face în a treia joi după Paște, iar în Brașov, unde se îmbracă în frunze o femeie, se face în ziua de Ispas (Înălțarea Domnului); prin sudul Banatului, se umblă cu paparuda de Sfântul Gheorghe (23 aprilie), dar, dacă este zi ploioasă, nu se mai face; în Bihor, după ce se umblă prin sat, se merge la o apă curgătoare și se aprind șomoioage de paie care apoi sunt lăsate să plutească pe apă, aruncându-se totodată în apă și crucea de la un mormânt, toate având ca scop aducerea ploii; în cazul că este secetă mare, o femeie aflată la menopauză intră în apă, ținând în mână o coasă sau o seceră și executând prin apă mișcarea obișnuită a cositului sau seceratului, zicând că nu taie apa, ci legatul ploii (2.MARIAN,II,p.328-342;CIOBANU,p.82-83; NOTE, Antonescu). În Țara Hațegului, paparudei i se spune *bloj*, care este un copil de școală, îmbrăcat cu crenguțe de anin sau de salcie și pe cap cu o cunună din flori; duce în mână o cruce luată de la biserică și merge prin sat strigând o invocație către Dumnezeu, pentru a aduce ploaie; el intră prin curțile caselor, gazdele îl udă cu apă și sărută crucea; după ce termină de colindat prin sat, se duc cu toții la un râu, unde aruncă pe apă cununa de flori și crenguțele pe care le-a avut pe el, după care se scaldă cu toții în râu (CLOPOTIVA, p.450-451). Când vremea este secetoasă timp îndelungat, în Sălaj, câteva fete, de obicei țigănci, sunt îmbrăcate cu ramuri de sălcie, astfel încât să nu rămână descoperită nici o parte a trupului, după care cutreieră satul strigând: „*Dumnezeule, dă apă*”; la auzul rugămintelor, femeile din sat ies în poartă, cu găleți pline cu apă, și udă alaiul; obiceiul se repetă de câteva ori pe an; fetele primesc pentru prestația lor făină, untură, slănină și carne afumată (PRESA).

PAPUC

Copiii să nu fie bătuți cu papucul, pentru că este rău ulterior pentru dureri de cap - Tecuci; fetele aruncă un papuc peste casă și cred că viitorul lor soț le va veni din acea parte a satului spre care arată vârful papucului - Suceava; dacă mireasa îi dă mirelui să mănânce stafide purtate în papuci, în ziua cununiei, acesta se va purta blând cu soția sa întreaga viață - Muntenia; la urcarea în pat, de cade un papuc cu talpa în sus, este semn că va sosi în casă o rudă - Muntenia; când câinele din curte urlă, este suficient ca femeia din casă să întorcă papucii cu talpa în sus și câinele va înceta imediat din urlat - Suceava (2.GOROVEI,p.39;42;70;176;259).

PAPURĂ-VODĂ

Poreclă dată domnitorului Moldovei, Ștefăniță Lupu (1659-1661), în timpul căruia, fiind o secetă cumplită, oamenii mâncau pâine făcută din papură măcinată; devenit apoi personaj legendar, ca și Ciubăr-Vodă (ȘĂINEANU,I,p. 222). v. CIUBĂR-VODĂ.

PAR

În noaptea Anului Nou, fetele nemăritate ies în curtea casei și numără, pe întuneric, parii din gard, pe al zecelea pun semn un fir textil, pentru a-l recunoaște, iar la ziuă văd ce au ales; dacă parul

este noduros, înseamnă că viitorul soț va fi bogat - Țara Oltului; în ziua de Sfântul Vasile, flăcăul se duce, având mâinile la spate și ochii legați, să numere nouă pari din gard, al zecelea, dacă este noduros, înseamnă că viitoarea lui soție va fi bogată, iar, dacă lemnul este neted, limpede, este semn că ea va fi săracă - Vâlcea; fetele, legate la ochi, numără, în ziua de Sfântul Vasile, parii din gard, din șapte în șapte, dacă nimeresc un par necojit, înseamnă că soțul le va fi bogat, iar parul jupuit de coajă este semn pentru bărbat sărac; parul strâmb înseamnă soț cocoșat - Vâlcea; fetele numără, tot în ajunul Anului Nou, cu ochii legați, parii din gard, până la nouă, pe acesta din urmă legându-l cu un fir de lână de culoare roșie, ca a doua zi să-l recunoască, iar, dacă parul are scoarță pe el, este semn că soțul le va fi un om bogat - Suceava; cine bate inutil în pământ un par și nu îl scoate îl va scoate cu ochii pe lumea cealaltă - Muntenia (GOLOPENȚIA,p.82;2.GOROVEI,p.187; 244). În noaptea Anului Nou, fetele din Transilvania, Maramureș și Bucovina aleg câte un par din gard, având ochii legați și numărând de al 9 la 1, apoi punând câte un semn pe cel la care au ajuns cu numărul 1, pentru ca dimineața să poată fi ușor recunoscut de fiecare dintre ele; interpretarea este următoarea: par strâmb, cioturos = bărbați gârbovi, urâți, bolnăvicioși; par drept, sănătos sau verde = bărbați frumoși, tineri și sănătoși; par cu coajă subțire = bărbați cu puțină avere; par cu coajă groasă = bărbați avuți; par drept, gros și coajă netedă = bărbați voinici, tari și frumoși; par lung = bărbați înalți; par scurt = bărbați scunzi; par înădit = bărbați văduvi; par putred = bărbat bătrân; alegerea unui par din gard se face și în noaptea dinspre Bobotează (5/6 ianuarie), atât băieții cât și fetele, numărând până la 10 și neapărat spre stânga, pe ultimul legându-l cu fire, ațe și cordele de diferite culori și forme, pentru a fi recunoscute cu ușurință a doua zi, pe lumină; dacă parul ales este drept și curat, ursitul va fi înalt și bine făcut, dar dacă parul este strâmb și noduros, ursitul va fi bătrân și urât - Moldova (2.MARIAN,I,p.94-95;107;141;BOGDAN,p.121). În Țara Hațegului, parii sunt numărați, în noaptea Anului Nou, de la 10 la 1, semnificațiile fiind cele enumerate mai sus (CLOPOTIVA,II,p.445). În Gorj, se numără tot de la 10 la 1, iar ultimul se leagă cu fir roșu și busuioc (SANDA,p.35;CĂRĂBIȘ,p.50-51). Parul (stâlpul, țarușul) bătut pe locul construirii oricărui adăpost statornic sau pe locul unei noi vetre de sat este simbol al întemeierii (NOTE,Antonescu).

PASĂRE

Simbol general, cu mai multe semnificații; întrupează libertatea și fericirea ființei care nu suportă nici o îngrădire; funcționează ca emblemă a frământărilor sufletești ale celui îndrăgostit, fiind alegorie a libertății și nepăsării tinereții; în cântecele de înmormântare, pasărea apare ca purtător al stihiei devastatoare a morții, din care cauză se numește „Pasărea morții”; poate fi și mediator care aduce o veste despre soarta celui dispărut, sau este întruchipare a sufletului celui dispărut, revenit, sub formă vie, în această lume, purtând de data aceasta numele de „Pasărea-suflet”; imaginea acesteia este prezentă pe cusături, obiecte din lemn, ceramică, pictură murală ori pe obiecte din sticlă, în credința că figura și prezența ei au puteri protectoare, benefice (COMAN,II,p.XIII-XIV). Descompunerea motivului pomului vieții și autonomizarea, din punct de vedere decorativ, a elementelor componente se pare a fi completă și dusă la ultima formă posibilă în imaginea păsării ciugulind; în legendele tuturor popoarelor, pasărea din vârful pomului este aducătoare de „apa vieții”, sfătuitoarea celor plecați în căutarea elixirului; uneori, ca în unele povești din Asia centrală, ea reprezintă spiritul rău, care vine și mănâncă fructele minunate ale pomului vieții; din toate aceste legende s-a întrupat imaginea păsării ciugulind sau cu o ramură în plisc; păsări ciugulind din ciorchini de strugure prinși de un vrej de viță contorsionat sunt frecvent rediate pe ușile unor biserici țărănești din sec. al XVIII-lea și al XIX-lea; aceeași compoziție se regăsește pe stâlpii de poartă din satele de lângă Huedin, lucrute după modele germane tipărite și răspândite după 1900; pe o pernă din Chiojdul Mic - Buzău, pasărea care ciugulește este un struț uriaș; cocoși ciugulind apar deseori pe străchinile din Oboga - Olt, iar alte păsări cu ramură în cioc sunt foarte frecvente pe ceramica smălțuită din Transilvania; cocoșul ciugulind apare și pe

xilografurile românești din Transilvania (PETRESCU,p.60-61). În cântecul liric, pot apărea, cu sensul de iubită, tot felul de păsări de curte (puicuță), sau de codru (mierlă, privighetoare, turturică etc.), dar poate apărea și sub termenul generic de *pasăre* (păsărică, păsărea etc.), conform versurilor „*În grădina lui Ion/Toate păsările dorm,/Numai una n-are somn!*” (EVSEEV,p.116).

Mersul în ródină (ródini). Cuvântul însuși, învechit și rar, înseamnă creație, geneză, întemeiere, început, neam, familie, spiță; este un obicei îndeplinit de femei, de cele mai multe ori rude (neamuri), dar și de vecine; în Bacău, Vaslui, Iași, Suceava și Botoșani, femeile duc la ródini, alături de alimentele rituale, și o pasăre vie; femeile merg la lăhuză, aceasta se numește Ródine, unde duc daruri în bani, îmbrăcăminte pentru copil, o pasăre, alimente, rachi; în Suceava, se aduc, înainte de botez, zahăr, orez, fructe, făină, ouă, o pasăre și rachi, toate fiind date lehuzei; se pun bani și în scutecele copilului; tot în Suceava, cea care aduce găină vie o trece de trei ori pe deasupra sobei și spune: „*Cum nu fuge soba din casă, așa să nu fugă nici găina*”; în Iași, găinii vii i se rupe o pană, care este pusă în scaldătoarea copilului; toate alimentele care sunt duse acționează simbolic, aducând noroc și belșug; în Vaslui, se crede că însăși ródinile aduc noroc, dar se consideră darurile și ca o pomană pentru sufletele copiilor morți, sau chiar pentru propriul suflet; credința în pasărea-suflet și obiceiul de a aduce în dar păsări vii sunt prezente și în practicile rituale de nuntă, cu sensuri inițiatice și prenatale evidente; în Vâlcea, găinile aduse drept plocon de părinții fetei sunt azvârlite pe casă de către mama ginerelui, pentru ca mireasa să facă lesne copii; în Tecuci, se crede că, dacă îi moare cuiva cloșca pe cuiabar, i se va îmbolnăvi greu femeia la naștere; și în Suceava se duc plocon păsări vii la casa miresei sau a mirelui; în Bucovina, se duc colaci și găini și tot o găină trebuie să ducă tatăl copilului la botez; colacul care este dat moașei se numește în Moldova, în marea majoritate a cazurilor, „*pupăză*” și pe ea se pun bani; în Suceava, colacului i se alătură și oușoare făcute tot din aluat; acest colac are formă alungită, rar este rotund, în formă de pasăre și este dat moașei pentru prestația ei; „*pupăza*” se întâlnește și în Galați și Vaslui; de remarcat că se fac „*pupeze*” și la Crăciun, la Anul Nou și se dau și de pomană, în Bacău, Neamț, Iași, Botoșani și Suceava; în Banat, dacă la o casă mor mereu copiii, în momentul când se naște un altul, se ia un cocoș (dacă pruncul este băiat) sau o găină (dacă este fată), i se leagă păsării pliscul și se spune: „*Dau cap pentru cap,/Ochi pentru ochi,/Nas pentru nas,/Gură pentru gură/* și se înșiră tot așa toate componentele ființei umane, după care se face o groapă în camera unde s-a născut copilul și pasărea este îngropată acolo, punându-se alături și o bucată de tămâie albă și una neagră; la înmormântare, se dă peste groapă o pasăre vie groparilor; în Moldova, se prind o găscă și un cocoș negru, cărora li se taie capul, iar trupurile lor sunt puse în câte o oală care este îngropată în vatra caselor, deasupra presărându-se cărbuni, busuioc și tămâie amestecate cu sângele păsărilor, această pastă fiind mai întâi călcată de către toți ai casei, crezând că astfel le-a murit moartea (1.BERDAN,p.62;65-66). În prima zi de primăvară, vânătoriiucid orice fel de pasăre le iese în cale, pentru a avea noroc la vânat peste tot anul - Vaslui; sau caută să ucidă o țarcă (coțofană), pentru a-și desfunda pușca - Suceava; în ziua de Crăciun, se mănâncă mai întâi carne de pasăre, pentru ca omul să fie ușor ca pasărea tot timpul anului - Teleorman; femeile să nu mănânce pipota păsărilor, fiindcă li se întărește abdomenul - Tecuci; păsările care nu au pipotă nu sunt bune de mâncat - Suceava; le va merge rău celor care mănâncă păsări tăiate de către femei - Suceava; dacă vreo boală a omorât dintre păsările din ogradă, este bine să se taie una dintre cele sănătoase și să se mănânce, pentru că apoi celelalte nu vor mai muri - Muntenia; când păsările de casă se culcă devreme este semn bun, de belșug, dar este semn de sărăcie și lipsuri multe când se culcă târziu - Suceava; trag a sărăcie păsările care umblă cu aripile în pământ - Tecuci; este semn de noroc pentru casa în curtea căreia vin păsări străine - Tecuci; dacă pasărea numită în popor *albinărel* șuieră, înseamnă că i s-a uscat limba și dorește să plouă, ca să-și astâmpere setea cu apă de ploaie - Suceava; dacă păsări zburătoare intră în casă pe fereastră sau pe ușă, este semn că va sosi o veste bună - Suceava; dacă vreo zburătoare se lovește de geamul unei case în care sunt fete de măritat, este semn că în curând vor veni pețitori - Suceava; dacă vreo pasăre, în zbor, va

murdări pe cineva, acela va avea cu siguranță o supărare mare, o pagubă - Suceava; când, iarna, păsările se izbesc de ferestre sau intră prin șuri este semn că se va strica vremea - Suceava; când se adună păsările și vrăbiile toamna la arie, este semn că iarna va fi lungă și geroasă - Suceava; este semn de belșug, dacă vreo pasăre de curte se rătăcește în ograda altcuiva, din care cauză este bine să nu fie alungată sau sacrificată - Galați; anul va fi bogat în roade, dacă se arată stoluri numeroase de păsări în timpul iernii - Vaslui; pasărea căpătată de pomană este aducătoare de belșug și nu trebuie înstrăinată - Galați; se crede că vrăjitoarele iau întotdeauna chip de pasăre - Moldova; Galați; confecționate din tablă, sunt amplasate la coama acoperișurilor caselor - Neamț (2.GOROVEI,p.7;20;135;159;170;189-190;192;206;281-282;286;288). În Maramureș, se crede că este bine ca femeia gravidă să nu mănânce aripi de păsări de curte, pentru ca pruncul să le stea înfășat (BOGDAN,p.110). În Bucovina, se crede că este semn de furtună când cocori, vulturi și alte păsări răpitoare zboară în șirag rotitor (2.MARIAN,I, p.87). În Gorj, se crede că nu este bine ca primăvara copiii să se scalde în vreun râu, până nu mănâncă pui de pasăre sălbatică, precum vrabie sau mierlă, fiindcă se îmbolnăvesc de friguri (CĂRĂBIȘ,p.111). În Suceava, când o pasăre își face cuibul la casa sau grădina unui gospodar este semn că acelaia îi va merge bine în acel an; când păsările de curte își ciugulesc penele este semn că va ploua; cine se visează prinzând o pasăre înseamnă bucurie scurtă și câștig; va avea bucurie în familie cel care visează pasăre cântând; este bine când se visează păsări albe, dar înseamnă suferință când se visează păsări fără pene; cine visează că a găsit un cuib de pasăre va avea parte de bucurie și câștig mare, dar visarea unui cuib gol este semn de pagubă, iar cuibul cu pui înseamnă că se va umple de bube cel care îl visează; va avea parte de un câștig bun în activitate cel care visează carne de pasăre (NOTE,Băncescu). Serii simbolice: *pasăre-tămâie; sânge(de pasăre)-cărbune-busuioc-tămâie.*

PASCĂ

Pasca este coptura cea mai importantă făcută din grâu ales cu grijă; cojile ouălor întrebuintate la frământarea aluatului se aruncă pe o apă curgătoare, pentru ca peste vară să nu răpească uliul găinile; făina presărată pe lopata folosită la introducerea Paștelui în cuptor se strânge și apoi se presară pe răsadurile din grădină (PRESA). Cea mai cunoscută formă de pască este cea rotundă, pentru că se crede că scutecele în care a fost înfășat Iisus au fost rotunde; apoi se mai face pasca în formă dreptunghiulară („în 4 cornuri”), pentru că mormântul în care a fost îngropat Mântuitorul a fost pătrat sau dreptunghiular; pe marginea păștii, se fac împletituri din aluat, întrerupte de steluțe, iar în mijloc împletitura se face în formă de cruce, aceasta fiind crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul; pasca se face numai din grâu curat, făina fiind cernută printr-o sită foarte deasă; resturile de pască, rămase prin lipire pe lopata pe care au fost introduse în cuptor, se răzuiesc cu mare grijă și apoi se împrăștie pe straturile de varză, ca să nu le mănânce puricii; pasca se face în Joia Mare, în Vinerea Seacă, dar cele mai multe femei o fac în Sâmbăta Paștelui; în unele sate din Moldova, în afară de această pască pentru Paște, se mai prepară pască de Sfântul Gheorghe, de Înălțare (Ispas) și de Duminica Mare sau Rusalii (2.MARIAN,II,p.125-126). Este semn că anul va fi bogat în roade, dacă cresc frumos, la dospire și coacere, colacii (sau pasca) pregătiți pentru Duminica Învierii Domnului - Muntenia;Suceava; dacă aluatul pentru pască nu dospește, este semn că, în acel an, cineva din casă va muri - Muntenia; din pasca făcută pentru Paște, se păstrează o bucată până în ziua prăznuirii Sfântului Gheorghe (23 aprilie), sărbătoare considerată a fi Paștele vitelor, când se dă acestora să o mănânce, pentru ca ele să fie sănătoase, ferite de primejdii, iar vacile să dea lapte mai mult - Suceava (2.GOROVEI,p.19;130;148;189). Pasca, aliment ritual, este făcută din făină de grâu, cereală considerată a fi „*cinstea mesei*”; uneori, făina de grâu este amestecată cu făină de porumb, acesta fiind supranumit „*hrana casei*”; pasca se prepară în joia sau în sâmbăta Paștelui, iar caracterul ritual al ei decurge din forma sa (rotundă sau dreptunghiulară), din ornamentele din aluat (pască cu sucituri, cu împletituri, cu zimți, simplă etc.), din utilizarea ei în diferite practici magice (12.GHINOIU,p.170).

PAȘTE v. 1. DUMINICĂ; 2. PASCĂ; 3. PÂINE.

PAT

Simbolizează unirea conjugală, expresia „*pat încheiat*” semnificând familie încheiată, gospodărie în toată legea (HERSENI, p.245). Pe patul unei lehuze, timp de șase săptămâni de la nașterea copilului, nu trebuie să se așeze nimeni, pentru că femeia poate pierde laptele, dar asemenea probabilitate este contracarată, dacă mama mănâncă pâine și slănină luată din mâna celui care s-a așezat pe pat - Țara Oltului; se crede că, în primele șase săptămâni după naștere, nu este bine să se așeze cineva pe patul mamei și pe așternutul ei, pentru că i se umflă sânii - Moldova; copilul nou-născut, până la șase săptămâni, să nu fie așezat pe pat la spatele mamei sale, pentru că, oricât va fi el de binecrescut și de învățat la maturitate, lumea nu îl va lua în seamă - Bucovina; nu este bine să se cearnă pe pat, pentru că este rău de boală - Tecuci; sau femeile să nu cearnă niciodată pe pat, dacă nu vor să aibă mulți copii - Bucovina; nu este bine să se încălze cineva stând pe pat, pentru că porcii îi vor fi mâncați de lupi - Ialomița; sau porcii îi vor muri de brâncă (boală contagioasă a animalelor domestice, în special a porcilor, caracterizată prin apariția unor pete violacee - ȘĂINEANU, II, p.168) - Botoșani; să nu se pună scândurile patului pe foc, pentru că este rău de sărăcie - Vâlcea; preotul venit cu botezul, în ajunul Crăciunului (24 decembrie) și al Bobotezei (5 ianuarie), este rugat să se așeze pe pat, ca să stea și cloștile pe ouă - Vâlcea; Suceava; grăunțele, puse sub așternutul patului cu acest prilej, se dau apoi cloștilor să le mănânce, pentru a nu se înăbuși puii - Suceava; după ce omul moare, pe patul unde a zăcut se așează pâine, sare, un pahar cu vin și un mănunchi de lână nespălată, care sunt duse a doua zi dimineața, de către aceeași persoană care a aranjat patul, fie la hotarul dintre sate, fie sunt împrăștiate pe o apă curgătoare - Vâlcea (GOLOPENȚIA, p.98; 2.GOROVEI, p.22;54;128;153; 162;164;200; 211;235). Se răstoarnă imediat așternutul de pe pat, unde a stat mortul, dinspre cap spre picioare, pentru a nu lăsa loc altui mort - Suceava (3.MARIAN, III, p.173-174). Pentru cel care se visează dormind într-un pat înseamnă fie boală, fie uneori câștig în ceea ce întreprinde; dacă se visează pat împodobit cu țesături și perne frumoase înseamnă căsătorie; când se visează multe paturi la un loc este semn de bucurie și de stare odihnită; visul unui pat cu saltea din paie înseamnă speranță într-o îndreptare a situației prezente; dar visarea unui pat în neorânduială și murdar este semn de ceartă, iar pentru cine se visează ridicându-se din pat semnifică boală - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *pâine-slănină; pat-semințe; pat-pâine-sare-vin-lână-apă/hotar*.

PAUS v. VIN.

PĂCALĂ

Erou din snoavele populare, corespondentul românesc al lui Nastratin Hoge, Till Buhogindă sau Bertholdo, prototip al firii mucalite, pus mereu pe șotii inteligente și moralizatoare, apărând în special alături de Tândală, care este opusul său (ȘĂINEANU, I, p.225).

PĂCURĂ

Lichid vâscos, negru sau brun închis, rămas de la distilarea țiteiului, care se folosește drept combustibil și ca materie primă din care se obțin motorină, uleiuri și alte produse; țitei brut (ȘĂINEANU, IV, p.145). Se crede că este bine ca, în primele săptămâni de la nașterea copilului, să se pună un vas cu păcură sub pătuțul lui, pentru ca necurățeniile mamei sale, când intră în odaia lui, să se prindă de vas și nu de copil - Suceava (2. GOROVEI, p.182).

PĂDUCHE (*Pediculus* - DLRM, p.592)

Se crede că este semn de pagubă, dacă îi iese cuiva un păduche pe frunte - Iași; când apare pe fruntea unui om bolnav, este semn că nu mai are mult de trăit; este semn de noroc când apare la

un copil bine îngrijit - Tecuci; dar, dacă este găsit pentru prima oară pe capul unui copil, el trebuie strivit pe o oală nouă, în credința că pruncul va deveni un bun cântăreț - Iași; păduchii văzuți în vis înseamnă bani; păduchii puși în rachie și dați apoi bolnavului constituie leac contra frigurilor (2.GOROVEI,p.94;182;254). Cine visează păduchi mulți așezați pe trupul său sau adunați asupra altcuiva înseamnă câștig în bani, izbăvire de necaz și sărăcie, musafiri nechemați sau ploaie; dacă se visează omorând păduchi înseamnă că a omorât sărăcia - Suceava (NOTE, Băncescu).

PĂDURE

Prezența ei este receptată în două ipostaze total opuse: prima indică pădurea ca loc al haosului, al dezordinii, al tăcerii, în general fiind un generator al maleficului; astfel, în basmele populare, pădurea lumii de dincolo simbolizează o realitate în care totul este mort; cealaltă ipostază face din pădure un loc râvnit de îndrăgostiți, un fel de „casă a iubirii“, un adevărat sanctuar, în care efuziunile dorului au libertate și totodată discreție, departe de satul înțeleș de tineri ca loc rău, unde se întâlnește pizma, ura, nerecunoștința; întotdeauna, „*curțile dorului*“ se află în inima pădurilor (codrilor) - Transilvania; de subliniat că aceste ipostaze (des întâlnite în lirica orală de dragoste) sunt în totală contradicție cu mentalitatea tradițională generală, care așează pădurile, râpile, coclaurii sub semnul morții și dezordinii, iar satul simbolizează viață, colectivitate, ordine; în schimb, păstorul și haiducul duc dorul codrului verde, pe care îl văd ca pe un ideal nespuns de scump lor, în multe cântece haiducești din Oltenia codrul fiind considerat ca un frate sau chiar ca un „*fârtat*“ (frate de cruce); toate aceste motive au făcut ca „*legănatul codrului*“ să simbolizeze tristețea, melancolia, sentimentul dragostei neîmplinite sau un sentiment general de neajungere, temă care a trecut și în lirica eminesciană; în altă ordine de idei, pădurea, în unele cântece lirice, reprezintă un obstacol în calea iubirii, obstacol pe care îl străbat tinerii, ca pe un traseu psihologic, în căutarea tentațiilor trupești, simbolizate, în acest caz, de fructele ademenitoare ale lumii silvatică - mure, zmeură, fragi (CARAMAN,p.270-276;EVSEEV,p.64-66;106). Niciodată codrul românesc nu a fost „iadul verde“, adică o junglă inexpugnabilă; este adevărat că pădurea, în mentalitatea tradițională, este bântuită de spirite malefice, dar acestea sunt puține la număr și au existență numai în basme și unele legende populare; astfel, pădurea poate adăposti *Brehnele*, *Muma-Pădurii*, *Moșul-Codrului* etc., iar *balaurii*, deși numeroși, nu sunt invincibili; românului nu-i este teamă de codri, prin care trece ușor și senin, „*printre frunzi căzute, pe cărări pierdute*“ (2.KERNBACH,p.316). De altfel, codrul (pădurea) este o temă poetică preferată, cu dinamică semnificativă mai ales în poezia orală epică și lirică (BUHOCIU,p.201). În contextul practicilor de sondare a ursitei, dacă, din plumbul (cositorul) topit și turnat în apă, se formează ceva care seamănă cu o pădure înseamnă că viitorul soț al fetei va fi pădurar (2.MARIAN,I,p.53). Se mai crede că nu este bine ca viitorul ginere să se ducă la pădure până la nuntă, pentru că este rău de moarte - Vâlcea; în cazul că au fost culese din pădure, pentru prima oară, fragi, mure, ciuperci atunci răsărite sau coapte, este bine să se dea altora să guste mai întâi, dacă se dorește să se poată culege și cu alt prilej - Botoșani; când, în timpul iernii, vuieste pădurea (codrul) este semn de viscol - Vaslui; când vuieste pădurea este semn că se va strica vremea - Suceava (2.GOROVEI,p.143;170;262;264). Cât timp se seamănă cânepa, oamenii să fie cu ochii ațintiți spre pădure, ca și plantele să crească aidoma pădurii - Țara Oltului (GOLOPENȚIA,p.144). „*Codrul frate cu românul*“ spune o vorbă românească; în realitate, codrul este unul dintre cele trei componente ale trăsăturii de haiduc, alături de *cal* și *arme*; fără una dintre aceste trei componente, haiducul nu mai are nici o rațiune de a fi; codrul este neapărat *verde* și totdeauna înfrunzit, un codru desfrunzit, de toamnă târzie, este de neconceput; este un „*loc rău*“, pentru că este bântuit de duhuri malefice, pe acolo trece haotic ceva, dar oricum trece, se mișcă; codrul desfrunzit este mai repede o construcție artificială, ivită din necesitatea existenței unei opoziții, pentru că, în textele folclorice nu apare niciodată, nu concretizează nimic (NOTE,Antonescu).

PĂDUREANA v. MUMA-PĂDURII.

PĂDUROAICA v. MUMA-PĂDURII.

PĂDUROIUL v. MOȘUL-CODRULUI.

PĂIANJEN

Legenda spune că, la început, păianjenul și albina erau frate și soră; fiind nevoiași, ei au plecat din casa părintească, pentru a-și câștiga singuri pâinea; băiatul s-a angajat ucenic la un țesător, iar fata a ajuns să lucreze la zidari, cărând piatră pentru construcții; după un timp, mama lor s-a îmbolnăvit și a trimis pe cineva să-i cheme; fata a alergat într-un suflet la căpătâiul mamei, în timp ce băiatul a refuzat să vină, spunând că este prea ocupat cu țesutul și nu poate pierde vremea, ceea ce a făcut să atragă blestemul mamei, fata făcându-se albină, iar băiatul păianjen; de atunci, păianjenul trăiește singur, fără frați, fără surori și fără familie; el fuge de lumină, își țese pânza în locuri întunecoase și este mereu posomorât și supărat, iar oamenii îl urgisesc, îi strică pânza și îl omoară; albina însă este veselă, zboară de pe o floare pe alta și trăiește cu părinții, cu frații și surorile împreună, iar oamenii o iubesc, fiindcă ea împarte cu toții mierea pe care o adună; casa îi este fagurul cel galben ca soarele, iar din ceara albinelor oamenii fac lumânările care se aprind în ceasul morții; o altă legendă spune că păianjenul este rău și că el trebuie omorât, pentru că Dumnezeu, când a urzit lumea, a făcut pe Sfântul Soare, ca oamenii să aibă lumină; păianjenul însă s-a apucat și a urzit pânză pe sus, pe copaci, pentru ca oamenii să nu mai vadă și astfel să nu mai fie lume; atunci Dumnezeu a făcut vântul, fiindcă până atunci nu fusese vânt, ca să rupă pânza lui, să o curețe pe unde există și astfel vântul a scăpat omenirea de lucrarea rea a păianjenului; deci primul rost al acestei stihii, care este vântul a fost să scoată lumea de sub imperiul întunericului și al fricii; pentru că vântul primordial a distrus prima pânză a păianjenului, de atunci mereu boarea de vânt trebuie să frângă toate pânzele păianjenului, fie ele cât de mici și neînsemnate (COMAN,II,p.139-140;142-143). Se spune că diavolul s-a transformat în păianjen, a intrat sub copita calului Sfântului Sioe (Cel Mare, părinte al bisericii creștin-ortodoxe, prăznuit pe data de 6 iunie - ȘĂINEANU,I, p.289), când acesta se ducea la sora sa, Melița, iar, după ce sfântul a adormit la casa acesteia, i-a furat copilul femeii, drept pentru care sfântul l-a afurisit și astfel, de atunci, păianjenul este o vietate necurată, spurcată, de care omul trebuie să se ferească - Țara Oltului; în toate zonele etno-folclorice, se crede că Dumnezeu iartă din păcatele celui care omoară un păianjen; prevestește moartea omului bolnav, dacă peste acesta coboară un păianjen - Galați; dacă înaintea cuiva se lasă un păianjen este semn că acela va auzi o veste - Suceava; tot primirea unei vești înseamnă și când se lasă pe mâini, pe gât sau pe față - Suceava; dar este semn că va avea oaspeți cel în fața căruia coboară un păianjen - Teleorman;Ilfov;Prahova;Galați;Suceava; când se coboară în casă este semn că va sosi în curând o rudă - Suceava; când se coboară pe firul său un păianjen cu picioarele albe este semn că va veni în casă o rudă apropiată, iar dacă va avea picioarele negre este semn că va sosi în casă un bun prieten - Muntenia; când se coboară un păianjen de mici dimensiuni prin fața cuiva înseamnă că acela va veni în ospeție o rudă - Maramureș;Suceava; fiind considerată o ființă spurcată, un om este iertat de tot atâtea păcate câți păienjeni omoară - Teleorman; sau sunt iertate șapte păcate pentru fiecare păianjen omorât - Suceava; sunt iertate șapte păcate pentru omorârea unui păianjen mare, dar numai trei dacă este omorât unul mic - Muntenia; dacă un păianjen nu este omorât, omul se încarcă el cu șapte păcate, pentru că păianjenul țese mai mult decât Maica Domnului - Vâlcea;Suceava; se crede că este spurcat pentru că a îndrăznit să țesă cel mai subțire fir, întrecând-o pe Maica Domnului, iar omorârea lui devine astfel o posibilitate de a fi iertat de zece păcate pentru cel care îl omoară - Tecuci; celui care omoară un păianjen cu dosul palmei i se iartă numai un păcat - Suceava; dacă este omorât un păianjen care are picioare lungi, sunt iertate câte trei păcate pentru fiecare insectă - Galați;Bucovina; sângele care curge de la o

tăietură la deget poate fi potolit punând pe rană un păianjen - Suceava; dacă toamna zboară prin aer multe fire din pânzele păianjenilor este semn de toamnă lungă - Suceava (GOLOPENȚIA,p.71; 2.GOROVEI,p. 176;183;269;283;BOGDAN,p.24;NOTE,Antonescu). În Teleorman, se crede că îi sosesc în ospeție rude apropiate celui care i se lasă deasupra capului sau pe haine un păianjen (2.CHIVU,p.246).

PĂLĂRIE

Va avea părul slab fata sau femeia care pune pe cap pălărie bărbătească - Suceava; cât durează nunta, mirele trebuie să stea cu capul acoperit cu o pălărie, căciulă sau cușmă, pentru că el nu trebuie să se descopere, deoarece atunci este considerat împărat sau principe - Suceava; pălăria (căciula, cușma) nu se pune pe masă, pentru că astfel cârțița va scoate mușuroaie de forma și mărimea acoperământului de cap - Suceava; când cineva mănâncă având capul acoperit cu pălărie sau căciulă înseamnă că dracul râde și Dumnezeu plânge - Suceava; ouăle se pun la cloșcă din pălărie bărbătească, pentru că atunci numai cocoșei va scoate găina - Bihor (2.GOROVEI,p.33;100; 132;173; 188). În Maramureș, fetelor le este interzis să pună clop (pălărie) pe cap, ca să nu le cadă părul (BOGDAN,p.88).

PĂLIE

Supranumele popular al Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, cel care arde (pălește) recoltele, sărbătorit la 20 iulie (ȘĂINEANU,I,p.225). În ziua de Pălie, femeile să nu coasă împungând cu acul și nici să nu pună animalele la car, pentru că este rău de poceală - Țara Oltului; nu se lucrează, fiindcă se va isca vijelie cu trăsnete - Țara Oltului (GOLOPENȚIA,p.111;131). v. IULIE.

PĂLIILE

În credințele tradiționale românești, Păliile sunt surori ale Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, aducătoare de foc, arșiță și boli arzătoare (declanșatoare de temperatură ridicată); sunt sărbătorite cu o zi înainte de Sfântul Ilie, adică la 19 iulie - Cuvioșii Dia, Teodor și Macrina (ȘĂINEANU,I, p.225). v. IULIE.

PĂMÂNT

Pretutindeni, faptul de a oferi pământ și apă apare drept un ceremonial consacrat, de sorginte asiatică, prin care dătătorul, în calitate sa de cărmuitor al unei țări, face act de supunere totală față de acela căruia îi sunt date elementele amintite; fapt este că solii duceau, în recipiente speciale, la suveranul lor pământul și apa primite, pe care acesta le păstra cu deosebită grijă, fiind convins că asemenea garanții reprezentau pentru el maxima siguranță în ce privește supunerea; o spune cum nu se poate mai clar Aristotel: „a da pământ și apă înseamnă a te lăsa robit”; la baza vechiului uz asiatic stă o concepție magică, având caracter universal, ce dăinuiește la primitivii exotici, ca și la ruralii popoarelor civilizate, până în vremea noastră și anume practica, de domeniul magiei contagioase, întemeindu-se pe principiul că lucrurile, care au fost la origine unite organic, iar apoi separate, rămân totuși și mai departe unite pentru totdeauna; ba încă atât de intim, încât orice acțiune s-ar aplica asupra părții detașate ea afectează și întregul din care acesta provine, oricât de mare ar fi distanța ce o desparte de întreg; foarte numeroase și variate sunt practicile care vizează o anumită persoană și la care vrăjitoarea, femeia care face farmece și vrăji, se servește de ceva ce aparține acelei persoane: câteva fire de păr, unghiile, saliva, picături de sânge sau o piesă vestimentară (bete, batistă, un petic de haină sau cămașă); posedând o părticică din acea persoană sau dintr-un element, care a fost în contact cu ea, fermecătoarea se află în posesia persoanei însăși, aceasta se află în puterea sa și poate acționa direct asupra ei; în conformitate cu o asemenea concepție, tot așa stau lucrurile și când este vorba de țară: posedând un pumn de țărână din pământul ei și un ulcior cu apă din izvoarele sau râurile sale, deținătorul

devine, prin însuși acest fapt, stăpân peste țara și locuitorii acesteia; totuși, dintre cele două stihii simbolice se dă prioritate pământului, măcar și pentru faptul că sintagma cuprinde enumerarea în ordinea pământ și apă, ceea ce înseamnă că poporul atribuia pământului importanța cea mai mare, iar nu apei, ordine pe care o păstrează și Mihai Eminescu în poemul „Scrisoarea a III-a”; de menționat în plus că niciodată nu se întâlnește, la Herodot sau la alți scriitori antici, mențiunea izolată a apei ca simbol unic pentru supunere, ceea ce constituie încă un argument în favoarea considerației speciale de care se bucura pământul încă din antichitate; la români, și anume la marele grup dialectal daco-roman, era deosebit de răspândit odinioară un obicei al pământului, care prezintă o uimitoare analogie cu uzul asiatic; există un interesant capitol din vechiul drept românesc, referitor la procesele de hotărnicie atât de frecvente, iscate din cauza neînțelegerilor cu privire la hotarele moșiilor, schimbate prin vicleșug sau care dispăreau de la sine de-a lungul vremii; mărturia pe care se pune cea mai mare bază, în asemenea împrejurări, o constituia jurământul cu brazda pe cap, la românii din Moldova, sau jurământul cu traista de pământ pe cap sau pe spinare, la românii din Muntenia și Oltenia; obiceiul consta în aceea că, după ce martorul sau martorii, ori chiar împričinații înșiși luau brazda, o bucată de pământ cu iarbă cu tot de pe terenul în litigiu, și și-o așezau direct pe cap sau într-o traistă, o purtau pe traseul vechiului hotar, așa cum îl cunoșteau ei, jurând totodată pe sufletele lor că hotarul este acela pe care au mers ei cu brazda în cârcă, după care se așezau noile semne de hotar; important este că există ecouri ale acestei practici până în primele decenii ale sec. al XIX-lea, ceea ce constituie o dovadă incontestabilă a vigurozității sale; la care trebuie adăugat că el prezenta și o gravitate deosebită, deoarece documente moldovenești semnaleză că nu puține erau cazurile când martorii, înfricoșați, nu acceptau sub nici un motiv să li se pună brazda pe cap, preferând doar să jure că hotarul arătat de ei este cel adevărat; mai trebuie adăugat că, în limbajul curent, au rămas expresii precum „*a se face una cu pământul*” sau „*a face pe cineva una cu pământul*”, având ambele semnificație negativă, exprimând distrugerea, nimicirea, deși nu chiar atât de ample ca proporții, ca în locuțiunea folosită în citatul poem al lui Mihai Eminescu, unde apar ambele stihii, apa și pământul (CARAMAN, p.58-60;62-63;119). Dar în cosmogonia românească, pământul are o demnitate secundară față de apă, pentru că este conținut în adâncurile ei ca o materie informă; astfel, Dumnezeu îl trimite pe diavol să ia din genune un pumn de pământ, din care face o turțiță, pe care o pune pe palmă și o bate cu cealaltă pe deasupra; această turțiță, pusă pe apă, trebuia să servească la odihna celor doi în timpul nopții, dar diavolul, vrând să-l înece pe Demiurg, îl împinge când într-o parte când în alta, dar, de fiecare dată, pământul creștea, ajungând a doua zi să fie cât este și astăzi; deci pământul este ca o turțiță, sau ca o masă rotundă, țărănească, sau ca un talger, el plutind pe ape, iar fixitatea lui se datorează sprijinirii pe stâlpi, ca un fel de șopron, sau pe spatele unui urs, sau pe spinarea unuia sau mai mulți pești; în Vâlcea și Suceava, se crede că sub pământ este un măr roșu, iar sub el un pește, care, când se mișcă, „*pace n-ar mai fi pe pământ*”; când se mișcă peștii, se întâmplă cutremurele; stâlpii sunt roși de Sgripturoaică, sau de Iuda Iscariotul, sau, cum se spune în Vâlcea, de Iuda Pământului; ca să evite distrugerea stâlpilor de către aceste făpturi malefice, femeile trebuie să le arunce puțin mălai, când vor să pregătească cu el mămligă sau turte, iar, la fântână, să le dea apa cu care se clătesc vasele folosite la mâncare; motivul escatologic, în cosmogoniile populare românești, are o motivație etico-religioasă, fiindcă, oamenii înrăindu-se, Dumnezeu s-a hotărât să piardă pământul, nu prin apă, ci prin foc; pedeapsa este radicală, nu mai lasă loc la regenerare; apa avusese rol justițiar, trebuia să facă loc altor forme de viață, dar, prin foc, pedeapsa este amarnică, pământul va arde 9 sau 12 stânjeni în adâncime, pentru a se putea purifica, apoi vor sufla 12 vânturi, care vor aduna cenușa într-o movilă, din care, peste 7 zile, când Sfântul Ilie va trâmbița, vor ieși sufletele oamenilor, care se vor întrupa în oi și capre; primele vor fi ale lui Dumnezeu, celelalte ale diavolului; iar din adâncuri vor ieși blajinii, să ia în stăpânire fața curată a pământului; despre pământ se spune că „*este mama noastră*”, pentru că „*ne face*” și „*ne hrănește*”; el „*e femeie și în el a pus Dumnezeu toate semințele, ca să ne*

hrănească”; dar mai apare și o altă reprezentare, conform căreia „pământul e jumătate femeie și jumătate bărbat, pentru că Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva”; „pământul cel de deasupra este bărbat, iar cel mai dinăuntru femeie; lui îi e ciudă pe femeia lui și o muștră: pe mine mă taie, mă muncesc, dar ție ți-e bine, tu nu numai că muncă nu faci, ba încă oamenii îți dau de mânănci”; luat ca ființă sfântă și vie, pământul este chemat să-l sprijine pe om în adevărul și speranțele lui, să-l întărească în deznădejde și să-l răzbune în mânia lui; blestemele cu pământul sunt frecvente și necruțătoare: „înghiți-te-ar pământul”, „mânca-te-ar pământul”, „face-te-ai pământ”, „face-te-ai oale și ulcele” etc. (VLĂDUȚESCU,p.72-73;76-77;79-80). Când se produc cutremure de pământ, oamenii spun că se întoarce pământul și duce lumea în altă parte, pentru că s-a înrăit și de aceea nu mai sunt nici timpurile bune, deoarece, mai demult, se făceau recoltele din belșug, acum însă nu, „pentru că s-a sucit pământul”; Dumnezeu clatină pământul și nimeni nu știe când va fi sfârșitul lui; pământul stă pe stâlpi și este considerat sfânt, fiindcă din el trăiește lumea - Gorj (CĂRĂBIȘ,p.105). Există obiceiul ca, după naștere și după ce copilul a fost scăldat și înfășat, el să fie așezat pe pământ, de unde tatăl său îl ridică în brațe, în semn de recunoaștere a paternității și a obligativității creșterii lui (GOLBAN,p.69). La naștere, femeile sunt așezate pe pământul din casă sau pe vatra casei sau a focului, pentru a fi în contact permanent cu pământul în timpul travaliului, fie pentru a primi energiile benefice ale acestuia, fie pentru a asigura protecția copilului - Dolj; ca să nu se deoache un copil, se ia pământ de sub talpa mesei și i se face un mic semn în frunte - Ialomița; când o mamă ia la câmp și leagănu cu copil, seara, la plecare, ia puțină țărână din locul unde a stat leagănu și o pune în leagăn, ca să nu rămână somnul copilului acolo, sau ca să nu ia altcineva pământ din acel loc și astfel să fure somnul copilului - Țara Oltului; ca o fată să nu mai joace așa mult și deci să fie atât de plăcută flăcăilor, i se ia pământ din urma lăsată de piciorul drept și din locul unde îi cade umbra și se îngroapă după ușă și atunci acea fată va fi totdeauna în coada tuturor celorlalte în ceea ce privește invitațiile la dans - Suceava; traista cu semințe de linte, fasole, mazăre etc., pregătită special pentru a merge cu ea la semănat, nu se așează pe loc nesăpat, ci pe arătură moale, în credința că astfel boabele din noua recoltă vor fi moi și vor fierbe ușor, iar sămânța acestor plante cu păstăi se pune întotdeauna în pământ arat, pentru ca tecile lor să fie fragede și nu lemnoase - Suceava; în aceeași idee, semințele plantelor deja menționate nu se seamănă în pământ nesăpat, pentru că vor fierbe greu cele din noua recoltă - Galați; pentru ca totuși să-i meargă bine celui căruia i-a ieșit cineva în cale cu un vas gol, este bine să se arunce cu țărână de trei ori în urma lui - Galați; să nu fie lăsați copiii să mănânce lut, pentru că fac limbrici - Galați; să nu se calce pe prispa casei, până a nu se usca lutul lipit, pentru că favorizează formarea bătăturilor la picioare - Galați; ca să se învrăjbească între ei membrii unei familii, este suficient să se arunce, după unul dintre, cu țărână luată din locul unde s-au bătut doi câini - Suceava; pot fi dezbrățați doi inși, dacă între ei se aruncă puțină țărână procurată de lângă arbori care au crescut îngemănați, dar despărțiți de vreo furtună - Suceava; în caz că vreun om se uită admirativ sau îndelung la animalele altuia, acesta din urmă ia țărână și azvârle peste ele, ca deochiul să se prindă de pământ și nu de viețuitoarele din gospodărie - Țara Oltului; ca un flăcău să fie fermecat și să vină după fata care îl dorește, aceasta ia puțină țărână din pământul rezultat din săparea gropii unui mort și un oscior din osemintele deshumate cu acest prilej și le aruncă în curtea băiatului iubit; farmecele se pot face și cu pământ luat din locul unde a călcat cel ce urmează a fi fermecat; de pildă, se scoate urma lăsată în pământ de către un fecior, se leagă într-o cârpă și apoi se aruncă pe o apă curgătoare, crezându-se că, așa cum apa nu are stare, tot așa nici iubitul nu va avea liniște și va veni repede la fata care îl dorește; dar vrăjii i se poate anula efectul, dacă se merge într-o pajiște cu o altă fată iubită sau cu soția, bărbatul își lasă urma pe pământ, după care, cu un fier, aceasta este decupată și răsturnată pe dos - Țara Oltului; dacă un om se chinuiește și nu poate muri, i se ia trupul și i se așează pe pământ - Dolj;Suceava; ca să nu le amortescă mâinile, cei care au petrecut un mort la groapă să se frece pe mâini cu țărână luată de pe groapa celui decedat - Dolj;Iasi; tot ca să nu le amortescă mâinile, cei care au condus mortul la cimitir să arunce pământ

peste sicriu, în groapă, apoi să se spele cu apă - Vâlcea; ca mortul din familie să fie uitat mai repede, în timp ce se săvârșește îngroparea, cei prezenți trebuie să arunce cu țărână, provenită de la săparea gropii, peste umăr spre spate - Suceava; dacă vacile nu mai dau lapte, după ce li s-au luat vițeii, este indicat să li se ungă ugerile cu lut galben și să li se dea de mâncare puțină pucioasă într-o zi în care nu se ține post - Moldova (2.GOROVEI,p.23;75;3;85;115;119;122;132;152;209;238; GOLOPENȚIA,p.85-86;103;136;12.GHINOIU,p.102-103;ENACHE,p.127;132). Pentru provocarea ploilor și oprirea secetei, se confecționează două păpuși din lut, reprezentând pe *mumulița ploii* și pe *tatăl soarelui*, pe prima o aruncă în apa de la marginea satului sau într-o fântână, obiceiul având caracter de înmormântare rituală, cu o procesiune care imită înmormântarea reală, doar că la ea participă în special copiii, iar pe *tatăl soarelui* îl îngroapă la hotar, ca să oprească seceta acolo, sau îl îngroapă lângă fântână sau la cimitir; în unele sate, *tatăl soarelui* era făcut din cârpe și, în acest caz, este ars; pentru oprirea ploilor și apariția soarelui, se procedează invers, este îngropată *mumulița ploii* și este dezgropat *tatăl soarelui*; mai mult, se îngroapă *mumulița ploii*, iar *tatăl soarelui* este adus în sat, la locuința unuia dintre copii, unde are loc un ospăț, păpușa este jucată într-o oră, apoi este rezemată de gard, cu fața spre soare; dacă soarele își face apariția printre nori, este încurajat prin strigăte: „*Mai puternic, mai puternic!*” - Dolj (ENACHE,p.120-121). Nașterea este mai ușoară, dacă gravida se culcă pe vatra goală, sau afară pe arie, existând și credința conform căreia copilul născut bolnav se vindecă imediat, dacă i se sprijină capul pe glie, sau dacă este trecut printre crengile unui copac roditor; mai mult, o veche lege a pământului interzice înstrăinarea sau vânzarea de „*moșie*”, atunci când în casă există un copil abia născut, care nu a împlinit încă vârsta de șase săptămâni; pentru ca holda să fie mănoasă, sămânța se păstrează, de preferință, în vase din lut, în care se mai pun un ou roșu, usturoi și boabe de grâu din cununa de seceriș a anului precedent, busuioc, tămâie, un cui sau o potcoavă găsită; la înmormântare, dezlegarea mortului se face presărându-se puțină țărână peste sicriu, iar, în urma cortegiului funerar, se trage o brazdă cu plugul, ca să nu se întoarcă „*urma*” și mortul să nu „*cheme pe alții după el*” - Bihor (3.BOCȘE,p.101;114;117). Odinioară, *brazda de hotar* avea nenumărate semnificații, printre care și aceea că, la preschimbarea anului (la începutul lunii martie) gospodarii tăiau brazde de pământ nearat pe care le puneau la ușa fiecărui grajd, pentru a feri animalele de boli; apoi brazda trece în viața oamenilor, de așa manieră încât se pun astfel de semne și la intrările în locuințe, fiind cunoscute și sub numele de *site* - Țara Almăjului (DOLĂNGĂ,p.7). Când se vine de la slujba de Înviere, este bine să se intre în casă pe brazdă verde, pentru că e bine pentru sănătate, și să fie luată de acolo abia în ziua de Sfântul Gheorghe (23 aprilie) și dusă la vite, ca să le apere de boală (2.BERDAN,p.7). În Sibiu și Argeș, se crede că, dacă un mort nu este spălat bine și îi rămâne tină pe el sau sub unghii, acel pământ îl va mânca pe lumea cealaltă sau că după acel pământ va fi recunoscut de diavol; se crede că înainte de a arunca țărână în mormânt, peste sicriu, mulți oameni își freacă cu el înainte mâinile, ca să nu le amortescă, iar persoanei celei mai necăjite i se bagă țărână după cap, fie ca să-i treacă supărarea și să uite pe cel mort, fie ca să nu o necăjească sufletul mortului - Năsăud;Sibiu;Suceava (3.MARIAN,III;p.36; 212). Despre olar se crede că el va fi chinuit pe lumea cealaltă, pentru că el frământă pământul, chinuindu-l (2.KERNBACH, p.308). Pentru ca vrăjitoarele să nu mai poată lua laptele vacilor, primăvara, când vaca este dată în cireadă, se ia cu o lopată pământ având imprimată urma unei copite a animalului și se așează invers în drumul spre casă, omul gândind că nu întoarce urma, ci aduce acasă laptele vacii, ca să nu poată fi furat de nimeni - Sălaj (PRESA). Dacă strigoaicele au luat laptele de la vreo vacă, femeile iau pământ cu urma animalului, o duc la un râu, unde rostesc o rugăciune către Maica Domnului, implorând-o să aducă laptele înapoi, după care aruncă urma în apă, revin acasă și iau patru bulgărași de sare și patru bucăți de pâine, ținându-le pe toate în mâna stângă, iar cu dreapta trag după ele fața de masă de pe masă până la un mușuroi de furnici, unde rostesc o invocație adresată împăratului furnicilor, se închină de trei ori și pun pâine și sare acolo; în continuare caută alte trei furnicare, ca să fie în total patru, și procedează la fel; se întorc acasă, înconjoară grajdul vitelor de

trei ori și se duc iar la râu, unde aruncă fața de masă în apă, după care o scot din apă, se duc din nou acasă, intră direct la vacă pe care o lovesc de trei ori cu pânza udă, îi spală ugerul cu agheasmă mare, păstrată de la Bobotează, intră, în fine, în casă și aruncă pânza udă pe masă, zicând „*să fie untul așa*”; toată această complicată practică se execută numai în zilele de miercuri și vineri, în mare secret - Bihor (2.MARIAN,II,p.266-270). Cine se visează răsturnând brazdă va avea parte de sănătate și fericire; dacă se visează cineva plimbându-se pe un teren aflat la șes este semn că va fericit, fără a avea un motiv anume; înseamnă noroc și succes în întreprinderile făcute și când se visează că merge sau pune pământ în casă; pentru cine visează pământ, sau că umblă de-a lungul unei brazde înseamnă moarte și înmormântare; cine se visează că ridică sau ține pământ în mâini va avea o pagubă, care îl va duce la accese de furie; vânzarea unui lot de teren în vis înseamnă sărăcirea familiei și o viață umilă - Suceava (NOTE,Băncescu). Serii simbolice: *pământ-apă*; *pământ-masă-frunte*; *pământ-picior(drept)-umbră-ușă*; *pământ-câine-2*; *pământ-pom-2-furtună*; *pământ-mormânt-os*; *pământ-mormânt-apă*; *pământ-călcătură de om-apă*; *pământ-călcătură de om-fier*; *pământ-sămânță-ou(roșu)-grâu(din cununa de seceriș)-busuioc-tămâie-fier*; *pământ-urmă de vită-rugăciune-apă-sare-pâine-pânză-furnici-4-semnul crucii-agheasmă-miercuri-vineri*.

PĂPUȘĂ

Dacă mireasa poartă cu ea o păpușă, în ziua cununiei, nu mai poate nimeni să o farmece - Oltenia; când mirele se duce să ia zestrea miresei, este bine ca fata să pună dinainte, în lada de zestre, și o păpușă, pentru ca soțului ei să-i tacă gura ca unei păpuși - Galați; pentru ca albinele să nu fie deocheate, se pune o păpușă în grădină, lângă stupi - Transilvania (2.GOROVEI,p.6;84;173).

PĂR

Pentru gândirea tradițională, părul de culoarea aurului evocă razele solare și este apanajul divinităților, al eroilor și regilor; coșitele aurii ale eroinelor din basme se înscriu în albia acestui simbolism ancestral, care opune părul blond, solar, diurn, părului negru, care evocă teluricul, stihia focului subpământean, cu accentele lor acaparatoare și demonice; părul, mai cu seamă cel feminin, a avut întotdeauna un rol extrem de important în diverse practici magice; se spune chiar că „*nimic nu e mai tare decât legătura făcută cu păr femeiesc*”; de pildă, în ritualul „*însurătorii*” dintre fete, similar obiceiului „*înfrățirii*” dintre tineri, suratele iau câte un fir de păr din capul fiecăreia și un fir de iarbă și, ținând una de un capăt și cealaltă de capătul celălalt, zic: „*Ții, surată, până la moarte? Țin, surată, până la moarte*”; ritul este întemeiat pe observația privind rezistența firului în comparație cu subțirimea lui, dar și pe credința că părul este intim legat de ființa posesorului, purtând amprenta personalității sale fizice și psihice; pentru a fi atras iubitul, fata își smulge câteva fire din cap, cărora li se dă foc și se spune: „*Cum arde părul, așa să ardă X după mine*” (EVSEEV,p.109-110). Părul, pielea, laptele, sângele și oasele sunt elemente magice, care atrag puterea, sănătatea, avuția și îndepartează boala, urâtul, sărăcia, dușmanul și altele; tradiția că părul de animal sălbatic (lup, urs, vulpe, cerb), descântat și ars, alungă frica, dușmanul, aduce noroc este răspândită în tot folclorul românesc (BUHOCIU,p.117-118). Pentru ca să crească repede, este bine ca părul se fie tuns la lună nouă (PRESA). Pruncului până la un an să nu i se taie unghiile și părul - Maramureș (BOGDAN,p.93). Nu se tunde părul copilului până la vârsta de un an, fiindcă devine desfrânat; părul căzut la pieptănat se adună și se pune într-o scorbură de păr sau de măr, ca să-i crească părul copilului ca și pomul; părul tuns întâia oară, la vârsta de un an, se pune într-o mlădiță de păr, sau de salcie, sau de orice pom, pentru ca și copilul să crească precum cresc mlădițele - Țara Oltului; sau se îngroapă la rădăcina unui pom, ca să crească părul lung ca și pomul - Dolj; să nu se tundă părul copilului până la vârsta de un an, pentru că este primejdie de foc - lalomița; părul copilului să nu se îndoară oricui, pentru că el poate fi folosit la diferite farmece, aducând rău copilului, dar, ca să nu fie folosit într-un atare scop, părul rămas de la pieptănat sau din tunsoare să fie strâns și aruncat în foc - Suceava; părul răsucit, de la ceafa celor

mici, format din cauza culcării pe spate a lor, să nu fie tăiat de mamă, pentru că îi va lua foc casa, când va fi matur, ci să-l taie numai nașa copilului - Suceava; ca să nu fie deocheat, copilului i se taie o șuviță din păr, care apoi se leagă cu un fir roșu și se păstrează după icoana din casă - Galați; când un copil nu are somn, adică nu doarme și plânge toată noaptea, se ia păr din capul fraților mai mari, care dorm liniștiți, și se pune sub perna din leagăn - Țara Oltului; sperietura, pe care o trag copiii din cauza vreunui animal, trece dacă el este afumat cu păr provenit de la acel animal - Moldova; ca să nu capete copilul bube în gură, mama să nu-l alăpteze fiind cu părul despletit - Moldova; dacă părul unui băiat crește din două locuri distincte (are două creștete), este semn că va avea două neveste - Suceava; dacă unei fetițe i se încrețește părul la ceafă, este semn că va mai avea surori - Suceava; îi trece sperietura copilului, dacă este afumat cu puțin păr din capul celui care l-a speriat - Galați; dacă părul copilului este tuns pentru prima oară de către mama sau tatăl său, când copilul se va căsători îi va arde casa - Suceava; copilul care are fire de păr alb pe cap va fi cu noroc în viață - Tecuci; se spune că îmbătrânește prematur fata care își taie păr din cozi - Galați; fetelor care mănâncă, având părul despletit, le va cădea părul - Dolj; este norocos omul care are, în creștetul capului, părul răsucit în două vârtejuri în formă de cruce - Muntenia; fetele și femeile să se ferească să li se taie, pe furiș, din păr, fiindcă firele sunt luate special de vreo rivală care dorește să le facă farmece - Țara Oltului; sau pentru că apoi li se toacă vârful cozilor - Muntenia; părul rămas, după ce se piaptănă fetele și femeile, se pune în scândurile unui gard, lipindu-se deasupra și o balegă, ca să crească părul mai des - Galați; părul crește mai cu spor și frumos, dacă este tuns când luna este în creștere, iar tunsoarea este executată de o persoană binevoitoare - Suceava; se crede că oamenii păroși sunt norocoși în viață - Suceava; părul des este semn de bunăstare pentru cel care are o asemenea podoabă capilară - Tecuci; oamenii cu părul creț sunt mincinoși, iar cei cu părul roșu sunt răi - Suceava; omul cu părul roșu este rău - Iași; își pierde puterea cel ce-și aruncă părul în foc - Tecuci; sau îl va dura capul pe cel care aruncă în foc părul rezultat din pieptănat - Țara Oltului; să nu se arunce părul în foc, pentru că Maica Domnului aleargă să-l scoată, iar diavolul râde - Botoșani; dacă se aruncă părul în foc, când omul se spală, Maica Domnului aleargă să-l scoată - Suceava; să nu se arunce la gunoi sau pur și simplu afară părul care cade din cap, precum și cel rămas de la pieptănat, pentru că îl iau vrăbiile și-și fac cuibul cu el și astfel omul capătă dureri de cap și îi cade părul - Muntenia; Suceava; părul tuns să fie măturat, dar este păcat să fie strâns cu mătura, ci el trebuie adunat cu mâna și apoi pus în gard - Ialomița; Tecuci; nu se va speria de lupi cel care își pârlește puțin păr cu lumânarea de la Bobotează (6 ianuarie) - Suceava; să i se înnoade trei fire de păr din cap celui căruia îi curge sânge din nas, ca să-i treacă - Dolj; Tecuci; dacă la pieptănatul și strânsul părului, unei femei îi rămâne o șuviță neîmpletită, înseamnă că viitorul îi rezervă o lungă călătorie - Suceava; dacă îi cade cuiva un fir de păr pe frunte este semn că îi vor veni rudele în ospeție - Muntenia; nu se aruncă părul rămas în pieptene după pieptănat, ci se pune pe foc, ca să nu chelească acela care s-a pieptănat - Muntenia; Moldova; le va cădea părul și celor care vin de la o înmormântare cu părul despletit - Vâlcea; femeile să nu umble cu părul despletit, deoarece trag a moarte pentru soții lor - Muntenia; să se observe ce fel de culoare de păr au vitele din ogradă, de pe urma cărora gospodarul a avut noroc, și tot din acelea să cumpere, deoarece nu-i va merge bine celui care nu sesizează dominantă cromatică și nu respectă această credință - Tecuci; în ajunul Sânzienelor (Drăgaica; 24 iunie), fetele fac cununi din flori de sânziene, pe care le aruncă pe casă; a doua zi, fiecare își ia cununa sa și ce fel de păr găsesc prins în cunună la acel fel de animale va avea noroc: noroc la oi, dacă găsesc lână, la vite, dacă găsesc păr de vite, iar cea care nu are noroc găsește păr de pisică sau de câine - Suceava; de la un mort, mai ales dacă a fost un om norocos în viață, se păstrează puțin păr, ca să nu se ducă norocul din casă - Banat; Moldova; sau se păstrează puțin păr și unghiile tăiate, ca să nu meargă norocul cu el - Bihor; când se vinde o vită, să se păstreze de la ea un smoc de păr, ca să aibă noroc de celelalte vânzătorul, sau considerându-se că se vinde vita, dar nu și norocul din casă - Banat; Țara Hațegului; Țara Oltului; Vâlcea; Muntenia; Moldova; Suceava (2.GOROVEI, p.29;35;

40;46;49;73;91;112;115;120;131;158;168-171;176;187-188;218;254-255;GOLOPENȚIA,p.86;103-104;109;NOTE,Antonescu). Se obișnuiește ca întotdeauna tunderea sau retezarea părului la copil să se facă în zilele de luni, joi sau sâmbătă; marțea nu se retează în nici un chip, pentru că ziua aceasta este cu multe năpaste și copilul ar întâmpina apoi toată viața numai necazuri; miercurea și vinerea nu este bine, pentru că aceste două zile sunt de sec; deci tunderea trebuie să se facă într-o zi deplină, adică, așa cum spun locuitorii din Transilvania și Bucovina, într-una de frupt sau de dulce; nu este bine nici duminica sau în altă zi de sărbătoare, pentru că aceste zile sunt legate de biserică și tunderea este considerată păcat; în ajun, în Suceava, părinții cheamă nașa sau nașul să-și reteze finul, pentru că, dacă ar face ei acest lucru, după ce pruncul ar crește mare și se va căsători îi va arde casa; dacă aceștia nu au posibilitatea să vină, tunderea poate fi făcută și de către un străin, acesta primind numele de *jumătate de naș*; tunderea se face la șase luni sau mai târziu, după ce începe copilul să umble și să vorbească; uneori se face în ziua numelui celui mic sau în ziua numelui tatălui sau mamei sale; primul tuns al copilului se face în prezența rudelor și a nașilor, nașul sau nașa așează pieptarul lor lângă fereastră, în dreptul soarelui, îl ia pe copil, îi dă în mână două monede din argint, ca să aibă cu ce să se joace și îl așează pe pieptar; desface apoi două fuioare de cânepă sau de in, aduse anume de acasă, și le pun pe creștetul capului copilului, cu un capăt la ceafă și cu celălalt pe frunte, ca să crească lung părul copilului ca și fuioarele, după care începe a-l tunde în cruciș, ca și preotul la botez; tunderea se face totdeauna într-o zi luminoasă, cu soare, niciodată într-o zi înnorată, pentru ca toată viața copilului să fie luminoasă și norocoasă; tunderea într-o zi neguroasă ar însemna pentru copil o viață noroasă, tulbure, nefericită; părul tuns este adunat de mamă și pus bine la păstrat, ca atunci când se va speria copilul de ceva, sau va avea vreo boală, să-l poată afuma cu el; în alte părți, părul se ține până ce copilul se face mai mare și-l poate întreba de la ce fel de vietate este părul acela, iar puștiul va avea noroc de acel animal pe care îl indică în răspunsul lui; în Bucovina, părul tuns se îngroapă la rădăcina unui pom, pentru ca părul să-i crească precum pomul; după tundere, părinții se duc la cel care a făcut-o cu dar în colaci sau cu grâu, zahăr și rachiu; cei care au făcut tunsoarea, dacă nu sunt nașii de botez, dăruiesc copilului o vițică, o oaie sau un cârlan; în unele părți ale Transilvaniei, unde se numește „*tundere*” sau „*tăierea moțului*”, această practică se face abia după ce pruncul a împlinit trei ani de la naștere; la tundere, moașa profetește viitorul copilului după felul cum i-a crescut părul; astfel, dacă părul crește în partea din față a capului sub formă de raze, se spune că „*ar avea un cuib pe cap*” și deci va fi un om însemnat și înțelept; dacă are părul des și mare, înseamnă că va fi voinic, avut și norocos; în Arad și Sibiu, nașul face tunsoarea cu o foarfecă nouă și îi rupe deasupra capului o turtă, jumătate din ea o mănâncă el, cealaltă jumătate copilul; tot nașul îi dăruiește copilului, cu acest prilej, o vită cu potențial de fertilitate ridicat, pentru a o avea toată viața; în Moldova, părul tuns este aruncat în ocolul vitelor, pentru ca pruncul să aibă noroc la vite; în Muntenia, tunderea se face la împlinirea vârstei de un an, când i se rupe turta pe cap, copilul fiind așezat pe un scaun sub care se află un vas cu apă, în care se pun o sticlă de vin și bani de argint (uneori, copilul stă chiar pe donița cu apă), apoi monedele sunt scoase din apă, puse pe o tavă împreună cu buchețele de flori, la care copilul trebuie să meargă singur spre ea; dacă va pune mâna întâi pe flori înseamnă că va fi un om care îi vor plăcea florile și va fi iubit de ele, dacă pune mâna pe bani, el va avea mare noroc în viață; turta ruptă în mai multe bucăți se dă celor prezenți, pentru ca și copilul să apuce vârsta celor bătrâni; în unele locuri din Muntenia, pe capul copilului se pune un pahar cu vin, peste care se pune turta sau o azimă, o bucățică din aceasta fiind dată copilului să mănânce după ce a fost înmuiată în vinul din pahar, ca să trăiască mulți ani; în Buzău, tunderea se face și până la trei ani, în alte locuri din Muntenia până la 10 ani; în Suceava, în fiecare an din acest interval se face un colac sau o turtă care este ruptă pe capul copilului, la ziua nașterii sale, numai că în fiecare an acest produs este mai mare; în Buzău, părul tuns se păstrează bine, nu se aruncă, pentru că atunci când se va face mare va avea dureri de cap; în Bucovina, părul tuns este păstrat pentru a afuma pruncul „*de sperietură*”; o parte din el este păstrat de către mamă, iar altă parte de către nănaș,

care va veni mai târziu să-l întrebe pe copil de ce animal este părul; dacă răspunde că este al vreunei vite, înseamnă că va avea noroc la vite, dacă spune că este de câine sau de pisică, este de rău, fiindcă nu va fi gospodar, iar dacă spune că este păr de om, atunci va fi deștept, cu multă minte; pentru că în Transilvania și Bucovina se păstrează până la 7 ani și buricul copilului, atunci când i se arată părul, i se arată și buricul, pentru a-l deznoda; după ce oamenii își spală capul, în ziua lui Sântoader, se face tunderea vitelor cornute: se tund între coarne, în jurul acestora, se retează vârfulurile cozilor și ale coarnelor, ca să nu împungă, mânjilor li se retează părul din coadă, din coamă, cel din frunte și de la picioare, totul făcându-se ca să crească mai repede și mai bogat; apoi părul tuns se strânge și se pune sub tăietorul de lemne, sau se îngroapă într-un mușuroi de furnici, ca vitele să se îngrășe, să fie iuți ca furnicile și să fie vândute cu un preț bun - Muntenia; Brăila; Suceava; părul se îngroapă, pentru ca vita să nu cadă victimă lupilor, oilor să nu li se fure sarea ori din lână, vacilor să li se ia laptele - Muntenia; se tund vitele tinere între coarne și la copite, pentru a nu se îmbolnăvi peste an - Banat; Transilvania; în unele zone, toate acestea se fac în sâmbăta dinaintea Săptămânii Albe (Săptămâna Brânzei), iar în alte sate se fac în seara dinaintea sâmbetei lui Sântoader - Transilvania; se tund vițeii și mânjii în credința că le vor crește și se vor întări coarnele, iar mânjilor le va crește coama bogată - Munții Apuseni (3.MARIAN,II,p.258-264;2,I,p.263-264). În Bucovina, cât timp este îmbrobodită ca nevastă și i se aranjează în acest fel părul, mireasa ține pe genunchi doi colaci, care au stat pe masă la petrecerea cea mare, precum și o bucată de sare, însemnând belșug în pâine și sare; în Țara Zarandului, mirele îi desface miresei părul, mireasa refuză de trei ori, apoi se lasă și nuna mare îi pune concii de nevastă, totul făcându-se într-o cameră unde intră numai ei trei; în Muntenia, cât timp i se desface părul, mireasa stă pe un scaun, pe care se află o cămașă a soțului său; la urmă, după ce i s-a pus broboada pe cap, trebuie să guste puțină sare, la fel și mirele, în final gustând amândoi puțin caș; cămașa care este pe scaun înseamnă că noua nevastă să nască feciori, cașul, ca toți copiii să fie albi precum cașul, iar sarea, nicidecum să nu se certe (3.MARIAN,I,p.490-491;501). În Muntenia, după ce moare, bărbatul este ras și pieptănat, resturile fiind puse în sicriu; dacă mortul este o lăuză, i se lasă câteva cosițe neîmpletite, ca să fie recunoscută ușor de Dumnezeu și să-i ierte păcatele; în Suceava, fetițelor și fetelor decedate nu li se împletește părul în cosițe, ci se lasă despletite, ca să fie gătite ca mirese; în Sibiu, Năsăud și Bucovina, morților li se taie puțin păr, care este așezat într-o bucată de ceară și se păstrează, spre aducere aminte, în fundul unei lăzi, sau se scoate un cui și în orificiul lăsat de acesta se pune părul cu ceara, sau se face o gaură deasupra ușii și se depozitează în ea, în toate cazurile motivul fiind ca nu cumva să plece norocul din casă; în Năsăud, cu acest păr se afumă persoanele rămase în viață, ca să nu-l viseze pe cel mort; mortului i se taie puțin păr, care se păstrează în casă, fiindcă în caz că acesta se întoarce ca moroi se pune puțin din acest păr pe foc, iar mirosul de păr ars îl alungă - Banat (3.MARIAN,III,p.41; 311-313). În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află fire de păr se crede că va lua de soție o fată care îl va iubi statornic; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; în Munții Apuseni, firele de păr pot indica faptul că tinerii vor avea noroc la vite (2.MARIAN,I,p.66;141). În vrăjile de fermecat iubitul, se folosesc fire de păr luate pe furiș de la cel drag, fire care se împletesc apoi și li se dau drumul pe o apă curgătoare (EVSEEV,p.49). În Banat, se obișnuiește ca, în lada de zestre, să se ascundă o şuviță tăiată din părul defunctului, alteori este ascunsă în orificiul unui cui scos din perete sau din tocul ușii, unde este păstrat pentru totdeauna, fiindcă „*lesne poate cu acela ce a murit să se ducă și norocul, dacă nu se păstrează nimic din el*”; unii chiar se afumă cu acest păr, ca să nu-l uite pe cel dispărut (4.BOCȘE,p.351). Există deosebit de multe interpretări ale viselor care au în centrul lor părul; astfel, înseamnă că treburile nu vor merge bine, când se visează păr de om; să se păzească de primejdie cel care se visează căzându-i părul capului sau al bărbii; dezbinare și ceartă înseamnă când se visează cineva că are părul încurcat; ceartă sau multă osteneală înseamnă și când se

visează că-și împlătește părul; înseamnă pagubă și nevoie de ajutor pentru cel care visează că-și tunde părul; va înregistra pagubă în obiecte cel care se visează tăindu-și părul; visarea de păr străin înseamnă boală; cel care se visează cu părul alb se va bucura de dreptate în urma unei judecăți; părul castaniu înseamnă schimbare de noroc; părul negru înseamnă sănătate; părul lung înseamnă dragoste, stimă, onoare; păr arzând înseamnă tragerea de foloase; cine-și visează părul propriului cap înseamnă câștig; înseamnă noroc, dar obținut după oarece răbdare pentru cine se visează că-i crește părul; dacă se visează că-i crește părul lung înseamnă că va avea noroc în afaceri, dar, dacă este în cursul unui proces, nu este bine; părul des înseamnă bucurie; tot câștig înseamnă și pentru cel care se visează scărpinându-și părul cu unghiile; înseamnă libertate pentru cel care visează că-și piaptână părul; va fi la mare cinste și onoare cel care se visează ungându-și părul cu untdelemn; va avea nuntă în curând cel care se visează cu părul frezat și aranjat - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *păr-fir(roșu)-icoană; păr-iarbă; păr-pom; pieptar-soare-monedă-câneță/in; apă-vin-monedă-floare; colac-sare; cămașă-sare-caș. vin-pâine; păr-furnică; păr-ceară; păr-apă.* v. SÂNTOADERII.

PĂR (*Pirus communis* - DLRM,p.595)

Ca și mărul, para este încărcată cu semnificații erotice; este un fruct al senzualității, datorită gustului, parfumului și abundenței de suc, dar mai ales formei sale; în general, fructele dulci, mai cu seamă cele cu mai multe semințe, se asociază cu feminitatea și femeia, putând fi utilizate și ca metafore pentru anumite părți ale corpului femeii (EVSEEV,p.30). Pe lângă multe alte vrăji de dragoste și practici de aflare a destinului, în Transilvania, în noaptea Sfântului Vasile, fetele se duc în grădină, la un păr, ducând cu ele un ac, pâine și sare; rostesc acolo de trei ori o vrajă, timp în care împung cu acul la rădăcina copacului, apoi îngroapă pâinea și sarea în acel loc, după care fac 25 de mătăni, pentru ca, în perioada următoare, să se mărite (2.MARIAN,I,p.97-98). Cine se visează mâncând pere necoapte, acre înseamnă că va avea parte de un mare necaz - Suceava (NOTE,Băncescu). Serie simbolică: *păr-ac-pâine-sare.*

PĂRESIMI (<lat. *QUADRAGESIMA* = 40)

Denumirea populară a intervalului de timp cât durează Postul Paștelui sau Postul Mare (ȘĂINEANU,I,p.225).

Mijlocul Păresimilor. Totdeauna cade în zi de miercuri, la mijlocul Postului Mare, socotind trei săptămâni și jumătate de la Lăsatul Secului sau jumătate din 48 de zile câte trec de la Lăsatul Secului până la Paște, pentru că Postul Mare sau Postul de primăvară se compune din 40 de zile, plus Săptămâna Mare sau Săptămâna Patimilor; se numește: *Miezul Păresii, Miază Păresime, Miază Părese* în Moldova și Bucovina; *Miezul Păsesii* în Neamț; *Miezul Păreții și Miezul Păreților* în centrul și sudul Moldovei; *Miez Păreți, Miezii Păreții și Miez-Post* în Suceava; *Miezul Păresimilor și Mijlocul Postului* în Banat; femeile respectă această zi ca pe o zi de duminică; nu muruiesc pereții caselor, nu lucrează la rășchitor, nu torc, nu urzesc, nu țes, nu cos, nu perie veșminte, ca să nu le doară mâinile și picioarele peste an, sau ca să le meargă bine, iar munca pe care o vor face să fie cu spor, sau ca să nu înnebunească, fiindcă ele cred că această zi este deosebit de primejdioasă; se crede chiar că, în caz că lucrează, nu fac altceva decât să se clatine din perete în perete și să piardă ziua; mai mult, lucrul fără spor din această zi atrage peste tot anul aceeași caracteristică, adică inițiative multe și nimic finalizat - Rm. Sărat; Vrancea;Neamț;Bacău;Vaslui;Iași;Suceava; în Bucovina, se spune că nu este bine să se lucreze, fiindcă s-ar îmbolnăvi de *dânsele*, adică începe să le doară mâinile și picioarele, apoi oasele, în cele din urmă li se usucă pe oase carnea, cu deosebire li se anchilozază încheieturile degetelor până la înțepenirea acestora, iar, dacă nu înnebunesc ele, atunci cu siguranță va fi afectat cineva din casă; în Banat, se crede că lucrul în această zi se strică, din care cauză femeile nu piaptână fuioare și nu își piaptână nici părul; singurul lucru permis în această zi este număratul ouălor; în Bucovina, se adună toate ouăle din cuibare și sunt numărate

împreună cu acelea strânse deja, ca să se vadă dacă vor mai strânge tot atâtea până la Paște, sau dacă le ajunge și nu cumva este nevoie să mai cumpere și altele; se mai crede că, dacă se numără ouăle în această zi, găinile vor fi mai ouătoare, sau că ouăle strânse în prima jumătate a Păresimilor nu sunt bune de clocit, ci abia cele care vor fi strânse din această zi înainte; la fel se crede și în Banat; în Banat, Muntenia, Vrancea, Bacău, Neamț și Suceava, sunt numărate ghebele de in, cânepă și lână, ca să se vadă în ce măsură au sporit, adică să se știe cât s-a tors și cât s-a depănat la rășchitoare până la jumătatea Postului Mare (2.MARIAN,II,p.52-53;55-56). La *Mezii-Păresii*, adică în mijlocul Postului Mare, se face numărătoarea ouălor - Bârlad (BĂLĂNESCU,p.262). La mijlocul Păresimilor, nu se țese cu zimți în propria casă, dar se poate efectua această activitate în casa nașei - Țara Oltului (GOLOPENȚIA,p.137). v. POST.

PĂSĂRI-LĂȚI-LUNGILĂ (PĂSĂRILĂ)

Personaj imaginar din basmele populare românești, având o mare înălțime și ușurință deosebită în a prinde păsările cu brațele sale foarte lungi (ȘĂINEANU,I,p.225).

PĂSTOR v. CIOBAN.

PĂTLAGINĂ (*Plantago major* - DLRM,p.598)

Din seria mai multor plante din familia plantaginaceelor, cea mai cunoscută este cea cultivată și folosită în medicină pentru calitățile ei expectorante și astringente (ȘĂINEANU,IV,p.153). Fetele rup în două frunzulițe de pătlagină și, câte nervuri (ațișoare) rămân neretezate, atâția copii vor avea - Teleorman (1.CHIVU,p.246). Tot cu ajutorul frunzelor ghicesc adolescenții (fete, băieți) câți soți (soții) vor avea: trag câte doi de o frunză și apoi numără nervurile rămase de fiecare parte - Transilvania;Muntenia; Oltenia; în alte zone, numărul nervurilor arată câte minciuni au fost spuse în ziua respectivă (din care cauză plantei i se mai spune și *minciună*) - Transilvania; sau câți purcei va făta scroafa - Țara Oltului (DRĂGULESCU,p.154).

PĂTRUNJEL (*Petroselinum sativum* - DLRM,p.598)

Plantă legumicolă, cultivată pentru rădăcina ei (pivotantă) și pentru frunzele ei bogate în substanțe nutritive și aromate, întrebuințată în alimentație și în medicina populară (ȘĂINEANU,IV,p.153). Dacă pătrunjelul, scos din pământ toamna, are rădăcina lungă înseamnă că iarna se va prelungi și ea dincolo de normal - Bucovina (2.GOROVEI,p. 269).

PĂTURĂ

Pentru a însănătoși bolnavul intrat în grija cetei de călușari, se aruncă de către asistență cu o pătură asupra jucătorilor, obicei atestat pe o arie mai largă, în aproape toată Transilvania și în nordul Olteniei (1.BÂRLEA,p.37).

PĂUN (*Pavo cristatus* - DLRM,p.598)

Se crede că necuratul ia adesea chipul păunului, din care cauză păunița își ascunde ouăle, fiindu-i teamă ca el să nu le vadă și „să le spurce” (COMAN,II,p.14). Din pricina penajului său, păunul simbolizează măreția și frumusețea, în colinde fiind chiar simbolul bărbatului frumos (4.POP,p.56; ZAHACINSCHI,p.43). În descântecel populare, penele păunului pot alunga răul și readuce lumina soarelui; în vrăjile „de frumusețe”, fata își pune în păr o pană de păun, în credința că aceasta îi va aduce o înfățișare plăcută și atrăgătoare (COMAN,II,p.15). Pana sau penele păunului, prinse la pălăria flăcăilor, au nu doar funcție decorativă, ci și rosturi magice, în sensul că pana „cu o mie de ochi” reprezintă un fel de talisman, destinat să ferească făptura posesorului de „ochiul rău” și totodată să atragă atenția iubitei; în cântecul liric popular din Ardeal, apare sub diminutivul „păunaș”, reprezentând pe flăcăul îmbrăcat în haine de sărbătoare; pe linia unui simbolism solar,

credițele subliniază prezența păunului ca pasăre multicoloră și benefică, implicată în riturile de prosperitate, fertilitate și nemurire; pe unele obiecte, păunul apare asociat cu „arboarele vieții” astfel: doi păuni sau un păun și o păuniță sunt dispuși simetric, de o parte și de cealaltă a arborelui cosmic, simbolizând în acest fel unitatea ce stă la baza tuturor formelor de manifestare a vieții (EVSEEV,p.139-140). Păunul posedă deci semnificații benefice și malefice, dovadă fiind credința conform căreia este bine să-l ai la casă - Neamț, sau este de rău augur și nu trebuie crescut pe lângă gospodăria omului - Suceava (2.GOROVEI,p.280). Glasul său urât anunță vreme ploioasă - Bucovina (2.MARIAN,I,p.85). Cine aude, în vis, strigăt de păun înseamnă că va fi chemat de un superior al său, iar dacă, în vis, se zărește un păun este semn că propria mândrie (orgoliul) îi va determina deciziile - Suceava (NOTE,Băncescu).

PÂCLĂ v. CEAȚĂ.

PÂINE

Pâinea este fața lui Hristos; firimiturile de pâine se pun în foc, pentru că acolo este loc curat; ele nu trebuie călcate în picioare, pentru că este păcat; pâinea este sacră, nu trebuie niciodată aruncată; uneori, la semănatul grâului, firimiturile de pâine sunt îngropate la holdă sau aruncate pe brazdă, pentru a se asigura continuitatea în belșug; o bucată de pâine găsită pe jos trebuie să fie ridicată și așezată pe zidul unei case sau al oricărei alte clădiri, pentru a fi mâncată de păsările cerului; dar pâinea împlinește și funcții oraculare, pentru că, de exemplu, crăpătura dintr-o pâine înseamnă că un membru al familiei va face un drum, profunzimea ei arătând chiar durata călătoriei; dacă se uită pâinea nesărată, este semn de belșug pentru gospodărie; în zona Aradului, la intrarea în casă nouă, sunt sacrificate un cocoș și o găină capetele lor fiind îngropate în vatra casei, rostindu-se „*cap pentru cap*”, adică în locul stăpânului capul de cocoș, în locul stăpânei capul de găină; se introduce în casă și o pâine, din care nu se mănâncă, păstrându-se până la moarte, ca să nu ducă gospodăria lipsă „*nicicând de nimic*”; pâinea se pune și în scaldă copilului, semnificând belșug pentru nou-născut; după botez, copilul este adus acasă, așezat pe masă, cu capul pe o pâine, ca să aibă noroc de viață și parte de belșug; la masa ursitoarelor, între ofrande figurează neapărat și pâinea, alături de care sunt puse și grăunțe de cereale; nuntașii sunt primiți la casa miresei cu pâine și sare; atunci când este jucat bradul, în fața casei mirelui, după cununie, există obiceiul în unele locuri ca, în jurul horei, să se presare firimituri de cozonac și să se toarne vin, trasându-se astfel un cerc magic menit să apere nunta de influența forțelor nocive; pâinea nedospită (azima), ca și turta, o rupe nașa deasupra capetelor celor doi miri, iar firimiturile le împărțește deasupra nuntașilor, în semn de belșug, dând și mirilor să mănânce; fetele nemăritate mănâncă din această pâine în credința că se vor mărita mai repede; în context urban contemporan, pâinea este înlocuită cu pișcoturi, din care preotul le dă să guste celor doi tineri, de trei ori, iar după cununie fetele nemăritate se reped să muște câte o bucată din pișcoturile rămase, destinate inițial tinerilor căsătoriți (2.CHELCEA,p.7-11;NOTE,Antonescu). Întregul proces de preparare a pâinii este asimilat cu zămislirea și procreația: pisarea boabelor în pisălog, frământarea aluatului, dospirea, coacerea (EVSEEV,p.199). Principala semnificație a pâinii în obiceiuri este aceea de marcarea a unui „început”, căruia omul dorește să-i asigure continuitate și prosperitate: începerea muncilor agricole, construirea unei case, botezul (începutul vieții), nunta (începutul vieții de familie) și chiar înmormântarea (în gândirea tradițională, începutul altei vieți în lumea cealaltă); gesturile de purificare sunt reluate în faza de pregătire a pâinii (femeia se spală, își schimbă hainele, respectă anumite interdicții, de hrană sau sexuale, înainte de a frământa aluatul), relevând existența unui conținut „sacru” care poate fi atribuit acestui produs; amintind că modul tradițional de preparare a pâinii include vase și unelte confecționate numai din lemn (se frământă numai în copaie de lemn, se modelează pe masă de lemn, se pune pe lopată din lemn etc.), se pune firesc întrebarea dacă nu cumva este vorba de perpetuarea în timp a unei străvechi interdicții de apropierea de aluat cu

unelte din fier; prelucrate de fierari, a căror muncă este în contact permanent cu focul, aceasta capătă astfel un caracter demoniac, metalele, prin magia lor negativă putând profana puritatea simbolică a aluatului, influențând mai departe, prin intermediul lui, întreaga viață a omului; alte obiceiuri, din ciclul vieții, de exemplu, au ca element principal *azima cu împunsături* (în Dolj), pentru masa ursitoarelor, *azima cu pui* (în Gorj), din care li se dă tinerilor la cununie, ornamentele fiind realizate cu un pai sau așchie de lemn ascuțită, sau *azima pentru mireasă* (în Cluj), care este „împistrită” cu două fuse; ca efect al eforturilor necesare la lucrările agricole, pâinea devine simbol al rodniciei și fertilității; materializată în reprezentări din aluat dospit sau nu, sub diferite nume: *pâine, pită, turtă, lipie, azimă (azmă), colac, capete, pupăză, stolnic, prinoase* etc.; ea polarizează astfel un cumul de funcții, din care cea magică se pierde pe parcursul timpului, rămânând funcția socială identificată în majoritatea obiceiurilor tradiționale, pâinea fiind un simbol ale cărui rosturi sunt legate în principal de încheierea și menținerea relațiilor în cadrul colectivității umane; în acest fel, prin forme și ornamente specifice fiecărui moment festiv sau ceremonial, pâinea devine element component al actului de comunicare între membrii unei grupări; ea este special preparată pentru a fi oferită celor din jur, niciodată nu rămâne celui care a făcut-o; desigur, pe lângă rolul ei social, nu mai puțin important este rolul ei festiv sau cel magico-ritual, cel de urare și profilactic, împletirea acestor funcții fiind una dintre caracteristicile complexelor obiceiuri tradiționale românești; legat de implicațiile benefice ale simbolului pâinii și aluatului este de menționat că îndelungatul proces de muncă al agricultorului, începând cu aratul, este însoțit în mod simbolic de prototipul efectului final al muncii – pâinea, în credința influențării magico-rituale a rodniciei pământului; în Bucovina, se așează o pâine pe plug sau pe prima brazdă trasă, în Moldova, se pune în coarnele boilor la „*pornitul plugului*” o pâine sau un colăcel în formă de 8, iar în Dobrogea se rupe o pâine sau un colăcel, la ogor, în cornul plugului; în Moldova, începutul aratului de toamnă este însoțit de dăruirea de colaci sau pâine preparată din grâul obținut la începutul secerișului; încheierea muncilor agricole are drept simbol, de asemenea, o pâine; în Transilvania, la ceremonia agrară a cununii, când alaiul secerătorilor intră cu *buzduganul* în casă trebuie să găsească pe masă o pâine; în Oltenia, când se face prima dată pâine din grâul cel nou, se prepară un colăcel mic sau o pâine, de care se leagă busuioc și diferite flori, și apoi se scufundă în fântână, după care se dă copiilor să mănânce, în credința că „*grâul va fi spornic și curat*”; întreaga viață a omului poate fi influențată de „puterea” concentrată în pâine; în satele din zona Galați, se pune câte o felie de pâine la temelia casei, în cele patru colțuri, „*ca să fie zloată*”, adică abundență în casă, iar în Mehedinți, se pune aluat la temelia casei, „*ca să dospească*”; în unele cazuri, pâinea este investită cu „puterea” de conservare a unui fapt în vechiul drept cutumiar românesc; în obiceiurile de înmormântare din Transilvania există practica de alegere a unui înlocuitor în viață al celui mort, de pildă, dacă moare o mamă, copiii acesteia își aleg o alta, semnul acestui act fiind ruperea unei pâini deasupra sicriului, iar bucăți din această pâine se împart apoi celor prezenți la înmormântare; obiceiurile cu marcantă funcție socială ca *Însurățirea și Înfârtățirea* conferă pâinii „putere” de legalizare a acestei înrudiri sui-generis, secvența centrală a obiceiului este cea de dăruire reciprocă de vase cu mâncare din care nu lipsește pâinea sau colacul, sau organizarea unei mese comune al cărui element festiv este pâinea; întrucât, în gândirea tradițională, începutul anului calendaristic se leagă în general de primăvară, când începe activitatea pe câmp, pâinea – simbol de fertilitate, abundență și speranță – apare frecvent ca element festiv, ritual sau cu pregnante funcții sociale în obiceiurile legate de sfârșitul anului vechi și începutul celui nou; este cunoscut faptul că reforma calendarului roman, în sec. al II-lea î.Ch., a fixat începutul anului la 1 ianuarie, în loc de 1 martie, având drept consecință mutarea multor obiceiuri de primăvară în plină iarnă; în practicile divinatorii din noaptea Anului Nou, generalizate în întreaga țară, pâinea semnifică viitoarea bogăție și bunăstare a „*ursitului*”; aceeași „putere” de divinație o are pâinea și în unele obiceiuri de nuntă, „garantând” o viață mai lungă aceluia dintre tineri care rupe o bucată mai mare din „*colacul miresei*”; nuanțe mai subtile privind aspecte ale spiritualității tradiționale, în care pâinea

deține un loc important, sunt regăsite în obiceiul de a răsplăti roadele pământului prin depunerea unei ablațiuni de pâine și sare în locul plantelor culese; în Banat, de pildă, pentru plantele medicinale și magice, în Hunedoara pentru frunzele de popelnice culese de fete la Sântoader, unde se lasă pâine și sare în locul de unde a fost smulsă planta; concretizând finalitatea ciclului agricol și oferind speranța împlinirii din următorul ciclu, pâinea sau aluatul sunt, la sărbătorile de iarnă, simbol al bucuriei muncii împlinite, al bunăstării, primind în acest fel valori spirituale multiple și variate; creația folclorică a preluat această idee, transpunând-o în versuri sugestive; spre exemplu „*Urarea colacului*”, colind specific Transilvaniei, redă în versuri succesiunea operațiilor legate pe parcursul unui ciclu agrar până la obținerea produsului final; acest colind, ca și variantele cunoscute sub numele de *Mulțămăita colacului* (în Hunedoara), *Descântecul colacului* (în Mureș), *Alduitul colacului* (în Alba și Sibiu), sugerează importanța simbolică a colacului la sărbătoarea Anului Nou, socotită „festum incipium”; pâinea și diferitele modelări pregătite cu prilejul Anului Nou au, în general, formă rotundă cu aplicații din aluat sau incizii geometrice care amintesc simbolul soarelui; obiceiul colindatului, comun pentru tot teritoriul României, presupune existența în fiecare casă a unui număr mare de colaci (uneori 2-300) pentru răsplătirea colindătorilor; copiii primesc și nuci, poame, bucăți de zahăr, covrigi; tinerii primesc colaci mai mari, plus carne, brânză, rachiu, mai ales la casele cu fete nemăritate, colacul putând codifica și anumite mesaje în relațiile dintre tineri; în zonele Buzău și Iași, tânăru care este iubit de o fată primește de la aceasta, la jocurile cu măști de Anul Nou (la Capră) un colac pe care el îl poartă pe mână, dacă împărtășește sentimentele fetei; la masa comună organizată de cetele de feciori din Transilvania, fetele aduc un colac, frumos împodobit cu motive florale realizate din aluat, pe care îl oferă băiatului iubit; realizarea artistică a colacului, bogată simbolică a ornamentelor aplicate pe aluat, el însuși simbol benefic, talmăcește cuvintele pe care tinerii nu și le adresează însă, conform unui tipar cultural transmis de-a lungul generațiilor, cuprind totodată urările cuvenite ocaziei respective; prezența pâinii ornamentate în obiceiurile tradiționale de înmormântare este de asemenea indispensabilă; pentru „Marea trecere” din lumea celor vii în lumea celor morți, unde, în concepția populară, dispărutul își va continua existența; tradiția a conservat practici destinate pe de o parte restabilirii echilibrului social și moral al celor rămași în viață, pe de altă parte ușurării drumului și post-existenței celui plecat în lumea „de dincolo”; aceste aspecte se realizează în plan concret prin actul „pomenii”, care are ca element principal oferirea de bucăți de pâine sau colaci atât la înmormântare, cât și în cadrul practicilor de amintire a celui mort; o informație din sec. al XVII-lea, aparținând călătorului Marco Bandini, se referă la obiceiul de a oferi pâine și mâncare sufletelor morților reîntoarse la casele lor într-o anumită zi a anului din perioada sărbătorilor de primăvară (Joia Mare); la sfârșitul sec. al XIX-lea, aceeași credință este atestată în Bucovina, dar circumscrisă Bobotezei (6 ianuarie); urme ale acestui obicei pot fi întâlnite și în alte zone, cum ar fi Hunedoara și Gorj; în principiu, simbolul pâinii decodează bucurie, regenerare, rodnicie, bunăstare și fertilitate (2.VĂDUVA,p.58-69). Pâinea concentrează o simbolistică prin excelență benefică: bucuria, rodnicia, belșugul, puritatea sunt atribute ale sale; se vorbește despre energia simbolică a pâinii care, captată prin procedee specifice, asigură acțiunea benefică a funcțiilor sale apotropaică și augurală; nu lipsește în secvențele rituale ale multor ceremonii; „Făcutul pâinii”, act ceremonial, pregătește, după expresia lui Mircea Eliade, „incursiunea omului în timpul sacru al sărbătorii”; pâinea poate să valideze simbolic înțelegeri, convenții sociale: înlocuirea simbolică a unei persoane decedate cu alta (copiii care își pierd un părinte își aleg un altul) este consacrată prin ruperea unei pâini peste sicriu; Ion Mușlea preia o informație de la Samuil Micu, după care, la Sântoader, românii își trimit unii altora colaci și „brăduleți”, iar unii se prind de frați; în satele de pe Valea Barcăului, cu trei decenii în urmă, se mai făcea încă așa-numitul „colac de leac”, din primul grâu secerat și care era păstrat în casă tot timpul anului, acreditat fiind cu calități curative; aceleași funcții le avea uneori și aluatul frământat pentru copturile destinate sărbătoririi Crăciunului - Bihor (ȘTEFĂNESCU,p.1). În Caraș-Severin, moașa lasă

în casa nou-născutului încingătoarea ei (brăciri, brâu), pe care o recuperează după trei zile, când se duce din nou la casa copilului; însă în a doua seară după naștere, mama copilului, care în prealabil cumpără un vas nou mare, îl pune pe masă și îl leagă cu brâul moașei, așezând în acest vas 3 pâini, 3 farfurii, 3 linguri, 3 furculițe, 3 cuțite, 3 oglinzi mici, 3 știuleți de porumb și 3 câni care vor fi umplute cu rachiu, lapte și apă; se mai adaugă tot felul de semințe (de fasole, de cânepă, de flori), 3 creioane, 3 buchete de flori, 3 lumânări, 3 bucăți de slănină, 3 bucăți de cânat, 3 castraveți, 3 roșii, un pieptene, parfum, ulei de păr, 3 m de pânză; în cea de a treia zi, dimineața, moașa vine și scaldă copilul în apă caldă, în care toarnă apă sfințită, flori, câteva monede; după scaldă, obiectele puse în vasul cel mare sunt învelite într-o față de masă și dăruite moașei (LĂPUȘTE, p.67). În Suceava, i se pun pe piept copilului, când este dus la botez, o franzelă sau o pâine, o bucată de sare și câteva monede din argint, ca să fie nu doar norocos, ci și bun ca pâinea de grâu; de asemenea, în Sibiu, când pleacă la botez, moașa îi pune în față pâine și sare, ca să fie pruncul avut și norocos; înainte de a pleca sau în timpul oficierei ceremoniei, nănașul primește în dar un săculeț de pâine, pe care îl păstrează ca amintire (3.MARIAN, II, p.112-113). În Gorj, înainte de plecarea alaiului miresei la biserică pentru oficierea cununiei, în trăsură nașa pune pe capul miresei o *azmă* de grâu, pe care se toarnă dintr-un pahar trei picături de vin; în acest timp nașa sau o altă femeie rudă cu ea, numită *rățoi*, strigă de trei ori: „*la noi cântă cucul!*”, adică ginerele; o altă femeie, rudă cu mireasa, răspunde: „*la noi cântă pupăza!*”, adică mireasa; după aceste strigături, nașa ia *azma*, o rupe în patru bucăți și o aruncă peste asistență spre cele patru puncte cardinale, nuntașii îngrămădindu-se ca fiecare să aibă câte o bucățică din această pâine, ca să nu sufere de friguri, iar fetele de măritat să se mărite mai repede, după care se poate pleca la biserică; când se ajunge la casa mirelui, soacra mare sau o rudă a ginerelei așează în mijlocul curții, în dreptul intrării în casă, o masă rotundă joasă, pe care pune o oală sau o sticlă de vin, un pahar și o *azmă* de grâu cu sare pe ea, iar sub ea bani, un bacșiș pentru lăutari; în jurul acestei mese, socrul mare ocolește cu mireasa de trei ori, jucând o horă, iar mireasa lovește masa cu piciorul tot de trei ori; apoi se încinge o horă din fete și flăcăi în jurul mesei, iar un nuntaș împarte celor ce joacă vinul din oală; lăutarul principal din taraf ia *azma* și, în timp ce mireasa se îndreaptă spre casă, aruncă sarea pe ea, ca să nască prunci, iar pâinea o aruncă peste casă, pentru a se face grâul și să fie recolta bogată (CĂRĂBIȘ, p.84-85). În nordul Munteniei, femeile cern făina și frământă o pâine deasupra unor desagi, pâine din care mănâncă amândoi mirii după ce sunt cununați, pentru ca să țină unul de altul precum se ține o desagă de alta; în Țara Zarandului, când se intră în ogradă cu nunta, soacra mare, cu o lumânare într-o mână, cu sare și cu o turtă din grâu în cealaltă, iese înaintea nurorii sale și-i grăiește o orație de bun venit; turta și sarea înseamnă ca mireasa să aibă totdeauna noroc la semănăturile de grâu și ca nicidecum să nu-i lipsească nimic din casă; în mijlocul curții sau în fața casei se află un ciubăr cu apă, așezat pe o masă, alături de un buchet de busuioc și de un ștergar; ajunși aici, soacra stropește pe cuscri cu apă, iar mireasa ia apă cu o lingură de lemn și le toarnă cuscrilor să se spele și le întinde ștergarul să se șteargă; apoi ia, împreună cu mirele, ciubărul și merg în grădină, unde varsă apa la rădăcina unui măr sau păr altoit; apoi mirele apleacă una din crengi și pune pe ea panglica uneia dintre cosițele miresei, iar el taie creanga în așa fel ca panglica să cadă în brațele miresei; identic se procedează și în Bihor în ceea ce privește folosirea apei în această secvență a nunții; tăierea unei crengi dintr-un pom înseamnă trecerea fetei la statutul de femeie măritată, iar vărsarea apei în grădină semnifică obligația de a îngriji și a nu părăsi până la moarte moșia părintească; în loc de apă, în Banat, Sălaj și Bihor, se obișnuiește să se folosească și aruncarea boabelor de grâu, pe lângă stropirea cu apă; în Sălaj, la mijlocul mesei, dinaintea miresei, se află așezată o franzelă acoperită cu o năframă, iar în colțurile mesei câte o bucată de sare, două sticle cu rachiu și tot în cele patru colțuri ale mesei câte un colac; colacii și sarea semnifică: mireasa, cât va trăi, să aibă pâine și sare, să-i fie casa plină totdeauna de toate bunătățile; colacii îi dă tatălui său, iar sarea o dă mamei sale, seara, după cununie, când pleacă de la părinți la mire; năframa o oprește ea și o prinde în brâu, ca să-și șteargă cu ea nădușeala în

timpul jocurilor de peste zi; în Bucovina, după cununie, socrul mare vine cu un colac rotund, pe care îl dă nunului, acesta îl ia, se așează cu el în mijlocul horei și ținându-l sus, între mire și mireasă, rostind: „*Uită-te/Că-ți răsare/Sfântul Soare!*”; mireasa se uită prin borta colacului în cele patru zări, după care același lucru îl face și mirele; luni, după nuntă, se dă oaspeților lapte fiert, amestecat cu bulci din grâu; bulca înseamnă că mireasa a fost fecioară, iar laptele că ea a fost dulce ca acesta; în multe părți din România, se obișnuiește să se fiarbă rachiu sau vin cu miere și apoi să fie dat fierbinte oaspeților (3.MARIAN,I,p.190;277;451-453;505). Există obiceiul ca rudele celui dispărut să-și găsească între consăteni pe cineva care să înlocuiască pe cel mort; astfel, dacă a murit o mamă, copiii ei își iau o altă mamă, pe care o vor chema din acel moment chiar cu apelativul de *mamă*, iar aceasta are datoria să ajute pe cei orfani cât timp va trăi; semnul acestui act este ruperea unei pâini deasupra sicriului, copiii stând pe o parte a sicriului, iar pe cealaltă parte persoana care va ține locul celei dispărute; bucățile acestei pâini rupte deasupra sicriului se dau copiilor veniți să asiste la înmormântare; tot bucăți din pâinile aduse la cimitir se dau de pomană tuturor celor prezenți (CLOPOTIVA,II,p.438). Să nu se pună pâinea întoarsă invers pe masă, fiindcă aduce ură; se crede că este bine să se mănânce coajă de pâine, ca oamenii să se facă roșii în obraji; pentru Duminica Floriilor, fiecare familie are grijă să facă, din cea mai bună făină, în care se pun doar apă, sare și drojdie, o pâine „*înstruțată*” cu bucățele de aluat, numite „*mn’eluți*”; pâinea aceasta înstruțată, care se face numai în această zi, se numește „*văcăreață*”; se consuma numai în casă, obligatoriu de către toți membrii familiei și de către cei foarte apropiați acesteia - Maramureș (BOGDAN,p.45;99;109). Semnificația pâinii sau a colacului ca factor benefic, simbol de bogăție, fertilitate și prosperitate, reprezintă fondul spiritual al gesturilor și comportamentelor caracteristice în momentele principale ale obiceiurilor din ciclul vieții, care au dus la crearea unor modele culturale ce s-au transmis din generație în generație; moașa aduce lăuzei colac (sau pâine, turtă), timp de trei zile de la naștere, în Bistrița și Dolj; pe masa ursitoarelor se pune pâine sau colac în Vâlcea, Dolj, Olt și Constanța; la botez, se fac colaci pentru moașă și nașă, iar darurile se strâng pe colac, în Bacău și Iași, unde colacul este numit „*pupăză*”; caracterul solemn al primei scalde făcută copilului este subliniat prin respectarea datinii de preparare a unui colac mare și frumos împletit, pe care se strâng darurile pentru moașă; în relațiile dintre moașă și copil sau între naș și fin, simbolul legăturilor ce se creează și se mențin este dăruirea reciprocă de colaci; „*a merge cu colac*” la moașă sau la naș, la anumite date fixe din an, este actul a cărui obligativitate morală este respectată cu strictețe; în Transilvania, timp de opt ani de la nașterea copilului, în ziua de Crăciun sau în luna Paștelui, se duce moașei o *pupăză*; în alte zone (Gorj, Ialomița), mama trimite nașei un colac mare, înainte de botez și apoi la fiecare An Nou; la rândul lor, moașa și nașa răspund prin oferirea de daruri, însoțite de colaci pentru „*nepoți*” încă de la nașterea lor, acest schimb intrând în normele tradiționale de respectare a cerințelor sociale; obiceiul cunoscut în Oltenia ca fiind „*datul copiilor la grindă*” este marcat festiv de un colac mare împletit și frumos împodobit cu „*flori*” din aluat, dăruit de moașă copilului care vine și el cu un plocon, în gândirea tradițională colacul având atât rosturi festive, cât și magice, de influențare benefică a viitorului copilului (2.VĂDUVA,p.65-66). Când se face pâine din grâu pentru prima dată în acel an, se pregătesc totodată și câțiva colăcei, care sunt legați de ciutura unei fântâni cu un fir roșu și astfel scufundați în fântână, după care sunt dați copiilor să-i mănânce - Dolj; copilului care este dus la biserică pentru botez i se pun în fașă, cam în dreptul pieptului, pâine și sare, pentru a avea o viață îndestulată - Suceava; ca să vorbească mai repede, pruncului i se dă să mănânce pâine luată de la un cerșetor - Suceava; tinerii necăsătoriți să nu mănânce pâine uitată (în cuptor, pe masă etc.), pentru că nu se vor mai căsători, vor rămâne ca pâinea - Dolj; pâinea care este aruncată, la nuntă, în cele patru direcții este bună pentru vindecarea frigurilor - Vâlcea; dacă tinerii căsătoriți, care se duc primăvara la părinți, în vizită, găsesc pe drum pâine, este semn că viața lor va fi îmbelșugată și ferită de necazuri - Iași; când mireasa se urcă în car, ca să fie dusă la biserică, o fată îi pune pe cap o pâine, peste care presară sare și deasupra un pahar cu vin, rupe apoi pâinea și îi dă miresei să

mănânce și să bea paharul cu vin, apoi restul pâinii îl rupe în bucăți, pe care le aruncă în patru direcții diferite, la fel și vinul rămas, gestul însemnând că se aruncă sărăcia, iar din bucățile de pâine este bine să mănânce cât mai multe fete, pentru a se mărita repede - Muntenia; ca să se câștige influență și prestigiu asupra altora, să se coacă două pâini, acestea să fie ținute în altarul bisericii timp de două duminici consecutive, fără însă a fi văzute de cineva, apoi să fie duse acasă, iar oamenii cărora trebuie să le fie câștigată bunăvoința să guste puțin din aceste pâini - Suceava; păcătuiește cel care calcă firimiturile de pâine căzute de la masă, ele trebuind neapărat aruncate în foc sau pe un loc curat, pe unde nu trec oameni sau vite - Muntenia; Suceava; firimiturile din pâinea mâncată în timp ce omul se află la vreo muncă să nu fie aruncate, ci să fie date la pui, ca să crească mari - Tecuci; bucata de pâine căzută pe jos nu se lasă nemâncată, fiindcă se crede că rămâne pe jos și norocul - Suceava; este păcat ca pâinea să fie călcată în picioare - Suceava (dar credința se întâlnește la toți locuitorii țării, determinându-le un comportament deosebit față de toate formele pe care le ia aluatul făcut din grâu); fac bube cei care aruncă pâine pe foc - Suceava; câte firimituri de pâine are cineva la masă, tot atâți copii i se vor naște - Argeș; să nu se pună bucăți mici de pâine într-o farfurie goală (înainte de a pune mâncare în ea), pentru că este rău de foamete - Vâlcea; când rămâne pâine uitată pe masă este semn că a rămas cineva flămând dintre cei care au mâncat - Botoșani; să nu se dea de mâncare din pâinea care a rămas nemâncată, pentru că se dau odată cu ea și puterile celui care oferă - Dolj; Teleorman; să nu se mănânce pâine uitată, pentru că nu se mai însoară și rămâne uitată ca pâinea cel ce o face - Moldova; din pâinea uitată în cuptor să nu se dea să mănânce vreunei fete, pentru că va fi uitată și ea de flăcăi și nu se va mai mărita - Suceava; să nu se mănânce din bucata de pâine mușcată de altcineva, pentru că acela va deveni dușmanul celui care a mâncat - Moldova; dacă, în noaptea Anului Nou, o fată nemăritată nimereste blidul, pus special pe o masă pentru a afla care îi va fi viitorul, sub care se află pâine, este semn că se va mărita cu un om bogat - Țara Oltului; să nu se mănânce din locul de unde pâinea a fost mușcată de altcineva, pentru că, pe lumea cealaltă, cei doi se vor mușca reciproc - Suceava; este bine ca, la tragerea cu plugul a primei brazde, să se pună pe arătura proaspătă puțină pâine și sare, pentru ca ogorul să aducă multe roade - Suceava; ca să fie belșug în casă nouă, este bine să fie trimis cineva, înainte de mutare, cu pâine, ouă fierte, sare, vin și untdelemn, pe care să le așeze în interior - Muntenia; va avea parte în viitor de multe cămăși cel care intră într-o casă, după ce gazdele au apucat să introducă în cuptor mai multe pâini - Suceava; ca să se vindece de friguri, bolnavul să ia pască evreiască, pe care să o fărâmițeze într-un lichid și apoi să-l bea - Suceava; ca să aibă noroc la vânzare, gospodina aruncă, din pragul casei, după cel ce pleacă la târg, cu pâine și sare - Suceava; un vas cu pâine și sare este lăsat seara într-o fântână, apoi acestea două sunt date de mâncare vacilor, ca ele să aibă lapte îndestulător - Suceava; ca florile de micșunele să iasă bătute, se seamănă având gura plină cu pâine, mâna cu care se seamănă legată și fără a se rosti vreun cuvânt în tot acest timp - Muntenia; cine face gheme, folosind ca suport bucăți de pâine, pe acestea le va mânca pe lumea cealaltă - Ialomița; i se va întâmpla ceva nedorit celui care visează că mănâncă pâine proaspătă - Muntenia (2.GOROVEI, p.20;25; 61;69;83;94;103;132;166;170;172;181;184-185;189;209;232;247;257;275; GOLOPENȚIA,p.82;NOTE,Antonescu). Pâinea nu se face seara (COMAN,I,p.55). Odată terminată, pâinea se spală, cum nu se întâmplă decât în cazul unor ființe respectate; este contemplat aburul care iese, pentru că el se urcă la Dumnezeu, sau fiindcă merge să stea de vorbă cu Dumnezeu; nimeni nu consumă din pâine înainte de a se produce relația extrem de asemănătoare cu aceea de jertfă sacră; pâinea nu este tăiată fără să i se facă semnul crucii cu cuțitul pe dosul ei; prima pâine, de dimensiuni mai mici, este pentru copil; se taie întotdeauna și nu se înțeapă niciodată, pentru că trupul lui Iisus a fost odată înțepat; nu se lasă niciodată cu coaja spre interiorul casei, ci doar cu partea cu miez, altfel spus „cu fața”; se consumă obligatoriu orice parte din pâine, inclusiv coaja ceva mai arsă, copiilor spunându-li-se că așa vor deveni roșii în obraji, sau că arsura, cărbunele face bine la stomac; pâinea uscată nu se aruncă, cel mult se pune în hrana animalelor - Banat;

Prahova; Ilfov (1.HEDEȘAN, p.21; NOTE, Antonescu). Înainte de a pune pentru prima dată copilul în leagăn, este bine ca în acesta „să doarmă” mai întâi o pâine, pentru că altfel există riscul ca leagănul flămând să mănânce copilul (BERNEA, p.22). Dacă se fură pâine și sare din casa unui gospodar care are vacă dăătoare de lapte mult, acea vită nu va mai avea lapte și va da lapte din belșug vaca vecinului datat la rele; pentru a-și recăpăta laptele furat, cel păgubit trebuie să procedeze identic; se crede că, mărunțind cu cuțitul pâinea în lapte, ugerul vacii va crăpa - Sălaj (PRESA). În ziua de Crăciun, pâinea este așezată sub masă, pentru ca familia să aibă noroc, iar sub fața de masă se pune pleavă de grâu, pentru a avea belșug la semănături (PRESA). În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află pâine se crede că va lua de soție o fată bună la suflet; se repetă de trei ori procedeu, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; în satele din Munții Apuseni, la Vergel ghicirea pâinii de către o fată sau un flăcău înseamnă că soțul sau soția va fi stăruitoare în munca ei sau a lui, va fi harnic sau harnică; în zona Turdei, înseamnă bogăție în roade sau că ursitul va fi bogat („*halal și bine-i va fi*”); de Bobotează, în Moldova, fetele fac *piroști*, fiecăreia dându-i-se un nume de fată, deci trebuie făcute atâtea bucați câte fete sunt prezente la Vergel; sunt toate înșirate lângă un gard, apoi este chemată pisica și care plăcintă este mâncată prima acea fată se va mărita întâi; în Bucovina, fetele se scoală dimineața în ziua de ajun și după ce este așezată masa în așteptarea preotului, fură o plăcintă și o ascund sub fața de masă; după plecarea preotului, iau plăcinta și seara o mănâncă, fără să bea nici un pic de apă; noaptea visează un fecior care le îmbie să bea apă, acela crezându-se că va fi viitorul soț (2.MARIAN, I, p. 66; 141-142; 162). În Banat, se obișnuiește ca, timp de 9 zile după deces, să se facă *Prânzișorul*, totdeauna până la amiază, începând chiar după răsăritul soarelui, iar *Cinișoara*, după amiază, înainte de apus; pentru aceasta se fac 3-5 turțițe, din făină de grâu sau de porumb; cea dintâi este menită lui Dumnezeu, a doua Sfântului Arhanghel, adică morții, a treia este a Maicii Domnului, a patra este a mortului, iar a cincia este a uneia dintre rudeniile care au murit puțin mai înainte; sunt chemați la această pomană băieți de 7-10 ani, dacă mortul este bărbat, sau fete de 7-10 ani, dacă mortul este femeie; turtele sunt puse pe o masă joasă, acoperită cu o față de masă; la mijloc se pune un pahar cu apă curată și neînceptută, mâncare de post sau de dulce, după cum cade pomana, iar copiii le mănâncă (3.MARIAN, III, p.126). Există credința că este păcat să se arunce pâinea la gunoi, sub orice formă ar fi (turtă, pâine, cozonac etc.), sub motiv că ea este „*fața lui Dumnezeu*” - Suceava; este bine pentru cine se visează mâncând pâine, va avea prieteni statornici și credincioși, dar dacă visează pâine stricată va avea parte de noroc repede trecător - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *pâine-farfurie-lingură-furculiță-cuțit-oglină-porumb-rachiu-lapte-apă-3-semințe-creion-flori-lumânare-slănină-cârnat-castravete-roșie-pieptene-parfum-ulei-pânză; pâine-sare-monedă; prag-pâine-sare; pâine-vin; pâine-vin-sare-monedă; pâine-ou-sare-vin-untdelemn.*

PÂNTECE v. ABDOMEN.

PÂNZĂ

Se crede că moare cel ce pătrunde în casă în momentul în care se sfârșește de țesut o pânză - Țara Oltului; deoarece femeia care a născut este considerată spurcată, neavând voie să pună mâna pe nimic și nici să iasă din casă, în caz că este nevoie ca ea să facă unele munci, fiindcă familia nu prea este ajutorată, este posibil ca, până să i se citească molitva de curățenie, nașa copilului să ducă la biserică o bucată de pânză nouă, preotul să citească molitva pe ea, apoi să fie dusă acasă, lehuza o ia, o ține puțin în sân, apoi o pune pe cap și astfel ea poate fi considerată că este curată, chiar înainte de împlinirea celor opt zile, socotite ca obligatorii până la ieșirea la biserică - Țara Oltului; ca să trăiască, este bine ca nou-născutului să i se facă prima cămașă din pânză căpătată de la trei case diferite - Muntenia; ca să nu spurce copilul, oricine ar veni în casa nou-născutului, se bate la

pragul uşii o pânză roşie ruptă dintr-un şorţ - Țara Oltului; cui nu-i trăiesc copiii să strângă petice de pânză de la nouă case și să confecționeze din ele o cămașă sau o rochiță, pe care să le îmbrace pe copii - Moldova; dacă, la naștere, pruncul este foarte slab și fără vlagă, este bine să fie afumat cu o bucată de pânză, după care el va strănuta și va prinde putere - Suceava; după nașterea copilului, i se dă moașei o pânză, având mărimea ca pentru a se putea confecționa două mâneci de cămașă, pânză pe care ea își șterge mâinile pline de sânge, iar, dacă nu primește pânza, se șterge pe poalele cămășii lehuzei, ca să dea necurătenia tot pe femeia care a născut și să nu meargă necurată pe lumea cealaltă - Suceava; copiii să nu folosească drept obiele pânza în care au fost învelite merindele, deoarece se îmbolnăvesc de epilepsie - Țara Oltului; bucata de pânză, luată de vârtej, când țesăturile sunt duse la râu pentru albit, să nu fie întrebuițată la nimic, fiindcă este rău de moarte - Vâlcea; se crede că nu va fi mâncat de lupi cel care ține în mână petice de pânză aprinse, în timpul sfințirii apei de Bobotează (6 ianuarie) - Suceava; îndată după ce a murit cineva, se pune în streășina casei un petic de pânză albă, crezându-se că pe ea se așează sufletul mortului până să-i fie dus trupul la groapă - Iași; pe podețul dintre poarta gospodăriei și drum se așează o pânză, la fel și alte traversări de poduri, precum și la intrarea în cimitir, peste care trece întreg cortegiul funerar, pânză care apoi se dă de pomană unuia sau mai multor participanți la ceremonia funebă, împreună cu un colac și o lumânare aprinsă, ca fiind un simbol al punții peste care va trece sufletul mortului în drumul său spre Rai - Suceava; cine visează pânză întinsă va călători în viitorul apropiat, dar dacă visează pânza făcută sul înseamnă că va fi împiedicat să călătorească unde își propusese - Suceava (GOLOPENȚIA, p.92-93;108-109;2.GOROVEI, p.35;38;58;127;153-154;185;224). Pânza cu care au fost șterse ouăle de culori, sau pe care au stat ouăle la uscat lângă vatră, sau cu care au fost șterse de ceară, de untură sau grăsimea care s-a dat pe ele, pentru a căpăta luciu, nu se aruncă, ci se pune în coșul cu pască și se duce la biserică să fie sfințită; apoi se păstrează peste an și se afumă cu ea cei care au dureri de dinți sau de măsele, de urechi, de cap, de gât; sunt afumate și vacile pentru afecțiunile pe care le pot face la uger sau la grumaz boii, din pricina rosăturii jugurilor; afumarea este totdeauna însoțită de lumânarea de la Înviere, care se aprinde, slănină folosită la ungerea locului bolnav și tămâie sfințită, care se aprinde și ea, totul în timp ce se rostește și un descântec - Suceava (2.MARIAN, I, p.142) Peste trupul mortului, se pune o pânză albă (*giulgiu, sovon, păioară*), în credința că aceasta îl va apăra de foc, sau că va fi folosită drept *pod*, când va trebui ca sufletul lui să-l treacă în călătoria de pe lumea cealaltă - Bucovina; fiecare *punte*, după ce s-a trecut peste ea, se ridică de jos și, împreună cu banii legați prin colțurile pânzei, cu lumânări și colaci, se dau de pomană sărmanilor aflați în alaiul de înmormântare sau celor aflați pe marginea drumului spre cimitir; sau *punțile* acestea se dau de la început unei femei sărmene, ca să le aștearnă în calea mortului, după care îi rămân ei; în unele sate, pânza de la pragul casei și cea de la poarta cimitirului nu se dau, ci se pun lângă mort, în sicriu, sau se aruncă în groapă peste sicriu, după ce însoțitorii s-au șters pe mâini cu ajutorul ei; se crede că fiecare bucată de pânză pusă ca *punte* reprezintă chiar podurile pe care trebuie să le treacă sufletul călător, fiindcă altfel el va rătăci pe pământ sau va fi nevoit să treacă apele înot; alții cred însă că aceste *punți* au legătură cu puntea Raiului, care este foarte îngustă și foarte greu de trecut, din care cauză sufletul așterne el un pod, pe care îl trece mai ușor; se mai crede că se pune pânză, deoarece ea, fiind foarte chinuită la țesere, „să ușureze” sufletul celui pribeag - Suceava; se întinde la pragul porții casei o primă pânză, a doua la jumătatea drumului, iar a treia la pragul porții de intrare în curtea bisericii; când se trece peste aceste pânze, se aruncă monede, apoi se dau de pomană, crezându-se că pânzele reprezintă o alegorie a punților pe care le va traversa sufletul în călătoria sa spre ușa Raiului, iar banii sunt destinați plății vămilei - Transilvania; Ialomița; Călărași; Dobrogea; Suceava; dar se crede că este mai bine cu cât sunt mai multe asemenea pânze - Moldova; de pildă, în Bucovina, se taie un val de pânză în 12 bucăți, care devin 12 *punți*, alții pun chiar 24, iar cei săraci pun doar trei; alții, mai înstăriți, pun, în loc de pânză, cămăși cusute; se crede că, dacă nu se pun *punți*, sufletul rătăcește pe țărnișele apelor peste care nu poate trece; sau se pune un lăicer

frumos lângă pragul casei, în interior, și altul imediat în afara lui, precum și o pernă, care sunt date apoi preotului, ca să aibă sufletul mortului pe ce să se culce; într-un text de bocet din Năsăud, se spune însă că mortul are deja dincolo patul și așternutul pe care să se poată odihni; în Moldova, pe Valea Prutului, se pune pe pragul ușii o cergă, un lăicer sau un prosop și deasupra o pernă și o farfurie cu mâncare, ca să aibă mortul pe ce se odihni și ce mânca pe lumea cealaltă (3.MARIAN,III, p.59;196-199). În Banat, moartea unui om este anunțată comunității de către familia îndoliată prin atârănarea unei pânze în vârful unei prăjini; pânza este albă în cazul decesului unui tânăr necăsătorit și de culoare roșie când decedatul este căsătorit (GRISELINI,p.187). Obiceiul este foarte răspândit, întâlnindu-se, sub diferite forme, și în nordul Transilvaniei și în Vrancea, unde un „val” de țesătură albă este așternut de la ușa casei și până la poartă, pe deasupra ei trecând sicriul; o altă pânză se așează de la poarta bisericii și până la ușa acesteia, apoi la poarta cimitirului; toate aceste pânze sunt împăturite după trecerea alaiului și puse peste mort, unde stau până la îngropare; apoi sunt tăiate în bucăți și date de pomană copiilor, pentru a li se face câte o „cămașă de izbândă”, ca protecție magică împotriva bolilor și a morții; în general, pânza aceasta este țesută din cânepă, care împreună cu sămânța de cânepă și „păpușile” de cânepă care se pun în sicriu au rolul de a împiedica, prin valențele lor magice, posibilele tentative de revenire și reîncarnare ca strigoi a mortului (4.BOCȘE, p.353). În Bucovina, există obiceiul ca, la cele 12 sau 24 de opriri pe care le face alaiul funerar de acasă și până la cimitir, nășălia cu sicriul mortului să treacă peste o pânză împachetată, numită *punte*, și care simbolizează trecerea unei vămi; pânzele acestea se dau apoi de pomană unei femei; în Botoșani, se dau ca *punți* și ștergere, scoarțe etc. care au aparținut mortului; înseamnă căsătorie norocoasă pentru cel care visează că este acoperit cu o pânză; dacă se visează că acoperă el pe altcineva înseamnă bunătate; dacă visează catifea, înseamnă că va fi omorât; cine se visează țesând la o pânză înseamnă că va fi norocos după ce va depune o activitate intensă și continuă - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *pânză-ou-Duminica Învierii-slănină-tămâie-descântec; mort-pânză-colac-lumânare*.

PECETE v. SIGILIU.

PELIN (*Artemisia absinthum* - DLRM,p.601)

Plantă erbacee, cu frunze compuse, spintecate, albe-verzui, și cu flori galbene; frunzele și florile, foarte mirositoare și cu gust amar, se întrebuințează în medicină, precum și la prepararea pelinului; latinii îl foloseau pentru potolirea setei atleților, iar băutura trecea drept tonică (CHEVALIER,III,p.64). Mai este cunoscută o altă plantă înrudită cu pelinul, numită pelinariță (*Artemisia vulgaris*), plantă erbacee, cu tulpina dreaptă, cu flori galbene, folosită în medicină pentru proprietățile tonice pe care le posedă; pelinul, plantă căreia i se atribuie numeroase valențe magice, ocupă o poziție privilegiată: se poartă în sân și în buzunare, se pune pe masă, în pat, printre haine (12.GHINOIU,p.237-238). Reprezintă absolutul în ceea ce privește gustul amar, planta devenind sinonimă, în folclorul românesc, cu amărăciunea vieții în general, dar mai ales cu tristețea născută din dragostea neîmpărtășită (EVSEEV,p.153). În varianta următoare figurează motivul pelinului ca simbol al amărăciunii sufletești: „*Pelin beau, pelin mănânc,/Seara pe pelin mă culc!/Dimineața când mă scol,/Cu pelin verde mă spăl./Foaie verde mărăcine,/Și-aoleo, frate peline,/Amărată-i frunza-n tine,/Ca și inimioara-n mine...!*” (CARAMAN, p.183). În mentalitatea tradițională, pelinul este considerat că îndepărtează forțele malefice de la casa omului (CAPESIUS). La Rusalii, se pun la uși și ferestre crengi de tei, nuc, dar și frunze de pelin, în speranța că vor fi înlăturate forțele malefice, care ar putea lua mana vacilor; mai mult, pelinul este păstrat prin casă, cu deosebire în paturi, sub perne (PRESA). În unele zone, există obiceiul de a purta pelin în intervalul de timp care se scurge de la Rusalii și până la Sânziene (24 iunie), în credința că *rusaliiile* ar fi niște zâne dușmănoase față de fete și flăcăi; la Sânziene, aceste zâne ar intra din nou în împărăția apelor, dar înainte de acest termen ele sunt în stare, la miezul nopții, să fure mintea

aceluia care le privește din întâmplare (GOLBAN,p.129). De Rusalii, se pune pelin la icoane, la ușile și la stâlpii casei, spre a o păzi de duhurile rele - Bacău (ICHIM, p.142). Este purtat ca buruiană de leac de către călușarii bănățeni, pentru că este „*plăcut miluitelor*” (zânelor), fiind leacul cel mai bun pentru răul cauzat de ele (1.BÂRLEA, p.44). În Olt însă se crede că membrii cetei de călușari își acoperă urechile cu pelin, ca să nu audă, și țin în gură frunze de pelin, ca să nu vorbească (PRESA). Ca să nu fie luați de rusalii (considerate un fel de iele), oamenii pun pelin prin casă - Vâlcea; Iași; se pune pelin la ușă, la ferestre, la icoane și prin toate ungherele casei, pentru ca familia să fie păzită de rusalii - Ialomița; se pune pelin prin casă, pentru că puricii se adună pe frunzele acestei plante și astfel se poate scăpa de ei - Muntenia; Dolj; în ziua de Rusalii, se pune pelin la brâu și se poartă toată ziua, iar noaptea se pune la capul patului și prin așternuturi - Moldova; se pune pelin la brâu, ca să nu fie luați din căluș - Dolj; pelinul strâns în această zi este bun pentru a afuma cu el pe acei luați de diavol, demonizați - Galați; cel pe care îl doare capul, ca să-i treacă, să se afume cu pelin cules în Duminica Rusaliilor - Ialomița; în seara dinspre Duminica Rusaliilor, se pune pelin sub pernă, pentru ca, peste noapte, omul să nu fie luat de rusalii - Iași (2.GOROVEI,p.42;191;202;208). În Moldova, femeile se scoală înainte de răsăritul soarelui, se spală și se îmbracă în veșminte curate, după care pleacă la cules de plante de leac, fiindcă mai târziu *le chișcă ieiele* și nu mai sunt vindecătoare; dar mai smulg și pelin, pe care îl pun în brâu, ca să le apere de iele; există însă obiceiul, tot în Moldova, ca pelin să se pună în orice băutură, cu excepția apei, care apoi se bea contra ielelor sau Rusaliilor, iar fetele și flăcăii, când se întâlnesc, în ziua de Rusalii, se lovesc reciproc cu frunze de pelin în același scop (2.MARIAN,II,p.346). Pentru cine se visează mâncând sau bând pelin înseamnă boală - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *pelin-Duminica (Rusaliilor)*.

PENDULĂ v. CEASORNIC.

PEPELEA

Personaj imaginar din snoavele populare, care își ascunde istețimea sub aparențe de naivitate și ignoranță; are multe din trăsăturile lui Păcală (ȘĂINEANU,I,p.227). v. PĂCALĂ.

PEPENE (*Cucumis melo* - pepene galben; *Citrullus vulgaris* - verde; DLRM,p.603)

Când pepenii au floare multă, dar nu rodesc, se culeg flori într-o duminică dimineață, când preotul este în biserică, se pun într-o răscruce de drumuri și se bat cu un băț, după care se va vedea că pepenii rodesc - Suceava; pepenii furați se fac mari pe lumea cealaltă, iar hoțul este pus să-i urce pe un deal, din vârful căruia pepenii cad permanent înapoi - Tecuci; se crede că puii de barză nu pot să zboare până nu mănâncă mai întâi coajă de pepene - Muntenia (2.GOROVEI,p.46;55;97). Să nu se mănânce miezul din capacul pepenelui, după ce este tăiat, pentru că este semn de calicie, de sărăcie - Muntenia (NOTE,Antonescu). Cine visează pepene galben înseamnă că va câștiga o prietenie nouă și benefică; dar dacă se visează mâncând pepene nu este bine, pentru că va avea parte de o întâmplare care îi va produce dezgust - Suceava (NOTE,Băncescu). Serie simbolică: *floare(pepene)-duminică-răspântie*.

PERETE

Fetele bat pereții cu resteie de la jugul boilor, ori cu țărugi folosiți la priponit caii, chemând astfel feciorii în șezătoare - Maramureș (BOGDAN,p.100).

PERIE

În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află o perie se crede că va lua de soție o fată bătrână; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic

mai complex al viitoarei soții; dacă o fată indică blidul sub care se află perie înseamnă că va lua de soț un bărbat urât, bătrân și neghiob; în basme, peria aruncată în calea zmeilor de către erou se transformă într-o pădure de nepătruns (2. MARIAN,I,p.66;141).

PERNĂ

Când copiii mici nu stau cu capul pe pernă, înseamnă că ei nu vor trăi mult - Suceava; când se răstoarnă vraful de perne de pe pat este semn că are să se mărite fata din acea casă - Suceava; după ce a fost îmbrăcată, mireasa este așezată pe o pernă, pentru ca să-i fie moale de-a lungul întregii căsnicii - Suceava; când bolnavul nu mai stă cu capul pe pernă, este semn că el se va sfârși în curând - Tecuci; cine doarme pe perna, pe care a murit un om, îl va visa pe cel decedat - Suceava; perna mortului se umple cu flori culese de femei - Tecuci (2.GOROVEI,p.145;149;151; 173;191;254). După ce mireasa este îmbrăcată, pieptănată și i s-a prins și salba de gât, socrul mic (tatăl miresei) sau, în lipsa acestuia, un frate sau vornicelul o ia și o așează după masă, pe o pernă, pentru ca viața ei să fie ușoară și plăcută ca perna cea moale, dar și pentru a se odihni; în unele părți, locul pernei este luat de două scoarțe împăturite - Suceava (3.MARIAN,I,p. 214).

PESCĂRUȘ (*Sterna* - DLRM,p.608)

Gen de păsări acvatică, cu picioarele palmate și plisc încovoiat la vârf, care se hrănesc de obicei cu pește (ȘĂINEANU,IV,p.173). I se atribuie valențe magice deosebite, pentru că își ascunde cu multă grijă ouăle; se crede că face acest lucru, deoarece ele sunt fermecate și dau puterea de a ghici viitorul aceluia care le găsește; cine vrea să nu îmbătrânească trebuie să vâneze nouă pescăruși și să-i mănânce în ziua nașterii sale - Bucovina; cine are dureri de cap trebuie să prindă un pescăruș, să-l taie și să pună la cap carnea lui, caldă încă, și îi va trece durerea - Bucovina (2.GOROVEI, p.17;42; COMAN,II, p.102).

PEȘTE

Una dintre cele mai surprinzătoare constatări ale cercetării tradițiilor românești constă în concluzia că viețuitoarele de apă ocupă un loc și o pondere extrem de reduse, contrar bogăției și diversității faunei țării; în universul culturii orale, peștele reprezintă o categorie uniformă, nediferențiată; faptele și puterile atribuite peștilor nu impresionează, iar implicațiile simbolice ale acestor viețuitoare sunt departe de varietatea și complexitatea cu care ne-au obișnuit alte reprezentări, singura ființă a apelor, cu adevărat pertinentă în plan simbolic, fiind un mamifer și anume vidra; cel mai adesea, peștele este invocat în ipostaza sa fabuloasă, de suport al lumii; astfel, pământul stă pe unul sau patru pești giganti, numiți *Începător*, *Ascultător*, *Arătător* și *Somnoros*, care susțin lumea, conduc soarele și luna pe cer, dezleagă apele și provoacă, prin mișcările lor neașteptate, cutremurele; acest aspect conotează două ipostaze majore (sprijin al lumii și animal sacrificial), care însă, prin caracterul lui incert și prin frecvența redusă, nu conduc la considerarea peștelui ca o reprezentare cosmogonică deplină; unele legende afirmă că aripile peștelui sunt în fapt acele bradului, corpul lui agil este făcut din trupul unei râme, solzii provin de la un voinic *împlătoșat*, care s-a metamorfozat în viețuitoare de apă; mai des invocată, cu deosebire în cântecul bătrânesc, este *mreana*, ca reprezentare a fetei curate, care, ca să nu cadă în mâna turcilor, sau ca să nu comită incestul, aceasta se aruncă în mare și se transformă într-o mreană, mediind astfel între universul uman și cel divin (COMAN,p.196;203-205). Conform unei legende, în tot timpul Postului Paștelui nu se mănâncă pește, pentru că ar fi spurcat, cu excepția zilelor de Blagoveștenii (Buna-Vestire, 25 martie) și Duminica Floriilor - Suceava; dacă peștii, când cerul este senin, sar peste apă, sau plutesc la suprafața apei, de li se văd ieșite din apă spinările, este semn că va ploua - Suceava (2.MARIAN,I,p.86;265). Se crede că atunci când se cutremură scoarța terestră înseamnă că bat din cozi cei doi pești pe care se sprijină Pământul, sau se întoarce pe partea cealaltă peștele pe care este așezată Terra - Suceava; în ziua de Paște, se consumă mai

întâi pește prins în sâmbăta din ajun, pentru ca, peste an, oamenii să se miște ușor - Bihor; sau, pur și simplu, trebuie să se mănânce la început pește, ca oamenii să fie iuți peste vară - Argeș; în Duminica Paștelui, este bine să se mănânce mai întâi pește, apoi alte bucate, pentru ca oamenii să fie vioi ca peștii peste tot anul; se consumă mai întâi pește sau carne de pasăre și în ziua de Crăciun (25 decembrie), pentru ca să fie vioi ca peștele și ușori ca pasărea; în acest scop, copiii usucă în hornul vetrei pește mărunț și îl mănâncă în ziua de Crăciun - Suceava; cine, în Duminica Paștelui, rostește „pește prind”, ca replică la mărturisirea preotului „Hristos a înviat”, acela va prinde, peste vară, mult pește, dar comite, în acest caz, și un mare păcat - Iași; cine mănâncă pește în zi de vineri îi va curge sânge din nas în timpul verii - Tecuci; femeile care mănâncă pește crud vor da naștere la copii sprinteni - Tecuci; femeile însărcinate să nu mănânce pești și melci, pentru că vor da naștere unor copii cu salivă și mucozități abundente - Vâlcea; femeia însărcinată să nu mănânce cap de pește, pentru că noul născut nu îi va vorbi așa curând - Galați; să nu se dea pește copiilor mici înainte de a începe să vorbească, pentru că rămân muți - Bucovina; este bine ca bolnavii de friguri să ia un pește mic, găsit în măruntaiele altuia mai mare, să-l usuce, apoi să-l piseze și să bea praful obținut, pentru a se vindeca - Bucovina; același efect s-ar obține și cu peștele mic scos dintr-o știucă - Neamț; se crede că nu este bine să se arunce apa în care au fost spălați peștii, preparați pentru consum, în calea vitelor, pentru că acestea pot deveni sterpe - Bucovina; pentru a se realiza mai lesne monta, vacilor li se pune în tărâțe un peștișor viu - Bucovina; pictat pe firmele unor localuri (hanuri, birturi), sculptat pe porțile gospodăriilor și pe troițe, imprimat în stucatura frontoanelor caselor și pe talerele de ceramică din centrele Oboga (Olt) și Horezu (Vâlcea), amplasat pe diverse recipiente, ustensile și unelte sau confecționat din tablă sau lemn și montat, cu rol de giruetă, la coama caselor și pe prăjini înalte ridicate lângă morile de vânt, imaginea peștelui este des întâlnită în Vâlcea, Dolj, Olt, Ialomița, Tecuci, Constanța și Tulcea; când peștii sar din apă după insecte înseamnă că va fi cald - Vaslui; cine visează pește mărunț înseamnă că va avea noroc, iar cel ce se visează că prinde pește mare va avea parte de o deosebită silă - Vaslui; apărut în vis, peștele semnifică ploaie - Tecuci; Suceava; sau ger - Bucovina (2. GOROVEI, p.11;93;135;157;161;184;192;245;254;262;263;285;288; NOTE, Antonescu). La masa de Anul Nou, se mănâncă puțin pește, pentru ca anul care vine să lunece ușor, cum lunecă peștele prin apă (PRESA). Se crede că pruncii, care mănâncă pește înainte de a vorbi, rămân muți - Maramureș (BOGDAN, p.125). Peștele este reprezentant al mării, ca element originar al vieții, dar în același timp el are și o puternică încărcătură simbolică adjudecată pe filieră creștină (ZAHACINSCHI, p.41). În ornamentica tradițională românească (a se vedea ceramica pe care este desenat peștele, anturat de x-uri, vârtejuri solare, pătrate etc.), peștele aparține contextual mai repede cultului solar, decât unui cult creștin din primele secole de după Iisus (PETRESCU, p.27). La 25 martie, de Blagoveștenii (Bunavestire), este obiceiul să se consume pește, pentru ca oamenii să fie sănătoși tot anul - Brașov; cine visează pește în cantitate mare va avea parte de un câștig îndestulător, dar visarea peștelui de mari dimensiuni înseamnă clevetiri; cine visează că mănâncă pește fiert va avea parte de o pagubă, iar cine visează că mănâncă sardele se va îmbolnăvi peste patru zile de friguri și va zăcea mult timp bolnav; urmează un timp destul de amestecat ca sentimente pentru cine visează că vede sau că mănâncă pește de mare; cine visează icre roșii va avea parte de boală cu vomismente, iar cine visează că prinde pește cu undița să fie atent să nu fie înșelat - Suceava (NOTE, Băncescu).

Faraonii (femeile-pești) locuiesc în mare, sunt jumătate femei, jumătate pești; ele stau întreaga săptămână, cât timp marea se frământă, ascunse pe fundul ei, iar sâmbăta, când și marea se odihnește, ies la suprafața apei; în acel loc, apare o dungă roșie, una galbenă și una albastră, femeile-pești se țin de mână și cântă atât de frumos, încât cine le aude rămâne fermecat, își pierde rațiunea și se îneacă; dar, dacă este om drept și cu frica lui Dumnezeu, ține minte cântecele auzite și le aduce pe pământ, de unde le învață toată lumea; rareori ele ies la malul mării, aceasta petrecându-se doar primăvara, când este cald, atunci rânduindu-se pe mal și pe stânci și jucându-

se cu șiraguri de mărgele și cu tot felul de prețiozități ale mării; ele nu doresc să fie văzute de ochi de pământean și de aceea, când simt că se apropie vreun muritor, se aruncă în valuri, lăsând pe maluri scoici, ghiocuri și pietre de toată frumusețea (OLINESCU,p.430-431).

PIATRĂ

Unui copil nu i se întărește moalele capului, până nu va putea să rostească vorba *piatră* - Muntenia; când cineva se duce la tribunal, este bine să-și pună în traistă o pietricică - Galați; cei care intenționează să jure strâmb în vreo pricină este bine să pună o piatră în sân, crezându-se că astfel urmările jurământului vor cădea asupra pietrei și nu asupra lor - Suceava; ca să fie găsită vita pierdută, se pune o piatră într-o cizmă, căreia i se leagă apoi carâmbii, ca vita să fie ferită de animalele de pradă până va fi găsită - Galați; să țină o pietricică în gură, sub limbă, ca să-i meargă bine, cel ce intră într-un oraș sau într-un loc unde nu a mai fost niciodată - Muntenia;Suceava; în cazul că o familie rivală trebuie să se mute în casă nouă, i se pune, în cele patru colțuri ale construcției, câte o piatră, pentru ca starea acesteia să nu sporească, așa cum nu sporește nici piatra - Muntenia; cine aude pentru prima oară tunetul, primăvara, să ia o piatră și să se bată ușor cu ea în frunte, ca să nu mai aibă dureri de cap peste tot anul - Bihor;Tecuci;Suceava; ca să nu mai fure cioara bobocii de rață, se pune un bolovan pe cuptor - Suceava; când vaca mulsă dă lapte cu sânge, poate fi vindecată, dacă se mulge în continuare printr-o pietricică găurită - Tecuci; în noaptea spre ziua de Crăciun (24/25 decembrie), să se arunce cu pietre în coroanele pomilor din grădină, în credința că ei vor da rod mai bogat în anul următor - Moldova; va rodi mai curând nucul care răsare din nucile de sămânță sub care a fost pusă o piatră - Suceava; când prășesc la câmp, uneori țăranii găsesc silexuri lamelare, semănând cu vârfurile de săgeți, pe care ei le consideră ca fiind resturi ale unor trăsnete căzute pe acolo - Tecuci (2. GOROVEI, p.20;36;41-42;94;116-117; 171,206;232-233;247;257; NOTE, Antonescu). Dacă se întâmplă ca un mort să fie născut în aceeași lună și în aceeași zi cu un frate al său, i se pun în ochi, nas, gură și urechi mei și pietricele, ca să nu se facă strigoi, iar după îngropare se trage cu o pușcă peste mormântul lui, ca să nu se ivească vreo ceartă între cei doi frați pe lumea cealaltă - Muntenia (3.MARIAN,III,p.57). Piatra este semn că nici în noul an fata nu se va căsători, când este nimerită sub strachina unde a fost pus acest obiect la obiceiul de aflat destinul numit *Vergelul*, și care se practică în noaptea sau a doua zi dimineața de Anul Nou - Banat;Transilvania; când cineva dorește ca vaca lui să dea lapte mai mult, se pune în oala de muls o pietricică găurită, considerând că va avea de la vaca lui atâta lapte cât alții de la patru vaci - Sălaj (PRESA). Când tună, se obișnuiește să se ia în mână o piatră sau un fier și să se lovească ușor cu el în cap, considerându-se că astfel capul omului devine tare ca piatra sau ca fierul - Caraș-Severin (LĂPUȘTE,p.90). Când pietrele și în special marmura și zidurile nădușesc este semn că vremea va deveni ploioasă cu vânt puternic - Bucovina (2.MARIAN,I,p.86). În cadrul șezătorilor organizate toamna, fetele aduc cu gura pietricele pe care le fierb într-o oală, zicând: „*Ce fierb în oală?/Fierb năravurile,/Ca să vie feciorii în șezătoare!*”; când, la scăldat, intră apă în urechile copiilor, aceștia iau două pietre mai late din râu, le pun la urechi și, stând cu spatele spre vale, rostesc: „*Măi loane, Sântioane,/Scoate-mi apa din urechi/Ți-oi da carne cu curechi!*”, după care aruncă pietrele în apă; sau se rostește: *Huhurez, huhurez,/Scoate apa din urechi/Cu un mai/Cu cuțitu' lu' Miei!*”, timp în care se sare de pe un picior pe altul, aplecând capul când pe umărul stâng, când pe cel drept; apoi se scuipe pe lespezile de piatră și se aruncă peste cap în apă; dacă, la căderea pietrelor în apă, nu sar stropi, înseamnă că „*îneci pe dracu*”, ceea ce semnifică inutilitatea cântecului spus, pentru că apa nu va ieși din urechi - Maramureș (BOGDAN,p.53-55; 100). În Oltenia, se obișnuiește să se așeze, sub capul celui decedat, 9 pietricele de mărimea alunelor, în grămăjoare de trei pietricele; unii locuitori, din Dolj și Vâlcea, aleg 6 pietricele albe și 3 cenușii; tot în Vâlcea, se obișnuiește să se pună sub capul mortului tot 9 pietricele, fără să se urmărească o culoare anume, însă însoțite cu o bucățică de marmură albă și de săpunul folosit la scăldat; în Olt și Argeș, rudele decedatului aruncă în mormânt mai întâi un număr de pietricele și

apoi o mână de pământ, precum și monede; pietricelele sunt astfel alese încât să fie în majoritatea lor albe; în Mehedinți, sub capul mortului se pun două pernițe suprapuse: în prima se pune iarbă verde, simbol al nemuririi; în cea de-a doua, așezată deasupra, se pun 9 muguri de copac (3 de plop, 3 de salcie și 3 de fag), 9 pietricele, un pieptene, o oglindă și puțină lână; prezența lânii amintește de viața pastorală, iar mugurii arborilor neroditori (plop, salcie, fag) au semnificația nerodirii, în sensul că mortul să nu mai dea „*roade*”, adică să nu mai atragă după sine și alți membri din cadrul comunității sale; folosirea pietricelelor albe, negre sau cenușii, așezate sub capul defunctului, aruncate peste sicriu sau așezate în olcuțe speciale în mormânt este legată de viața mortului, trăită de el cu „*zile albe*”, zile intermediare sau „*zile negre*”, constituind, pentru dalbul de pribeag, din partea celor rămași în viață, un fel de certificat de înmormântare, de calificare a vieții lui trăite pe pământ pentru „Marea Trecere” spre nemurire; explicația pietricelelor puse în mormânt poate fi găsită în Pliniu cel Bătrân, care afirmă: „Deșertăciunea omenească, meșteră să se înșele pe ea însăși, socotește în felul tracilor, care pun în urnă pietre de culori diferite, după cum o zi este bună sau rea, iar în ziua morții le numără și astfel îl judecă pe fiecare”; Phylarchos, istoric din sec. al III-lea î.Ch., scrie: „Sciții, înainte de a se culca, își aduc tolba și, dacă s-a întâmplat că au petrecut ziua aceea fără supărări, aruncă în tolba o pietricică albă, iar dacă au avut necazuri, una neagră; când cineva moare, i se ia tolba și i se numără pietricelele; dacă înăuntru găsesc mai multe pietricele albe, îl socotesc fericit pe răposat”; de altfel, Menandru ne amintește că „ziua bună se numește albă”; în completarea informațiilor etnografice, vin și informațiile obținute din săpăturile arheologice efectuate în Oltenia, unde s-au descoperit, în mormintele neolitice, pietricele amestecate cu nisip, așezate în vase speciale, dar explicația dată de mentalitatea tradițională ține de sfera magicului: „*așa trebuie făcut, să nu se facă mortul strigoii*”, ceea ce înseamnă că înțelesul original s-a pierdut (PRESA). O semnificație aparte o au cele 9 pietre găurite, aflate în râuri, în locuri de „*unde se adapă curcubeul*”, care sunt puse sub capul mortului sau în gură, urechi și nas, obturând orificiile pe unde ar putea să iasă sufletul și să se facă strigoii; ele sunt înlocuite uneori cu bucățele de marmură; au semnificația efectului magic legat de locul de proveniență (de la „*piciorul*” curcubeului, simbol cosmic al vieții și al regenerării, prin triumful soarelui), dar sunt explicitate și prin credința ancestrală în puterea elementelor primare, cum ar fi pământul, piatra, metalul - Banat;Țara Oașului (4.BOCȘE,p.354). Cât timp se sapă groapa, unul din gropari, cu un ciocan de zidărie sapă apăsător semnul crucii pe lespede mormântului sau pe o piatră de râu cu o suprafață mai plată; după înmormântare, această piatră este așezată în fața crucii și pe ea se aprind lumânările și tămâia timp de 40 de zile, după care ea este mutată în spatele crucii; tot de această piatră se sparge și oala din care li se toarnă apă groparilor să se spele și să spele și uneltele folosite la săpat; este știut că unele sate bănățene au fost mutate de pe amplasamentul lor, „*trase*” la drum sau la vale cu ocazia preconizatei vizite a lui Franz Iosif, și cu această ocazie au fost mutate și cimitirele, dar pietrele de la morminte, golite de semnificația lor inițială, au fost folosite la ridicarea împrejmuirilor actualelor gospodării și pot fi întâlnite și azi în gardurile de piatră care mai există, de pildă, la Borlova (3.ANTONESCU,p.277). Înseamnă eliberare de un necaz, pentru cine visează vas de piatră; dar înseamnă vorbe grele de la dușmani pentru cine se visează că este lovit de piatră; păreri de rău, supărare și lacrimi va aduce celui care visează că primește pietre scumpe; oboseală fără folos celui care visează că adună pietre scumpe; va pierde câștigul cel care se visează tocind pietre scumpe, dar necumpărându-le; va fi lipsit de un lucru trebuitor cine visează că a pierdut piatra dintr-un inel; vestește bogăție sau căsătorie cui visează că a găsit pietre scumpe; înseamnă onoare, cinste, demnitate, dar în spatele lor ură și invidie pentru cel care visează că poartă o bijuterie cu mărgăritar - Suceava (NOTE,Băncescu). Serii simbolice: *piatră-primăvară-tunet-frunte; piatră-mei; piatră-pământ-monedă; iarbă-plop-salcie-fag-9-pieptene-oglină-lână.*

PIEPTENE (A SE PIEPTĂNA)

Se fac bube sau crăpături pe limbă, dacă se bagă pieptenele în gură, sau dacă se ating buzele cu el, sau măcar dacă se dă pe la nas cu mâna care a ținut un pieptene - Muntenia; Vâlcea; Tecuci; Suceava; i se face pielea feței aspră cui umblă cu pieptenele, nu se spală pe mâini și apoi pune mâinile pe față - Teleorman; dacă îi cade pieptenul cuiva, când se piaptănă, înseamnă că: vine în casă un oaspete rar, dacă pieptenul cu dinți rari cade jos; vine un oaspete obișnuit de-al casei, când cade pieptenul cu dinții deși - Suceava; i se va întâmpla un necaz celui care, pieptănându-se, îi cade din mână pieptenele, dar, dacă îl șterge imediat pe o pânză, nu se va întâmpla nimic - Botoșani; în zi de Paște să nu se pieptene părul, fiindcă apoi cade - Țara Oltului; se crede că acela care umblă cu pieptenele în ziua Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie) va fi mâncat de lupi, din care cauză femeile se feresc, în această zi, nu doar să pună mâna pe pieptene, dar chiar să-i rostească și numele - Botoșani; femeile nu se piaptănă în ziua Sfântului Andrei, pentru că pădurea este a fiarelor sălbatice - Iași; soțul unui mort nu trebuie să se pieptene o săptămână, pentru că altfel moare și el - Muntenia; se crede că, dacă a furat cineva un pieptene și moare, apoi trupul lui se umple imediat de păduchi - Suceava; în caz că la pășunat se pierde o vacă, se iau doi piepteni de pieptănat inul sau cânepa și se pun cu dinții unul într-altul, pentru ca tot așa să stea și gurile lupilor la vederea vacii, până aceasta este găsită - Muntenia; se încleștează pieptenii de cânepă unii în alții, ca și gura lupului să nu se poată deschide și să apuce vita sau oaia - Țara Oltului (2.GOROVEI, p. 28;127;143;176;194;247;GOLOPENȚIA,p.110;136). Dacă strigoaicele au luat laptele de la vreo vacă, femeile caută o *ragilă* (unealtă formată dintr-o scândură în care sunt înfiți dinți de fier, prin care se trage cânepa sau inul melițat, pentru ca să se curețe de puzderii și de câlți - ȘĂINEANU,IV, p.327), scot un dinte din ea, îl bat în fundul doniței în care este muls laptele, apoi mulg vaca și „bat” cu puțin din laptele rămas după strecurare ugerul vacii, atingând ugerul cu vârful dintelui și atunci cea care a luat mana animalului nu mai poate sta locului, o apucă un fel de mâncărime în tot trupul, nu mai poate dormi, lucra și mânca, încât trebuie să întoarcă mana, pentru că altfel moare - Neamț (2. MARIAN,II,p.266-270). În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, se crede că flăcăul care indică farfuria sub care se află un pieptene va lua de soție o fată bogată cu dinții răriți; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; mai nuanțată este interpretarea prezenței pieptenului în Mureș și Bucovina, unde semnifică om colțat, cu gura mare, dar poate însemna și văduv sau atât de încrezut încât tinerii nu se vor putea căsători, ultima credință privindu-i în special pe flăcăi (2.MARIAN,I,p.66;141). Pieptenele nu este un semn prea bun, când este nimerit de către o fată sub strachina unde a fost pus acest obiect la obiceiul de aflat destinul, numit *Vergelul*, și care se practică în noaptea sau a doua zi dimineața de Anul Nou, deoarece înseamnă că viitorul soț al fetei va fi un bărbat cam colțos și va veni de peste o pădure - Banat;Transilvania; când se spală în ziua de Crăciun, fetele pun apoi pieptenele și săpunul sub pernă, ca să-și viseze ursitul (PRESA). Mai ales copiilor li se spune să nu-și bage pieptenele în gură, pentru că li se înnegresc dinții; pieptenul pus sub un blid, în jocurile practicate la șezători, ascunzându-se și alte obiecte sub diferite vase, și indicat de către o fată înseamnă că va lua un bărbat cu dinții mari - Maramureș (BOGDAN,p.100; 121). Și în Țara Lăpușului, la jocurile din ajun de An Nou, indicarea vasului sub care se află un pieptene înseamnă tot bărbat cu dinți mari (2.LATIȘ,p.97). Pieptenele și săpunul folosite la toaleta unui mort nu se mai întrebuițează și se aruncă într-un râu - Sibiu; sau se îngroapă împreună cu mortul, punându-se în sicriu, sub pernița celui decedat - Muntenia; sau se dau de pomană celui care a spălat cadavrul - Suceava (3.MARIAN,III, p.43).

PIAȚĂ v. TÂRG.

PIAZĂ-REA

Este un duh rău, al nenorocului, care se întrupează într-un om, un câine negru sau găină care cântă cocoșește; și oamenii însemnați sunt considerați a fi tot piază-rea, aducători de ghinion, cum ar fi spânii, oamenii cu părul roșu, pociții, ologii etc.; se crede că duhul cel rău își poate îndeplini menirea lui mai ușor sub forma unor persoane care au mai multă trecere în fața oamenilor (preoți, călugări, babe etc.), decât dacă s-ar arăta sub forma lui proprie; de aici și practicile de anihilare a efectelor negative: cine se întâlnește cu un preot trebuie să traverseze drumul de-a curmezișul, sau să se facă trei pași înapoi, sau să se scuie de trei ori peste umăr, să se arunce în urma lui cu țărână, fân, paie, bețe, pietre, ace etc. (PRESA).

PICIOR

Piciorul, ca parte componentă a trupului uman, având și încărcătură falică, este implicat în actele de magie erotică, bazată pe folosirea urmelor lăsate de pașii omului iubit sau pe manipularea pieselor de încălțăminte; urmele sunt dezgropate și puse să se usuce într-un vas, ca să se usuce de dor și ființa celui vrăjit; călcatul pe picior este un simbol al apropierei corporale, pentru că s-a uitat sensul falic al piciorului; el este prezent la toate nunțile, fiind asociat cu ideea de dominare din partea unuia dintre cei doi tineri; dar dansurile și jocurile în care abundă săriturile și bătăile cu piciorul în pământ au funcția de a stimula fertilitatea solului și fecunditatea oamenilor, conform versurilor: „Unde hora se-nvârtește,/Dedesubt pământul crește!”; „Tot pe loc, pe loc, pe loc,/Să răsară busuioc” (EVSEEV,p.31-34). Când se merge cu picioarele înapoi, se spune că atunci Maica Domnului plânge, iar diavolul râde - Botoșani; sau moare unul din părinții celui care merge cu picioarele îndărăt - Muntenia;Suceava;Botoșani; când, după naștere, femeia se duce pentru prima dată să aducă apă de la vreo fântână, să-și toarne puțină apă pe piciorul drept, de la gleznă în sus, ca să nu-i piară laptele din sân - Vâlcea; în scaldătoarea unui copil nebotezat mai întâi își spală picioarele moașa, ca pruncul să umble curând și să fie iute la mers - Muntenia; copilul mic, luat în brațe de către mama sa, nu este bine să fie apoi pus la picioare, pentru că toată viața lui va sta la picioarele altuia - Moldova; să nu se sărute copilul, când este mic, la călcâie, pentru că, atunci când va fi matur, nu va mai asculta de părinți - Suceava; pentru ca un copil mic să meargă mai repede, este bine ca mama lui să se spele pe picioare de la genunchi în jos - Suceava; când copilul desfășat stă cu picioarele ridicate, sau se uită printre picioarele sale la alt prunc, este semn că mama lui va mai face și alți copii - Muntenia; nici în joacă să nu se dea cu palma peste tălpile copilului, pentru că nu mai crește - Muntenia; nu se gădilă copilul în talpa piciorului, deoarece nu mai crește - Suceava; în Duminica Învierii Domnului (Paștele), la coborârea din pat, să nu se calce direct pe dușumeaua sau pe pământul gol, ci pe ceva așternut jos, ca să nu-i usture tălpile, peste vară, pe oameni - Suceava; mâncărimea în talpă înseamnă joc, dans - Iași; își șterge norocul cel care, după ce s-a spălat, își șterge și picioarele - Galați; să nu se umble cu un picior desculț și cu celălalt încălțat, fiindcă moare cineva din casă - Dolj; Muntenia;Galați; nu este bine ca omul să umble cu un picior desculț, pentru că, după câți pași a făcut, tot atâți ani va rămâne văduv - Argeș; sau pentru că va umbla și în viață fără pereche, adică ori rămâne văduv, ori nu se mai poate însura - Suceava; să nu se meargă cu un picior încălțat și cu celălalt descălțat, pentru că acela va umbla mult până se va însura - Vâlcea;Suceava; trage a văduvie cel care, însurat fiind, merge cu un picior încălțat și cu celălalt desculț - Iași; să nu se treacă peste piciorul cuiva, că moare mama celui care o face; pentru a nu se întâmpla o atare nenorocire, este indicat să se treacă înapoi peste piciorul pășit - Gorj; să nu se treacă peste piciorul cuiva, pentru că acela va cădea la hora de la nunta celui care l-a pășit - Dolj; dacă, în fugă, cineva trece peste picioarele cuiva, este obligat să-l treacă înapoi, pentru că altfel îi va merge rău celui pășit - Muntenia;Galați; să nu se legene picioarele, când se stă la masă, pentru că se crede că este legănat diavolul - Muntenia;Suceava; să nu se legene deloc picioarele, când cineva stă pe scaun, pentru că leagăna pe diavol - Muntenia;Suceava; să nu se plece la drum făcând primul pas cu piciorul stâng - Muntenia;Botoșani; când se trece într-

o țară străină, unde nu a mai fost niciodată, cel care călătorește să o facă întâi cu piciorul drept, ca să-i meargă bine - Muntenia; dacă i se bate cuiva tendonul de la pulpa piciorului stâng, este semn că va avea un nou prieten - Suceava; când cineva, intrând sau ieșind de undeva, își târâie picioarele, este semn că după el urmează și alții - Suceava; cine târâie picioarele la intrarea într-o prăvălie înseamnă că aduce clienți, iar cine le târâie la plecare înseamnă că ia din mușterii - Botoșani; ca să se mărite, o fată este bine să tragă cu piciorul covorul pe care stă o mireasă - Suceava; ca femeia să-și domine soțul în căsnicie, este indicat ca, la momentul nunții, când mirii și nașii joacă „Isaia dănțuiește”, mireasa să-l calce pe talpa piciorului pe mire, ca el să se teamă de soția lui - Bihor; Muntenia; Moldova; Suceava; tot în acest moment al cununiei, dacă mireasa își târâie piciorul, până într-un an se vor mărita toate fetele care sunt în biserică în acea clipă - Moldova; femeia să se păzească să-i vadă bărbatul piciorul până la genunchi, pentru că nu o va mai iubi - Muntenia; este rău să se prefacă cineva că merge șchiop - Galați; când pulpa piciorului prinde a avea un tremur nejustificat, este semn că va muri cineva dintre neamuri - Suceava; dacă un animal domestic (câine, pisică, purcel etc.) șchioapătă, trebuie să se azvârle cu ceva în el și apoi să se pună mâna, cu care s-a azvârlit, sub talpa piciorului șchiop și îi va trece infirmitatea de moment - Tecuci (2.GOROVEI, p.35-36;59;62;70;129;142-143;146;163; 165;170;173; 193;213;229-230;249;NOTE, Antonescu). În luna de după Duminica Mare (a Rusaliilor), cete de copii umblă din casă în casă și gazdele îi spală pe picioare, în credința că astfel nu le vor mai crăpa tălpile peste vară; astăzi, spălatul picioarelor se practică și bărbaților și femeilor - Teleorman (CRISTEA, p.51). Aduce noroc pasul făcut cu piciorul drept, la ieșirea din casă; ieșirea cu piciorul stâng din casă poate să însemne că drumul ce urmează a fi făcut sau scopul pentru care se face nu va fi realizat sau poate aduce neplăceri; să se calce pe podea cu piciorul drept la scularea din pat; când se intră într-o casă în care se urzește, să se ridice un picior cât mai sus și să se rostească „Să fie rostul mare!”, pentru ca să nu se încurce firele în timpul țesutului; tinerii necăsătoriți să nu fie măsurați peste picioare, pentru că nu se mai însoară - Maramureș; Muntenia; Suceava (BOGDAN, p.102-103; NOTE, Antonescu; Băncescu). Cine visează că stă drept în picioare înseamnă că va călători în străinătate; va scăpa de griji cel care visează că își spală sau spală picioarele cuiva; dacă va visa că i se taie picioarele să se aștepte la ce este mai rău și să nu pornească în nici o călătorie; este întristare în familie pentru cine visează că își pierde un picior și este prevestire rea pentru cel care se visează desculț - Bucovina (NOTE, Băncescu).

PIELE

Pielea de cerb sau de bour, care învelește fabuloasa locuință a mirilor, are rolul de a îndepărta orice maladie de trupul tinerilor; învelirea omului într-o piele de animal, cum este *cerbuțul* și atâtea măști animaliere din cadrul obiceiurilor de urare și colindat la Anul Nou, are rolul de a proteja familia, casa, vitele și câmpul de forțele malefice; dar dormitul, în timpul nopții, într-o piele de oaie sau de berbec, de culoare neagră, obținută prin sacrificarea animalului înainte de culcare, declanșează visuri profetice, culoarea neagră indicând legătura cu infernul (BUHOCIU, p.117-118). Pe bucata de piele rămasă după confecționarea unei perechi de opinci, se face semnul crucii, fiindcă apoi își face dracul opinci din ea - Vâlcea; se afumă în casă cu piele găsită, ca să se scape de gândaci - Suceava (2.GOROVEI, p.78;101).

PIERSICĂ (fruct de *Prunus persica* sau *Amygdalus persica* - DLRM, p.615)

Cine visează că mănâncă piersici înseamnă câștig - Suceava (NOTE, Băncescu).

PIFTIE

În dimineața Anului Nou sau în Vinerea Mare, femeile măritate, după ce au măturat prin casă, se apucă să prepare piftie (răcitură), în credința că trupul le va fi fraged și gras, în decursul anului, ca piftia - Muntenia (2.MARIAN, I, p.111; 2.GOROVEI, p.62).

PIPĂ

Pipa (*luleaua*), ca și *tutunul*, este o născocire diavolească; drăcoica *Pafa* sau *Pâca* are doi fii, care, după ce au făcut tutunul, au zămislit și o ulcicuță din lut, în care să se pună și să se ardă buruiana cea drăcească; dar, în loc de toartă, i-au pus o țevă din soc, înadins ca fumul să nu iasă doar pe deasupra, ci și prin țevă, pentru ca oamenii, care vor să o pomenească pe *Pafa*, să poată trage fumul și în piept și apoi să-l elibereze pe gură și pe nas; de atunci, buruiana dracului, pusă în pipă sau în lulea, aprinsă și introdusă între buze și între dinți, suptă cu poftă și eliberând duhul tras din ea, dă naștere unui vuiet sau pocnet însoțit de un fum gros, care produce un fel de *pafl* sau *pâcl*, amintind astfel de *Pafa* sau *Pâca*, mama dracilor; și tot de atunci, pipei i se mai spune și *cădelnița dracului*; o altă legendă din Bucovina narează că pipa a fost făcută de drac pentru uzul său, dar niște băieți au găsit-o și au urinat în ea, din care cauză necuratul, de ciudă, a dat-o oamenilor; dacă un bărbat trage din lulea timp de șapte ani la rând, dracul îi iartă toate păcatele - Suceava; femeia nu are voie, nici măcar de la dracul, să tragă din pipă - Bucovina; dacă unui gospodar, care are cloșca pe ouă, îi intră în casă un fumător, iar acesta ia jar din vatră, ca să-și aprindă pipa, să nu fie lăsat să-i închidă capacul, pentru că mor puii în ouă - Transilvania; omul care pleacă la semănat grâu să nu tragă din lulea în prealabil, fiindcă lanul face tăciune - Moldova (PAMFILE,p.70-71;88). Când sfârșie luleaua este semn de ploaie - Vâlcea (2.GOROVEI,p.266). Iar când arde prost, chiar dacă a fost curățată, înseamnă că a fost dorită de altcineva (PRESĂ).

PIPĂRUȘ

Băiat imaginar din poveștile populare românești, de dimensiunile unui bob de piper, dar înzestrat cu puteri neobișnuite (ȘĂINEANU,I,p.233).

PIPELCUȚĂ

O altă denumire, întâlnită în basmele populare românești, prin care este strigată Cenușăreasa (ȘĂINEANU,I,p.233).

PIPER (*Piper nigrum* - DLRM,p.618)

Cel ce varsă din întâmplare piper se va certa cu cei din casă - Suceava; este semn de ceartă, când se varsă piperul pe masă - Muntenia;Argeș;Iași;Suceava; pentru a provoca zăzanie într-o familie, este suficient a presăra piper pe jos - Suceava; va umbla bătut cine scapă piper pe masă - Suceava; atâția pumni va lua, câte boabe de piper a scăpat cineva pe masă - Suceava (2.GOROVEI, p.47; 194;215). Nu este bine să se scape sau să se presare piper pe jos, pentru că aduce vrajbă în casă - Suceava (NOTE,Băncescu).

PIROSTRIE

Obiect de gospodărie făcut dintr-un cerc sau dintr-un triunghi de fier, sprijinit pe trei picioare, pe care se așează oala sau ceaunul la foc (ȘĂINEANU,IV,p.191). Să nu se lase pirostriile pe foc fără întrebuințare, pentru că moare soacra - Tecuci; dacă, după ce se face mămăliga, nu se iau pirostriile de pe foc, se crede că acela ce nu o face va sta numai în foc pe lumea cealaltă - Suceava; când ard pirostriile pe foc înseamnă că vremea va deveni ploioasă - Tecuci; când se înroșesc foarte tare pirostriile pe foc este semn că vremea va deveni geroasă - Vaslui (2.GOROVEI,p.144; 194; 262; 267).

PISICĂ (*Felis domestica* - DLRM,p.620)

Pentru că se hrănește cu șoareci sau numai pentru că îi omoară, pisica asigură, în mod indirect, belșugul și prosperitatea casei pe lângă care trăiește; din acest motiv, ea este considerată ca o vietate bună, aducătoare de noroc, „năzdrăvană” și chiar plăcută lui Dumnezeu; dar, pentru că a mâncat, printre altele, și soarele, mentalitatea tradițională românească o acuză că s-a lăsat

pătrunsă de maleficul „drăcesc”, transformându-se, pe neștiute, într-o ființă consacrată diavolului; astfel, se spune că diavolul își ară ogorul cu pisicile și coțofenele; aura malefică a pisicii este întărită și de credințele în care se susține că strigoaicele și însuși diavolul ar lua adeseori chipul ei, pentru a se putea strecura mai ușor și nebăgați în seamă în casele oamenilor („să nu ai în casă mîță neagră, că ții pe dracul”, iar, în Vâlcea, se spune despre pisicile slabe, costelive că arată așa, fiindcă a arat dracul cu ele); o pisică neagră care taie calea cuiva sau care se obișnuiește la vreo casă poate să fie de bun sau de rău augur, după cum, dacă pleacă altundeva, poate să fie semn rău, de moarte, dar și prilej de bucurie, pentru că, odată cu ea, s-au dus din casă nenorocul și sărăcia casei; are destul de puternice conotații cu moartea sau măcar cu aspectele negative ale existenței umane, din care cauză este considerată „spurcată”, crezându-se astfel că atunci când își face nevoile sub pat sau după ușă sau când miorlăie în timpul nopții înseamnă că nu este curat în casă - Tecuci; după cum nu este bine să se crească pisică de culoare vânătă pe vremea când sunt strânse recoltele, pentru că își va face nevoile în casă - Tecuci; din motivele expuse până aici, reiese că pisica reprezintă o sumă a contrariilor, loc de întâlnire al celor mai variate, opuse și stranii caracterizări, împletind în ființa sa maleficul cu beneficul, fecunditatea cu moartea, inocența cu viclenia, divinul cu impurul; i se remarcă, uneori cu insistență, mai repede trăsături ca ura față de om, chiar perfidia („pisica e dușmană, necredincioasă, vrea răul stăpânului, să orbească sau să moară toți ai casei, ca să le poată lua mâncarea din mână”, ori „e vicleană, mănâncă cu ochii închiși, ca, pe lumea cealaltă, să poată jura că stăpânul nu i-a dat nimic de mâncare”); pe scara animalelor apropiate omului și folositoare, pisica ocupă ultimul loc, pentru că utilitatea ei nu se regăsește nici în alimentație, nici în agricultură și nici în procesul de confecționare a vestimentației și a celorlalte textile; în ghicitori în special, pisica (mâța) este întruchiparea lenei și ineficienței; mai mult, se crede că prietenul bărbatului este câinele, iar al femeii este pisica, deoarece cele două animale nu se înțeleg, dar și pentru că, cu mai puțină trudă, pisica și femeia își câștigă existența, stând mai mult în casă, la căldură, în schimb câinele și bărbatul mai mult pe afară umblă, prin frig și ploi; această asociere este atestată și de legendele care relatează felul cum a fost creată femeia: nu ar fi fost făcută din coasta lui Adam, ci din coada unei pisici lacome, care a furat coasta scoasă de către Demiurg din primul om; s-a repezit după ea, dar a prins-o doar de coadă, care s-a rupt și, neavând de ales, a plăsmuit femeia din coadă de pisică; copilul nebotezat peste care trece o pisică se crede că se spurcă, iar despre mortul nepăzit pe sub care sau peste care trece o pisică se spune că se va transforma în strigoii (COMAN, I, p.68-77). Aducerea unei pisici din altă localitate este egală cu aducerea sărăciei în casă - Galați; în general, pisica reprezintă semn rău, chiar și cea pripășită la casa omului, fiindcă ea se roagă să piară stăpânul, ca să mănânce ea totul - Vlașca; dar este bine când vine la casa unui om o pisică străină, mai ales când ea este de culoare neagră - Neamț; Iași; Suceava; în seara dinspre ziua Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie), fetele nemăritate fac niște plăcințele, cu unt și ulei, fiecare fată alegându-și bucata care o reprezintă, după care se aduce pisica în casă și care plăcințele sunt mâncate mai întâi de pisică acele fete se vor mărita în cursul anului - Suceava; femeia gravidă să nu dea cu piciorul în pisică, fiindcă i se va umple copilul de păr - Țara Oltului; este semn de rău augur, când pisica se spală pe bot - Neamț; va urma vreme rea, când sare pisica prin casă - Suceava; când se linge pisica este semn de ploaie - Vrancea; Galați; Suceava (2.GOROVEI, p.258;265;267; 280-282; GOLOPENȚIA, p.89). Se crede că este păcat să se omoare vreo pisică, pentru că Dumnezeu, după săvârșirea păcatului de către Adam, a blestemat Pământul, cu excepția neamurilor pisicii și ale câinelui, sau că mâța se roagă la Dumnezeu ca nu cumva să fie nevoită să trăiască într-o casă fără copii sau unde căldarea de apă sau de lapte stă uscată - Bucovina; ca murăturile să se facă bine este indicat să nu se ucidă pisică - Iași; cui îi sunt dragi pisicile îi sunt dragi și copiii - Suceava; este semn bun, când cineva vede pisică spălându-se pe bot - Neamț; pisica moare dacă nu mănâncă timp de 40 de zile pește - Muntenia; se crede că mănâncă cu ochii închiși și apoi se jură că n-a mâncat nimic - Bucovina; când își ascute ghearele înseamnă că vede pește - Vaslui; atunci când pisica se scutură

lângă un om, este semn că acela va întâmpina o supărare - Tecuci; va urma ceartă în casa unde pisica tușește - Bucovina; casa pe lângă care trăiește o pisică neagră este bântuită de nenorociri - Bucovina; sau se spune că acel stăpân ține pe dracul în casă - Moldova; totuși este bine ca tot omul să țină pe lângă casă o pisică neagră, pentru că de acea gospodărie nu se ating necazurile - Teleorman; Suceava; tot rău aduce la casa omului și pisica roșcată - Vlașca; sau aduce sărăcie - Galați; când de la casa omului fug mâțele sau mor este semn rău - Suceava; se zice despre mâța care fuge de la o casă la alta că ia norocul casei cu ea și-l duce la noul stăpân - Bucovina; este semn de moarte când pisicile miaună îndelung și-și fac nevoile în casă - Moldova; mieunatul insistent poate să fie și aducător de sărăcie - Tecuci; mortul peste care sau pe sub care a trecut pisica se transformă în strigoi - Ialomița; Vrancea; Tecuci; să nu se transporte pisică în car sau în căruță, pentru că slăbesc animalele înhămate sau înjugate la acel mijloc de transport - Iași; cel ce nu este sigur asupra succesului unui drum sau al unei activități să apuce pisica de după cap, cu degetul mare și cel mic, și să zică: „*Dacă m-oi duce în cutare loc ori dacă am să fac ceva și-mi va fi în plin, atunci să te scuturi, iar de nu, să-mi stai ca turta-n vatră*”; de se va scutura, se poate pleca, iar de nu, să nu se pornească omul la drum sau la treabă, că nu-i va merge bine - Dorohoi; se spune, frecând pisica după urechi: „*Pisicuță miorlăită, dacă cutare va lua în căsătorie pe cutare, să te scuturi, să te bucuri, iar de nu, să stai pe loc ca turta-n foc*”, crezându-se că ursita se va împlini, dacă pisica se scutură - Muntenia; când cineva se mută în alt loc, se spune că nu este bine să treci pisica peste o apă curgătoare - Moldova; sau să nu fie luată deloc, fiindcă odată cu ea este dusă în noua locuință și sărăcia - Iași; Suceava; femeia gravidă să nu dea cu piciorul în mătă, că va avea copil cu păr pe spate - Bucovina; cine dă altcuiva un pui de pisică să i se plătească pentru el, fiindcă altfel cel ce dă va primi pe lumea cealaltă de pomană numai pisici - Muntenia; fetele să nu omoare pisici, fiindcă vor avea parte numai de ele pe lumea cealaltă - Dolj; când un copil are bube la încheietura gurii, să i se dea prin acel loc cu coada de la pisică, pentru a-i trece - Dolj; când tună și fulgeră, să nu se țină pisica în casă, pentru că se ascunde necuratul în ea și casa poate fi trăsniță - Suceava; Bucovina; sau să nu se stea lângă pisică, fiindcă diavolul se ascunde în părul ei și este posibil să-i trăsnească și pe cei din preajmă - Buzău; Ialomița; pisica aduce răul la casa omului, pentru că ea se roagă să moară stăpânul, ca să mănânce tot ce este în casă - Vlașca; nu trebuie nimeni să poarte grija pisicilor, pentru că ele se roagă să moară toți ai casei și să rămână doar un om bătrân, căruia să-i poată lua mâncarea din mână - Ialomița; când își face nevoile sub pat sau după ușă înseamnă că nu este curat în casă - Tecuci; există credința că, dacă i se taie sau i se pârlesc mustățile, nu mai prinde șoareci - Bucovina; să nu se mănânce după mătă, pentru că este posibil să se capete boală de plămâni - Iași; tot boală de plămâni capătă și cel care bea apă din ulcica în care s-a uitat pisica - Tecuci; când cineva suflă în mâncarea pisicilor, dă ceva din sufletul lui acestora - Argeș; este rău de moarte dacă pisica este lăsată să treacă pe deasupra sau pe dedesubtul ițelor, când acestea se pun la războiul de țesut - Vâlcea; ca pisica să nu se mai atingă de bucatele din casă, după care mâncând copiii se pot îmbolnăvi, i se taie vârful cozii - Bucovina; pisica să nu fie lăsată să treacă pe sub vacă, pentru că îi fură laptele - Tecuci; când pisica își linge labele, vin oaspeți în casă - Tecuci; sau sosește vreo veste - Bucovina; se crede la fel și când se suie pisica pe cuptor - Suceava; când pisicile se bat și se mușcă, omul care zace bolnav va muri - Moldova; cine mănâncă din mămliga din care au luat pe neștiute și mâțele începe să tușească, ori este suficient să se înghită din întâmplare un păr de pisică, din care cauză se poate muri - Tecuci; dacă i se pune cuiva în mâncare carne de pui de pisică, acela se umflă, tușește și scuipă până moare - Suceava; bărbatul căruia femeia îi pune în mâncare creier de mătă nu o va bate - Bucovina; când pisica se uită la fereastră înseamnă că vine vreme rea, dar, dacă se suie pe fereastră și stă acolo mult sau dacă doarme mult pe pat, este semn că timpul se îndreaptă și urmează vreme frumoasă - Suceava; dacă se spală - Ialomița, sau dacă se scoală din pat și se trănțește în mijlocul camerei, zilele friguroase ale iernii sunt pe sfârșite - Suceava; sau se va face vreme frumoasă - Bucovina; când stă pe vatră și se uită în cuptor, va veni vreme friguroasă -

Suceava; dacă se suie pe sobă și de acolo privește la ușă este semn de frig, dar, dacă se culcă lângă pragul ușii, înseamnă că vremea se încălzește - Suceava; dacă însă zgârie la ușă înseamnă că urmează mare frig - Bucovina; același lucru se va petrece și dacă zgârie rogojina - Tecuci; când își ascute ghearele de stâlpul hornului - Vaslui, sau se spală pe cap - Dolj;Vrancea, sau toarce, va ploua - Tecuci; este semn de furtună sau de viscol, când pisicile sar și se joacă prin casă - Bucovina (2.GOROVEI,p.8;9;21;30;38;39;80; 81; 95; 138; 139; 146;156;170;176;178;185;194;211;221; 233; 234;247;260;261;262;263;265; 266; 267;280;281;282). Nu este bine să se bea apă după pisică; când pisica se spală insistent, se întinde și zgârie este semn că vremea se va înrăutăți, ori, dacă se spală astăzi, omul să nu plece a doua zi la drum nepregătit de ploaie, iar de zgârie pământul sau vreo haină este semn că în următoarele zile va fi secetă - Maramureș (BOGDAN,p.12;124; 134). Se spune că, dacă pisica se așează cu spatele la foc, anunță frig și ninsoare - Oltenia;Muntenia (2.MARIAN,I,p.88).

PISTOL v. PUȘCĂ.

PITICOT

Personaj fantastic și original, este în fapt un pitic cu chip și grai omenesc, cu statura de un cot, de o palmă sau de o șchioapă și cu barba lungă de un cot, în care se tot încurcă de câte ori vrea să fugă; locuiește în codri, în păduri dese și necălcate de om, unde are o căsuță ridicată într-un vârf de plop; când coboară din copac, încalecă pe un iepure șchiop sau pe o jumătate de iepure, cu ajutorul căruia străbate tot pământul, uneori ajungând și pe tărâmul celălalt; ar fi avut și o fată foarte frumoasă, pe care însă i-ar fi răpit-o Făt-Frumos; se crede că în palatele locuite de Piticot este curățenie desăvârșită și pentru că trei fete frumoase au grijă de absolut tot, inclusiv să-i pregătească masa, după care dispar, fără să poată fi prinse sau văzute; se spune că ar avea ochi răi, pentru că acei care îi zăresc se deoache și se îmbolnăvesc, iar oamenii care calcă în vreo urmă de piticot sunt pociti și se pot însănătoși numai în urma descântecelor de pocitură; în Transilvania și Banat se mai numesc și pitici; în basme și povestiri au și alte denumiri: *Staticot*, *Statu-Palmă*, *Barbă-Cot*, *Statu-Cot*, *Statu-Cot cu barbă cu tot* etc. (1.MARIAN,p.122-126).

PITPALAC v. PREPELIȚĂ

PITULICE (*Troglodytes troglodytes* - DLRM,p.621)

Cunoscută și sub numele de *aușel*, *împărățel*, *împărătuș* și *împăratul păsărilor*, pitulicea este una dintre cele mai mici păsări care viețuiesc pe meleaguri românești, adăpostindu-se prin măracinișuri, pe sub rădăcini și prin hogeaguri, în locuri înguste și ghimpoase, în general prin locuri pe unde alte viețuitoare nu pot pătrunde; din aceste motive, poporul a investit-o cu „putere”; legenda afirmă că, la desemnarea celei care să fie împăratul păsărilor, pitulicea le-a păcălit pe toate celelalte zburătoare, ascunzându-se în aripile vulturului; când acesta a obosit, ea și-a luat zborul și s-a putut înălța mai sus decât toate celelalte păsări; ducându-și existența prin cele mai înguste locuri, se crede că ea vede șerpii care vor să se facă balauri, iar aceștia nu mai cresc de frica ei (COMAN,II,p.64-65).

PITIGOI (*Parus major* - DLRM,p.622)

În plan folcloric, atributele sale sunt comune cu cele ale sticletelui; legendele îi explică astfel înfățișarea: în timpul unei ierni grele, păsările au hotărât să trimită pe una dintre ele până la soare ca să le dăruiască măcar o rază de căldură; singurul care s-a încumetat la un astfel de drum a fost pițigoiul cel mic la trup; ajungând la soare, el a smuls un mănunchi de raze, care, pe drumul de întoarcere, i-au ars hainele; în semn de răsplată, toate celelalte păsări i-au oferit câte un petic din îmbrăcămintea lor; alte legende narează că Demiurgul a chemat la el toate păsările ca să le

vopsească; pițigoiul a întârziat deoarece se încurcase în niște scaieți pe unde își căuta hrana; de aceea, a fost colorat cu toate resturile ce mai rămăseseră în oalele cu vopsele ale Demiurgului; tot de atunci, pițigoiul este cel dintâi care vestește venirea primăverii, fără să o aducă cu el, pentru că este o pasăre sedentară (COMAN,II,p.66-67). Când pițigoii cântă pe lângă casă sau cântă adunați în stoluri, se crede că vremea va deveni friguroasă și chiar va ninge curând; sau, dacă acest lucru se întâmplă pe timp de vară, este semn de ploaie și de furtună - Buzău;Suceava;Bucovina; când cântă în luna februarie este semn că, în curând, se va desprimăvăra - Bucovina; în Moldova, cine ambiționează să urce spre vreo demnitate poartă în interiorul căciulii un cap de pițigoi (2.GOROVEI, p.195;261;265;266;268;286).

PIVĂ

Obiect cu evidente conotații feminine; femeia însărcinată care va sta pe o pivă (piuă) va naște fată - Vâlcea;Argeș (2.GOROVEI,p.163). În ziua de Bobotează (6 ianuarie), fetele se duc dis-dimineată, până a nu răsări soarele și până a nu fi pornită piva, și pun la fusul ei puțină unsoare, rostind și un descântec, considerând că așa cum pocnește piva și se aude în sat, tot așa să se vestească și numele lor în tot locul; după ce piva pocnește, se ia unsoarea și se păstrează în casă, până în noaptea Învierii, când se ia, se leagă într-un petic de pânză și se pune sub aripa cocoșului, ocazie în care se mai rostește un descântec, crezând că așa cum cocoșul a vestit Învierea, tot așa să fie și fata sau flăcăul vestit peste toți; dimineața, se ia pânza de la cocoș, se pune la brâu și se duc și înconjoară biserica la Înviere; unsoarea se păstrează peste an, ungându-se cu ea înainte de pleca la horă sau în alte locuri publice; ungerea se face pe sprâncene, pe dosul palmelor, iar fata, dacă pune ochii pe un băiat, este bine să-i ungă o haină, pentru că aceasta nu se spală așa des - Banat (2.MARIAN,I,p.140). Serie simbolică: *pivă-unsoare-descântec-Paște-cocoș-biserică*.

PLACENTĂ

Casa sau *locul* în care s-a aflat copilul și care a fost păstrată într-un *ciob* sau oală este luată în cea de a treia zi de la nașterea copilului, când se face și scaldă pruncului, se pun în ea trei boabe de piper, trei de tămâie, trei de usturoi și se îngroapă de regulă sub prispă, așezând vasul cu gura în sus, pentru ca femeia să nască și alți copii; dacă este îngropată cu gura în jos, femeia nu va mai face și alți copii și este păcatul moașei, în cazul că a pus-o astfel; boabele de piper și celelalte menționate sunt îngropate și ele împreună cu placenta, pentru ca nimic rău să nu se poată apropia de *locul copiilor* și nici de copiii născuți; în Bucovina, tot în acel loc se aruncă și apa primei scalde, care și ea este păstrată tot trei zile în același vas în care se pune și placenta; tot în Bucovina, mai există obiceiul ca placenta să fie stropită de moașă, imediat după naștere, cu agheasmă, după care se îngroapă într-un loc puțin călcat, de pildă, în tindă după ușă; în casă nu se îngroapă niciodată, pentru că este păcat; placenta se pune întâi într-o covată, apoi se îngroapă în tindă sau în șură, ca să nu dea câinii de ea, pentru că este păcat, fiind sânge de creștin - Suceava; în Muntenia, în locul unde se îngroapă *casa* se pune și o monedă de argint, ca să aibă copilul care a stat în ea noroc de bani (3.MARIAN,II,p.179). La îngroparea placentei, moașa pune în ea trei grăunțe de grâu, un cui de fier, tămâie și trei boabe de piper, apoi totul se pune într-o oală și se îngroapă sub talpa casei sau a șurii, unde sunt încheiate bârnele; ca să nu mai facă prunci, mama cumpără un lacăt mic, îl închide și îl îngroapă împreună cu placenta; dacă mai târziu se răzgândește, îl dezgroapă, îl descuie și îl îngroapă în același loc - Țara Hațegului (CLOPOTIVA,II,p.408-410). Placenta eliminată după nașterea copilului se îngroapă sub talpa casei, sau în cămară, sau în spatele pragului de la ușă, sau în tindă, sau după cuptor, sau după masa din spatele camerei, pentru ca băiatul să stea întotdeauna în capul mesei, iar fata să se mărite de tânără - Țara Oltului; placenta vițelului de bivoliță se îngroapă în grajd, chiar în locul unde în mod obișnuit stă animalul legat pentru a fi muls, iar în acel loc se toarnă o căldare cu apă de fântână și se pun trei boabe de grâu, trei de piper, puțin cărbune, trei mlădițe de măr, alte trei de păr, apoi se fac trei mătâni și se rostește o

rugăciune către Dumnezeu și Maica Domnului, crezându-se că astfel bivoliței nu i se va lua laptele de către strigoaice - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p.90-91;126). În Maramureș, placenta este îngropată cu mare grijă de către moașă în grădina cu flori, în loc neumbat; dacă mama nu vrea să mai aibă copii, oala este îngropată cu gura în jos, dar, în caz că dorește să mai facă și neapărat vrea să aibă *cocon* (băiat), se pun în oală trei grăunțe de bob; sau se îngroapă placenta în locul de sub masă, pentru ca noul născut să nu se despartă de locul strămoșesc (DĂNCUȘ, p.176; BOGDAN, p.17;34). Există și practica de a presăra pe placentă sămânță de cânepă, pentru a asigura rodnicia pomului la rădăcina căruia se face îngroparea oalei (PRESA). Serii simbolice: *placentă-piper-tămâie-usturoi-3-prispă*; *placentă-grâu-3-fier-tămâie-piper-lacăt*; *placentă-apă-grâu-piper-cărbune-măr-păr-mătanie-3-rugăciune*.

PLANTĂ

În apa de scăldat a nou-născutului, se pun diferite plante, în credința că ele vor determina ca pruncul să se ridice repede pe picioare, să fie vânjos, să crească și să fie gras - Suceava (2.GOROVEI, p.212).

PLĂCINTĂ

Cine visează plăcintă să nu se ducă la ospățul unde a fost invitat, pentru că i se va întâmpla un necaz; pentru cine se visează mâncând plăcinte este semn de pagubă - Suceava (NOTE, Băncescu).

PLÂNS (A PLÂNGE)

Plânsul la copilul nou-născut este semn bun - Tecuci; cât timp nașul ține în brațe copilul pe care îl botează, să nu-l împiedice să plângă, pentru că îi împiedică norocul - Muntenia; când mor copii, să nu se plângă mult timp, pentru că, pe lumea cealaltă, ei vor trebui să bea lacrimile vărsate la pierderea lor - Moldova; mireasa plânge, când se urcă în car, pentru a fi dusă la slujba de cununie, ca să aibă noroc la semănat cânepă - Muntenia; cine plânge în zilele de ajun ale Crăciunului (24 decembrie) și ale Bobotezei (5 ianuarie) va plânge tot anul - Botoșani; cine visează că plânge înseamnă că se va bucura - Suceava (2.GOROVEI, p.151;164;168-169;196;254). În Maramureș, se crede că acei copii care plâng mult când sunt mici vor ști să cânte când vor fi mari (BOGDAN, p.33). La botez, în Bucovina, se crede că plânsul copilului înainte de a fi scufundat în apă, în timp ce i se citesc rugăciunile „de lepădare”, se datorează diavolului, care nu vrea să iasă din copil; în zona Sibiului, se crede că, dacă pruncul nu plânge deloc în acest timp, este semn rău; în Muntenia, se spune că plânsul permanent al unui copil înseamnă că el cere botez și că este bine ca nașul să nu-l liniștească pe copil în timpul botezului, sâsâindu-l, fiind bine să-l lase să plângă, pentru că altfel „îi sâsâie” și norocul (3.MARIAN, II, p.115). Tot timpul, de cum încep druștele să o pieptene și până i se pune cununa pe cap, mireasa, chiar și atunci când mirele îi este pe plac și se duce de bunăvoie după el, trebuie să plângă; iar, în caz că nu poate, câte o femeie vârstnică îi dă, fără nici un avertisment prealabil, pe la ochi cu o ceapă zdrobită, ca să plângă și să nu stea cu ochii uscați; acest plânset înseamnă că mireasa nu trebuie să fie veselă, cum a fost înainte, ci să gândească și la nevoile vieții, care de multe ori vor fi aspre și o vor face să verse lacrimi multe; să plângă mai bine mai înainte, decât după aceea - Sibiu (3.MARIAN, I, p.276). A plânge la cununie nu este legat de potențialul necaz care o așteaptă pe mireasă în noua familie, ci un act ritual; este obligatoriu să se verse lacrimi pentru că ele au și o funcție de rit de fertilitate, poate chiar de propițiere vizând bunăstarea familiei și, de aici, a întregii colectivități (EVSEEV, p.61-62). Plânsul miresei la despărțirea de părinți este un plâns ritual, cathartic și purificator; între intensitatea plânsului și mana câmpului se stabilește o relație ca de la cauză la efect, după cum atestă o strigătură de nuntă: „*Cântă-te, dragă mireasă,/Să se facă pruna grasă,/Și te cântă-n batistuță,/Să se facă rodun viță,/Și te cântă cât de tare,/Să se facă holda mare!*” (ȘEULEANU, p.115). Acolo unde „*iertăciunile*” sunt cântate de către femei în grup, toate femeile din casă plâng împreună cu

mireasa; în nordul Transilvaniei, fata care este măritată împotriva voinței ei are dreptul „să se cânte”, să-și spună toată durerea (4.POP,p.152). Plânsetul (jelirea), cu sau fără lacrimi, potențează efortul și efectul curativ al vindecătorilor în cazul unor afecțiuni deosebit de grave, sau poate readuce la viață pe cel decedat; astfel, într-o variantă teleormăneană a *Mioriței*, ciobanul ucis de ai săi este înviat de o călugăriță („*La mormânt mergea/Și ea mi-l jelea/Și mi-l deștepta*”), fără a folosi alte practici sau plante tămăduitoare (PRESA). v. LACRIMĂ.

PLEOAPĂ

Când se bate geana stângă cuiva este semn că acela va plânge - Bucovina; aceeași credință este și când se bate oricare dintre gene - Tecuci; când se bate geana dreaptă cuiva, se crede că acela va avea o bucurie sau o veste bună - Suceava; Bucovina; dimpotrivă, când se bate geana stângă este semn de supărare - Suceava; ca să-i înceteze cuiva sughițul, se crede că este bine să i se smulgă un fir de păr din pleoapă - Bucovina (2.GOROVEI,p.102;225).

PLIN

Îi merge bine celui căruia i se iese în cale cu un vas plin și îi merge rău celui căruia i se iese înaintea cu un vas gol (dar credința este atestată pe întreg teritoriul românesc, sub raportul gol-plin) - Bihor; Muntenia; Moldova; Vrancea; Suceava; mai mult, în caz că un om se apropie de o fântână din care cineva scoate apă, el se oprește pe loc, așteptând ca gălețile să-i fie mai întâi umplute și apoi se deplasează mai departe (2.GOROVEI, p.14;36;56;168; 2.STAHL,p.186; NOTE, Antonescu, Băncescu).

PLOAIE (A PLOUA)

Se crede că vor crește copiii care umblă, cu capul descoperit, prin ploaie - Muntenia; Suceava; dacă plouă în ziua nunții este semn că mireasa va plânge des - Moldova; Suceava; dacă plouă în timpul nunții, tinerii căsătoriți vor avea noroc în viață - Dolj; când plouă cu soare, se crede că sunt multe fete necinstite, sau că în sat sunt multe fete nemăritate gravide - Moldova; Tecuci; când plouă în timp ce se ară ogorul pentru semănatul porumbului este semn că recolta din toamnă nu va fi bogată - Iași; dacă plouă în ziua în care sunt spălate albiturile din casă, femeia crede că soțul ei nu o iubește - Suceava; dacă plouă în groapa săpată pentru un mort, se crede că acesta va merge în Rai - Muntenia; dacă plouă în timpul înmormântării, se crede că mortului îi pare rău că pleacă din această lume - Muntenia; vremea umedă va dura mult, dacă pe un mort îl plouă pe drumul spre cimitir - Argeș (2.GOROVEI,p.60;62;82;151;154;169;172;186;197;NOTE, Antonescu, Băncescu). Dincotro vin primăvara întâia oară ploile, din aceeași direcție vor veni peste toată vara - Bucovina (2.MARIAN,I,p.85). Sunt semne de ploaie, când soarele arde tare, când muștele pișcă rău, când rândunelele zboară jos, iar omul își simte trupul greu - Vrancea (2.STAHL,p. 194).

PLOP (*Populus* - DLRM,p.632)

Este simbolul omului bântuit de o adâncă tristețe (CARAMAN,p.283). Se crede că nu este bine să se sădească în ograda gospodăriei plop, pentru că este „copac de pagubă” - Suceava (2.GOROVEI, p.58).

PLOSCĂ

Vas din lemn, ceramică, metal sau din piele, cu capacitate mică, rotund și turtit lateral, cu gâtul scurt, în care se ține băutură, purtându-se de obicei atârnat de o curea (ȘĂI-NEANU,IV,p.214). Dintre toate recipientele pentru păstrat sau pentru băut lichide, plosca are cele mai evidente trăsături feminin-antropomorfe; în cadrul nunților, plosca este purtată în special de vornicelul (flăcău ales dintre rudele sau prietenii mirelui sau ai miresei, care invită oaspeții, anunță darurile și rostește orația de nuntă - ȘĂINEANU, V,p.513) miresei; băutul din ploscă de către socrii mari

(părinții mirelui) sau de către rudele și prietenii mirelui este un semn al apropierii și comuniunii; de remarcat că vorniceii, cel al mirelui și cel al miresei, care fac chemările la nuntă, unul poartă *toiagul* (steagul), ca marcă a mirelui, iar celălalt plosca, semn al miresei; de altfel, băutul din ploscă de către cei invitați semnifică acceptarea de participare la nuntă - Banat;Alba; Oltenia;Muntenia (EVSEEV,p.201;NOTE,Antonescu). Se crede că nu este bine să se bea vin sau rachiu din capacul ploștii, pentru că acela ce o face va deveni furios - Dolj (2. GOROVEI,p.17).

PLOȘNIȚĂ (*Cimex lectularius* - DLRM,p.632)

Se crede că, pentru a se lăsa de patima alcoolului, este bine să se dea de băut celui în cauză rachiu în care s-au pus câteva ploșnițe uscate și pisate - Neamț (2.GOROVEI,p.18).

PLUG

Lumea iliro-tracă a investit plugul cu atribute deosebite; un cercetător albanez, în 1982, semnaleză confecționarea plugului în luna decembrie, din material tăiat pe lună nouă, când, în timpul primelor trei lovituri de topor date trunchiului, se rostește formula „*Tare ca piatra sau fierul, așa să fie lemnul*”, cu rezonanțe în textul românesc al „*Sorcovei*”; niciodată lemnul plugului care nu mai poate fi folosit nu este ars în foc, ci se așează într-un loc mai ferit, fiind lăsat să putrezească acolo; plugul nu se prinde având mâinile murdare și nici după ce se scuipe în palme, iar țăranul trebuie să aibă întotdeauna cămașa curată pe el când începe aratul; mai mult, jurământul făcut pe plug disculpă întotdeauna deplin orice acuzat; la populațiile asiatice, se credea că plugul a fost atribuit zeilor de către soare; Vișnu și Osiris țin plugul în mână; se spune că Budha a purtat numele de Halivahana, de la cuvântul *hala*, care înseamnă *plug*; slavii de răsărit aveau și ei o legendă, care spune că dumnezeul lor le-a aruncat din cer un gigant plug de aur, legenda circulând și în Balcani, reflexe ale ei ajungând și pe teritoriul de astăzi al României, în Dobrogea și Moldova; și românii au moștenit credințe străvechi, investind plugul cu însușiri miraculoase; astfel, se alungă ciurma prin tragerea cu plugul a uneia sau a mai multor brazde în jurul localității; când este secetă, se aruncă în apă plugul; în Romanați, la 1 ianuarie, se strâng câte 20 de băieți, iau un plug, trag cu el trei brazde, apoi pun o mămăligă fierbinte între coarnele lui și îl duc înapoi de unde l-au luat; mămăliga aceasta este de leac și se ține uscată până în anul următor, legată într-o cârpă; de asemenea, când tună, ca să apere puii, româncele pun sub cuiburi un cui de fier și o brazdă scoasă de sub plug; descrierea etapelor muncii agrare care se depune pentru facerea pâinii este similară la toate popoarele, iar elemente care pledează pentru sacralitatea plugului există în folclorul întregii lumi, dar paralelismele respective nu pot servi în nici un fel la identificarea originii „*Plugușorului*”, a cărui structură complexă nu-și află nicăieri replică; în satele răsfirate și cu teren accidentat, plugul este purtat, în cadrul colindatului, pe o sanie sau într-o căruță, după cum este timpul; tragerea unei brazde în bătătură este obligatorie; în Muntenia, unele brazde acoperă o porțiune din terenul deja însămânțat cu grâu, iar gospodarul se va îngriji „să citească” viitorul recoltei din felul cum acesta răsare, de unde și denumirea dată brazdelor, ca fiind „*brazde ale norocului*”; cu timpul, plugul adevărat a fost înlocuit, în cadrul colindei, cu un plug în miniatură, mai comod de purtat și care permite colindătorilor să intre și în casa gazdei; un cântec, cu o ușoară tentă ironică, subliniază importanța plugului: „*Sfântă-i urma plugului!/Rață, câine, gâscă, pui/Toate cresc pe urma lui./Cât îi lumea de deșteaptă,/De la plug mâncare-așteaptă./Ministrul cât îi de mare,/De la plug cere mâncare!*”; printre motivele decorative existente pe ouăle încondeiate din nordul Moldovei, femeile nu uită niciodată să deseneze și „*cinstitul fier al plugului*” (ADĂSCĂLIȚEI,p.38;50;123-125;145). Încărcătură simbolică are doar brăzdarul (fierul plugului), ca fiind acela care „însămânțează” ritual brazda, glia ca matrice; în textul „*Plugușorului*”, dorința de a găsi „*un loc curat*” pentru arătură semnifică sentimentul popular față de plug ca față de o unealtă divină; într-o narațiune, se spune că Dumnezeu despică pământul pentru a scoate fier, în vederea făuririi unui plug, iar apoi ară primele brazde cot la cot cu Adam, inițiindu-l astfel pe omul

primordial cu îndeletnicirea cultivării pământului (2. KERNBACH,p.309). În seara de 31 decembrie, după asfințitul soarelui, cete de flăcăi colindă cu „Plugul mare”, tras de boi sau de cai, împodobiți cu colaci, așezați în coarne, și ștergare, înșiși tinerii fiind îmbrăcați sărbătorește (cămăși brodate, pantaloni albi, cingători roșii, chimire, pieptare, cizme și căciuli negre, cei cu rang având căciuli din astrahan, care intră în fiecare gospodărie, pentru a ura sănătate, belșug, fericire în anul ce vine - Transilvania (PRESA). Dintre motivele skeomorfe care figurează pe ouăle încondeiate, cel mai frecvent este „fierul plugului”, pentru că, spun femeile, „*plugul se pune mai întâi în brazdă primăvara*” (ZAHACINSCHI,p.45). v. PLUGUȘORUL.

PLUGUȘORUL

Textul „Plugușorului” are ca subiect munca agrară; din acest punct de vedere, el se dovedește a fi mai puțin o colindă legată de ciclul obiceiurilor familiale, așa cum este socotită colinda obișnuită, ci mai mult o colindă legată de ciclul obiceiurilor agrare; dar cum anul agrar nu poate fi despărțit de anul calendaristic, „Plugușorul” este în același timp și o colindă apropiată parțial de riturile renașterii ciclice a naturii; colindă agrară, el se înrudește strâns cu alte manifestări, pe bază de conținut și formă, cum ar fi „Semănatul” și mai puțin sau deloc cu colinda de Crăciun, de Bobotează, de Paște sau alte zile din an; conținutul său agrar îl pune alături de alte rituri străvechi ale plugarilor, care, chiar dacă nu au un caracter de colindă, prin valorile originare ale structurii și sensul scenariului lor, se dovedesc inseparabile, cum sunt „*Tovărășia de plug*” și formele ceremonialului aratului, „*Trasul în vale*”, „*Udătorul*” sau „*Tânjaua*”, numit în unele locuri „*Plugarul*”, în altele „*Boii Sângeorzului*” sau „*Boul înstruțat*” și „*Cununa*”; fiind altceva decât acestea, totuși „Plugușorul” nu prezintă o totală detașare de ele; ipoteza că *Plugul* sau *Plugușorul* se lega odinioară de începutul anului calendaristic, care, la romani, coincidea cu începutul anului agricol, adică la 1 martie, a fost formulată în repetate rânduri, dar niciodată discutată demonstrativ; dacă alte rituri agrare continuă să fie și astăzi legate strâns de o fază a muncii câmpenești, desfășurându-se în anotimpul consumării acesteia (*Udatul* sau *Trasul în vale* al primului plugar ieșit la arat se face primăvara; ceremonia *Cununii* este legată de seceriș etc.), nu se poate imagina că inițial „Plugușorul” s-ar fi practicat în alte împrejurări decât la debutul lucrărilor agricole, prezența lui iarna fiind un accident al istoriei; numai pronunțatul lui caracter de colindă este cel care i-a modificat soarta, ca și faptul că a fost, de la început, legat de sărbătorirea Anului Nou; de asemenea, trebuie subliniat că prezența unor fapte de esență similară în spiritualitatea altor popoare europene atrage nevoia de a preciza când, cât și cum s-a cristalizat, până la trăsături cu totul aparte, obiceiul cu *plugul* la români, ca urmare a unor condiții și posibilități proprii; obiceiului i se mai spune *Plug* sau *Plugul Mare* (atunci când este practicat de bărbați, aceasta fiind și forma cea mai veche), *Plugușor* (peste tot), *Pluguleț*, *Plugarul*, chiar *Plugușorul Mic* (când este practicat de către tineri și copii); local însă, obiceiul prezintă și denumiri mai puțin cunoscute, cum ar fi *Cu boii*, atestat în zona muntoasă a Neamțului, având caracter de unicat, boii fiind realizați din scândură și pânză, în mărime naturală; în Botoșani, se spunea prin 1926, că se merge cu *Hăi-hăi*, spre Suceava, cu *Hăiul* sau cu *Hăitul*, cu *Hăitura* și chiar *De-a hăicăitul* sau cu *Cetâratul*; practica este complexă, are elemente dramatice, elemente epice și laice (urările și felicitările din final); de aceea, intuind posibilitățile dramatice ale „Plugușorului”, păstrătorii acestuia le exploatează în chip neașteptat; în Vaslui, de pildă, ceata *Plugului Mare*, cu patru boi, deschide porțile grădinilor, ușile de la beciuri, brăzdează, seamănă; în tot acest timp, un ins măsoară ograda cu o prăjină și se ceartă cu altul de la un hat; apar îndată cei ce reprezintă autoritățile satului și intervin pentru aplanarea conflictului, toate acestea alături de alte improvizații; se poate afirma cu deplin temei că „Plugușorul” este epopeea grâului și nu a porumbului, ceea ce constituie o dovadă a vechimii lui; funcția magică și rituală a obiceiului este dovedită și prin faptul că, în unele sate din Botoșani, se colindă și în fața porților de la grajdurile animalelor sau chiar la fântână; în unele sate, se colindă numai la fântânile noi, construite în acel an, în zorii zilei de An Nou, la cererea gospodarului; în alte

localități, se urează la toate fântânile, fiind o probă a fecundității urmărită prin ritualul „Plugușorului”; mimarea actelor muncii agrare într-o manieră aproape rituală poate fi considerată drept dovadă a originii magice a obiceiului; în multe locuri încă, după ce este terminat colindul la fereastră, membrii cetei vin prin casă și, cu un mic plug din lemn, trag brazde prin făina (altădată prin boabele de grâu) pusă anume de gospodari într-o albie sau covată, ceea ce pare a se lega de un străvechi rit de fecunditate; acest plug miniatural este semnalat în Oltenia și Muntenia, dar apare rar și în Moldova, cu precădere în zona Bacăului; concluzia generală este că „Plugușorul” este un obicei exclusiv românesc, neîntâlnindu-se la nici unul din popoarele înconjurătoare sau mai îndepărtate (ADĂSCĂLIȚEI, p.7-8;10;16;25-26;47;50;127-129;150). Ținând seama de unele cercetări asupra vechilor mituri egiptene, se poate presupune că „Plugușorul” este de fapt la origini ceremonialul primei brazde, practicat de căpetenia obștii patriarhale; la români, mențiunea din texte despre „bădița Vasile” sau „bădița Troian” pare să aibă același rol (4.POP, p.78). „Plugușorul” a fost semnalat în Dobrogea, mai ales în satele a căror populație provine în mare măsură din Moldova, atestat deopotrivă în județele Tulcea și Constanța, deci lângă Dunăre; aici, uneori, ceata de flăcăi și de bărbați joacă la finele colindatului; variantele existente au fost revigorate odată cu prezența masivă a mocanilor ardeleni în Dobrogea (PRESA).

PLUMB

Cu deosebire, în noaptea Anului Nou, fetele și flăcăii topesc plumb sau cositor și toarnă, fiecare dintre ei, câte trei lingurițe într-un vas cu apă; forma pe care o ia metalul solidificat în acest fel prilejuiește participanților (de multe ori asistați de o femeie mai în vârstă și cu mai multă experiență) să interpreteze cum le va fi viitorul în anul în care se intră; chiar și femeile, ca să afle care le este viitorul mai apropiat, topesc plumb și-l toarnă apoi în apă și, dacă forma pe care o ia plumbul este aceea de cruce, este semn că respectiva va muri - Suceava (2.MARIAN, I, p.53;67; 2.GOROVEI, p.145;258). Pentru cine visează că posedă cositor sau plumb este semn de boală sau de sărăcie - Suceava (NOTE, Băncescu).

POARTĂ

Însemn de pătrundere în gospodărie, marcă a statutului social în cadrul colectivității sătești; ea poate fi asemuită brațelor care se deschid cu generozitate în fața celui care dorește să intre în gospodărie, sau străjuiește pătrunderea în sanctuarul trudelor și bucuriilor familiale; poarta este ca piatra de hotar la marginea unei împărății și totodată o călăuză care impune respect și prețuire; ea este generată și de o demnitate estetică a spațiului obștesc, Constantin Brâncuși incluzând-o în ansamblul său monumental de la Târgu Jiu (SMEU, p.89;NOTE, Antonescu). La nunțile din Munții Apuseni și în Sălaj, vorniceii sau frații miresei pun lângă poarta curții sau deasupra acesteia o rudă numită *ciuhă*, în vârful căreia așează o oală cu cenușă, iar stâlpii porții îi leagă cu funii de paie și cu lanțuri de car; în localitățile nășăudene, în ulcica prinsă în vârful rudei se pun monede din argint; când alaiul mirelui sosește la casa miresei, nimeni nu este lăsat să intre în curte până ce tânărul ginere sau altul mai iscusit nu împușcă vasul (3.MARIAN, I, p.265). Textele folclorice atestă și ele porți ferecate cu lanțuri sau funii înfășurate în fân și paie, detalii menite să simbolizeze inaccesibilitatea și castitatea fetei (EVSEEV, p.208). În Maramureș, în ajunul Anului Nou, porțile de la casele cu fete bătrâne se scot, se duc și se ascund, ca să fie deschis drumul peșitorilor; în tot cursul nopții de Anul Nou, porțile tuturor gospodăriilor se lasă deschise și luminile aprinse, pentru a primi colindătorii, pentru că este o cinste să-ți vină mulți colindători; există și obiceiul ca fetele, după ce se întorc de la colindat, să deschidă toate porțile caselor din sat, în credința că astfel va fi deschisă și calea peșitorilor (BOGDAN, p.16;120). În Bihor, tot în ajunul Anului Nou, feciorii fură porțile de la casele cu fete de măritat și le bagă în râu; de asemenea, dacă găsesc prin curtea vreunui gospodar lucruri în dezordine, le schimbă locul, ceea ce fac și copiii care colindă cu „Steaua” în ajunul Crăciunului, când adună aceste lucruri și le duc în casă sau când se îmbracă în

rochia găsită uitată pe frânghia din curte (PRESA). La trecerea pe drum a cortegiului funerar, porțile gospodăriilor de pe traseu să fie închise, ca să nu moară și alți oameni din celelalte case - Suceava; se leagă trei țăruci cu fire provenite de la un steag purtat la mort și se înfig lângă parul pe care sunt amplasate balamalele porții de intrare în gospodărie, pentru ca feluritele boli care bântuie să nu pătrundă în ogradă - Tecuci; (2.GOROVEI,p.22;149). Serie simbolică: *poartă-steag*(pentru mort)-3.

POBREJENIE

În ziua de Pobrejenie (6 august), se ia o crenguță cu șapte prune și câteva alune și se păstrează, crezându-se că sunt bune ca leac contra oricăror boli - Gorj (2.GOROVEI,p. 92). v. AUGUST.

POD

Loc cu dublă semnificație, pentru că în el se depozitează bună parte din roadele pământului (porumb, grâu, mere, nuci etc.), dar și loc al lenei, pentru că în pod sunt abandonate unele ustensile gospodărești (în special cele aferente țesutului), semn al nemuncii, al nelucrării (NOTE, Antonescu). Nu prevestește de bine, când pocnește podul casei dintr-un ungher al lui - Suceava (2.GOROVEI,p.197).

PODOABĂ

În cadrul costumului popular de pretutindeni, podoabele nu sunt doar niște piese complementare, cu funcție estetică; ele încifrează străvechi credințe și rituri apotropaice; astfel, *mărgelele spărgurii* (venețiene), cu circulație în Bihor, Munții Apuseni, Sălaj, Maramureș, Țara Oltului, provenind din Italia, prin Dalmația, sau din Bosnia, sunt considerate principala podoabă în portul fetelor care intră prima oară în „joc“, constituind marca unei etape de inițiere, de trecere de la o vârstă la alta; de la acea dată, fetele încep să fie căutate de pețitori; totodată, greutatea procurării lor din târguri determină și marca stării sociale a purtătoarei, a condiției materiale a familiei din mijlocul căreia provine; după apariția manufacturilor de sticlă din Transilvania, în sec. al XVIII-lea, aceste mărgele se fabrică și local; deoarece astăzi nu se mai confecționează, ele au devenit din nou piese scumpe; multe podoabe (inclusiv monede), asociate cu panglici colorate, intră în pieptănătura fetelor, indicând, și de această dată, vârsta, starea economică și socială a lor; dar rostul acestora este mult mai ascuns, deoarece în Banat, Bihor, Sălaj, panglicile purtate la intrarea în primul „joc“ sunt păstrate pentru a împodobi cu ele bățul steagului de nuntă, invocându-se astfel beneficul asupra viitoarei familii; găteala capului are și ea o semnificație magică, rituală, ceremonială; se crede astfel că podoabele vor avea puterea transiterii frumuseții și sănătății asupra întregii vieți a mirilor; în Țara Oașului, Satu Mare, Bihor, Sălaj, Arad, Timiș, Caraș-Severin, miresele se împodobesc cu *zgârduța de ochi*, *zgârduța de frunte* („barta“), împletită cu mărgele policrome, tivită cu monede de argint, având nu doar rol estetic, ci și unul de marcă rituală, de îndepărtare a maleficului; de asemenea, în zilele de sărbătoare și în ocazii ceremoniale, tinerii poartă *zgârduța cu mărgele*, întâlnită în toate zonele etno-folclorice din Transilvania, Banat și Maramureș, excelând însă, din punct de vedere estetic, cele din Bihor și Maramureș; la intrarea miresei în casa soacrei, aceasta îi dăruiește un șirag de *mărgele negre*, în timp ce rostește un descântec, prin care se urează tinerilor soți să se urmeze unul pe celălalt ca boabele în salba de mărgele, iar căsătoria lor să nu se poată desface, după cum șiragul nu are capăt; apoi acest șirag este purtat toată viața, intrând chiar între podoabele cu care se înmormântează femeile; în cazul existenței unor descendenți, *mărgelele negre*, *spărgurii*, sunt moștenite din generație în generație (2.BOCȘE,p.264;271-273). Un text folcloric din Moldova atestă că punerea, la copii, a mărgelelor atrage după sine un destin negativ: „*Mi-a pus la grumaz mărgele,/Să petrec zilele mele/Tot cu necaz și cu jale*“; se crede că nu este bine să se pună băieților mărgele la gât, pentru că, maturi fiind, vor plânge la beție până se vor trezi din aburii alcoolului - Ilfov;Prahova;Buzău; dacă un

bărbat pune mărgelile la gât, se spune că va plânge beat - Dolj;Teleorman;Bucovina; când vine preotul cu apă sfințită, în ajunul sau în ziua de Bobotează (6 ianuarie), fetele nemăritate își iau mărgelile de la gât și le pun lângă pragul ușii, fără să fie observate, ca să treacă preotul peste ele; când trebuie să treacă și cântăreții, le iau în grabă și le pun iarăși la gât, în credința că astfel făcând le vor îndrăgi flăcăii sau că se vor mărita mai repede - Bihor; Vâlcea;Olt;Muntenia; în unele zone, fetele așează apoi obiectele (podoabele) de lângă prag sub perna pe care dorm, ca să-și viseze ursitul sau ca să se mărite curând - Moldova; Suceava; dacă o fată, cu ocazia obiceiurilor din cadrul *Vergelului*, indică o farfurie (strachină) sub care se află mărgelile înseamnă că soțul ei va fi un bărbat frumos - Mureș; Cluj; pentru tratarea *junghiului* (pneumonie), se cumpără mărgelile mici, albastre, se pisează, se amestecă în rachiu și se bea; ca să vadă bine până la adânci bătrânețe, femeile sunt sfătuite să poarte podoabe (mărgelile, inele, cercei); dar și dacă și-au pierdut din vedere este bine să poarte mărgelile, ca să le revină acuitatea de până atunci a vederii – Suceava (2.GOROVEI,p.81;117;195;251;258;2.MARIAN,I,p.66;128;132-133;NOTE, Antonescu). La Ziua Crucii (14 septembrie), preotul cu crucea trece din casă în casă prin întreg satul; acolo unde sunt fete de măritat, mamele lor iau mărgelile fetelor și le pun lângă pragul ușii, astfel ca preotul să treacă peste ele; dacă preotul sau cantorul le vede, efectul gestului se anulează; în noaptea imediat următoare, mărgelile și trei semințe de cânepă sunt puse sub perna pe care va dormi fata, fără ca ea să știe ceva; a doua zi este întrebată pe cine a visat, în credința că acela va fi viitorul soț - Țara Hațegului; în noaptea Anului Nou, fetele merg în grădină și-și atârnă mărgelile în câte un pom fructifer, după care îl scutură, fiind concomitent atente dinspre ce parte a satului latră vreun câine, în credința că din acea parte le va veni și viitorul bărbat - Țara Hațegului (CLOPOTIVA,p. 445-447). Fetele și femeile să nu-și înșire ele însele mărgelile, pentru că, dacă o fac, înseamnă că își înșiră lacrimile și tristețile, că se vor ține „lanț” clipele rele - Moldova; Muntenia (NOTE,Antonescu). Cine jelește un mort sau poartă doliu nu mai trebuie să poarte mărgelile și nici o altă podoabă - Țara Oltului (RĂDULESCU,p.288; dar interdicția este valabilă pentru toate zonele etno-folclorice). Cine visează că posedă, înșiră sau primește în dar mărgelile este semn că va plânge de vreun necaz - Bucovina (2.GOROVEI, p.137). Pentru cine visează că deține bijuterii înseamnă că va fi prețuit mai mult decât merită; dacă visează bijuterii, trebuie să aibă grijă să nu fie prea darnic la cheltuielile pe care le face, sau poate să prevestească o mare dragoste; dacă visează bijutier, este necesar să fie cu mare atenție să nu fie jefuit - Suceava (NOTE,Băncescu). Serie simbolică: *mărgelile-cânepă*.

POIANĂ

Ca și în cazul *luncii*, *vâlceleii* etc., lirica populară de dragoste demonstrează că poiana („poienița”) este un simbol feminin (EVSEEV,p.135).

POM

Românii cred că fiecare arbore are duhul său; dacă duhul este bun, copacul poate fi tăiat fără nici o primejdie; dacă duhul este rău, și copacul va da un lemn „rău”, cu care nu este bine să se clădească o casă; în unele zone ale Transilvaniei, se crede în existența unui spirit rău, care îi omoară pe copiii nebotezați, numit Baba-Coaja, și care le închide sufletele în tufișuri de soc, unde rămân până le putrezește corpul (2.OLTEANU,p.212). Lemnele, în special cele care sunt folosite la construcția caselor, se taie toamna și numai când este lună nouă sau în descreștere - Hunedoara (BALASZ,p.40). În zona Brașovului, înainte de a tăia un copac, țăranul se închină și se roagă de copac să-l ierte că îl taie; lemnul, din această cauză, este tăiat, de obicei, pe gerul cel mai mare, atunci când nu este în vegetație, când nu are sevă în el, când el este de fapt mort (NOTE, Antonescu). Nu este bine ca, la plecare, să fie lăsată o creangă, așa cum a fost ea poziționată inițial, în caz că este necesar să fie ruptă dintr-un copac, pentru a fi înfiptă în pământ, în scopul de a ține umbră copilului pe timpul cât părinții lui au treabă pe câmp, deoarece vin măiestrele să joace acolo și copilul poate fi pocit; și nici a doua zi nu se înfige aceeași cracă în pământ, fiindcă ea

ar fi putut fi folosită de măiestre, existând aceleași temeri cu privire la sănătatea pruncului - Țara Oltului; pomul roditor tăiat să nu fie despicat cu pene, pentru că și Dumnezeu va folosi tot pene, bătute pe la încheieturile celui care a tăiat arborele - Tecuci; nu este bine să se doarmă sub un pom, deoarece poate cădea ceva și-l poate schilodi pe cel culcat acolo - Țara Oltului; dacă înfloresc pomii spre toamnă este semn că acest anotimp se va prelungi mult spre iarnă - Muntenia; va fi toamnă lungă, când pomii înfloresc a doua oară - Țara Oltului (GOLOPENȚIA,p.97;109;145; 2.GOROVEI,p.58; 269). Copiii plăpânzi și bătrânii neputincioși sunt trecuți prin *borta* sau prin împletitura unui pom roditor, cu tulpinile gemene, crezându-se în puterea magică dublată de îngemănarea care dă tărie, regenerare, viață - Bihor (4.BOCȘE,p.349). Tăiate din pădure în noaptea de Sfântul Gheorghe (23 aprilie), ramurile verzi sunt puse de feciori la porțile caselor cu fete nemăritate, ca semn de prietenie și dragoste; se crede că aceste ramuri apără oamenii, vitele și semănăturile de spiritele malefice, devenite foarte active în această noapte, la trecerea de la anul vechi pastoral la cel nou; ele au rolul să anuleze farmecele vrăjitoarelor, care pot lua mana vitelor, sporul viilor, livezilor și câmpurilor, aduc sănătate, rod bogat și voie bună în gospodărie; ramurile verzi în care se îmbracă Sângeorzul (fecior din ceată), aruncate peste semănături, aduc rod bogat; mâncate de vite, le apără contra strigoaicelor, care le fură sau le strică laptele; păstrate în casă, aduc noroc, sănătate și belșug; din ele se aleg unele care sunt folosite la confecționarea de cununi pentru tinerii căsătoriți; pomilor care nu rodesc li se face o gaură în tulpină, în care se bate apoi un cui din lemn de corn (PRESA). În cântecele de jale din Oltenia mai cu seamă, creanga uscată pe care se așează nemângâiata turturică simbolizează jalea și ideea de moarte, după cum arborele înverzit și livada cu iarbă verde sunt simbolurile vieții exuberante (CARAMAN,p.196). Există obiceiul ca pomii sterpi din grădină să fie amenințați primăvara; aceasta se face neapărat de către două persoane (stăpânul și stăpâna, gospodarul și un fiu, doi copii ai gospodarului, gospodina și o altă femeie, doi bărbați etc.); una din cele două persoane merge cu toporul și amenință verbal pomul neroditor, uneori lovindu-l chiar ușor în coaja trunchiului, în timp ce se rostește următorul dialog: „*Tai pomul acesta!*”; „*Lasă-l că face la anul!*”; sau „*Faci poame la vară sau te tai?*” și se răspunde: „*Nu-l tăia că-l iau eu chezășie că face poame!*”, sau „*Iartă-l, că are să rodească!*”, sau „*Ba nu, că la anul viitor face fructe!*”; dar pot fi înregistrate și răspunsuri ca fiind ale copacului: „*Lasă-mă că fac!*”; „*Nu mă tăia că fac!*”; „*Am să fac la anul, am să fac la vară!*”; „*Ba nu mă tăia/Că roade ți-oi da!*”; uneori femeia prezentă în cadrul cuplului care îndeplinește ritualul are mâinile mânjite cu aluat și dă asigurări că pomul va fi încărcat cu fructe anul viitor precum sunt mâinile sale pline de cocă; în final, cel cu toporul se adresează copacului: „*Vezi, pomule, te-am scos acum, dar la anul să faci fructe multe, că eu nu te-oi mai scoate*”; toate aceste formule se rostesc de trei ori; în Bihor, dialogul se poartă cu un copil având vârsta sub 7 ani, cuvintele rostite de omul matur fiind însoțite de gestul lovirii cu toporul la rădăcina copacului; informatorii locali susțin că astfel pot determina rodirea pomilor și la fel procedează și în plantațiile de viță de vie (3.BOCȘE,p.110-111;PRESA). Ca o sinteză a practicilor care se desfășoară în legătură cu pomii, sunt enumerate următoarele: casa copilului (placenta) este îngropată la rădăcina unui pom roditor; cenușa din vatră este aruncată la rădăcina pomilor; din aluatul ras de pe covată se fac colăcei și se agață de ramurile pomilor care nu rodesc; este adusă la biserică sămânță din fiecare soi de pomi, aceasta este sfințită și apoi amestecată cu celelalte semințe care se pun în pământ pentru puiet; fructele și strugurii din prima recoltă sunt dați copiilor; gospodina unge trunchiurile pomilor din grădină cu aluatul pregătit pentru Paște; grădinile și viile sunt stropite periodic, dar mai ales la sărbătorile mari cu agheasmă; gunoiul trebuie pus la pomi în ziua Sfântului Gheorghe (23 aprilie), pentru a rodi bogat; în ajunul Crăciunului, se leagă pomii cu paie, pentru ca aceștia să lege și să facă fructe; în noaptea Crăciunului, se pune funingine la pomi, pentru a rodi bogat (PRESA). Înseamnă pagubă pentru cine visează pom fără roade și câștig pentru cel care visează pom cu roade; va avea parte de amăgiri și înșelăciune cel care visează pom uscat; înseamnă ceartă, neliniște pentru cel care visează copaci ieșind din pământ, dar semnifică bogăție și onoare pentru cel care visează copaci

verzi, înfloriți - Suceava (NOTE, Băncescu).

Pomul vieții. Când n-a fost considerat drept expresie „vegetală” a Realității absolute, pomul sacru a început să fie apreciat dintr-un punct de vedere decorativ; simbolul golit de conținutul metaforic original s-a menținut prin valorile sale empirice și estetice; arta populară a tuturor țărilor teaurizează o întreagă serie de simboluri cosmologice, care de multă vreme sunt pur și simplu „motive decorative” (ELIADE, p.680). Pomul vieții este unul dintre miturile străvechi ale omenirii, întruchipând în formă poetică visul irealizabil al „tineretii fără bătrânețe și al vieții fără de moarte”, fiind întâlnit, ca imagine plastică realizată în variate forme, în arta tuturor popoarelor din Europa și a multora din Asia; în legendele și credințele popoarelor, acest mit se înfățișează oamenilor constant, fiind vorba în esență de un copac ale cărui fructe minunate sau a cărui sevă miraculoasă sunt elixire ale vieții; în coroana copacului sau la rădăcina lui stau păsări și animale înfricoșătoare care păzesc neprețuitul tezaur; adâncile rădăcini ale dendrologiei drept cult străvechi și universalitatea lui au făcut ca imagini comune lui să fie introduse nu numai în emblematismul și practica creștină și mahomedană, ci și în cea mozaică și armenească din România; domeniul însă în care aceste imagini sunt prezente și azi într-o profuziune greu de cuprins este acela al artei populare; pentru a sugera vechimea acestor credințe, manifestată în bogăția de forme iconografice, trebuie amintit că simbolurile creștine, printre care în primul rând crucea, având și ele vârste de două mii de ani, sunt foarte puțin prezente în arta populară românească și departe de a putea fi comparate ca frecvență cu imaginile ținând de mituri și de culturi pre-creștine, între care dendrolatria ocupă un loc proeminent; de pildă, pe o întinsă arie din Subcarpații Munteniei și Olteniei, icoane și cruci sunt bătute în copaci, a căror coajă crește cu anii și ajunge să le acopere; în alte locuri (Valea Batovei, Dobrogea), practica dendrologiei se manifestă prin agățarea în anumiți copaci a panglicilor colorate și a pomelnicilor; și în Țara Hațegului sunt menționate câteva puncte asemănătoare; vasul cu apa vieții, în care este implantat pomul vieții, apare în multe variante simbolizând momente diferite, cum ar fi de exemplu Buna- Vestire; spre sfârșitul Evului Mediu și în Renaștere, vasul cu pomul vieții se transformă într-un vas cu un buchet de flori, ornament al interioarelor patriciatului bogat; un alt tipar plastic este cel al arborelui vieții iranian, figurat ca un copac cu coroana mai mult sau mai puțin dezvoltată și cu rădăcina îngroșată ca un triunghi, sau cu un gol la rădăcină, simbolizând izvorul; lateral, copacul este păzit de păsări, animale sau oameni; simbol străvechi, originea lui este plasată în Persia și India de obicei; arborele sfânt, arborele cosmogonic este figurat și zeificat în India, în calitatea sa de arbore al Paradisului și ca arbore ambroziac, de aici desprinzându-se arborii prezenți la germani, scandinavi, arborele lui Adam, arborele științei binelui și răului, arborele cu șarpe, arborele antropogonic, arborele de Crăciun, arborele lui Buda; arborele cosmogonic este simbolul vegetației și al vieții universale și în consecință al nemuririi; își are originea în Soma indiană, o plantă cățărătoare (asclepiadee), numită de botaniști *Sarcostemma viminalis*, ale cărei flori sunt dispuse în formă de evantai; din această plantă se extrăgea un suc, care, amestecat cu lapte și fermentat, constituia principala ofrandă în ritualul vedic; dar trebuie notată și diferența existentă între acest pom al vieții, plantă a cărei patrie este Cașmirul, și arborele vieții asirian (*asherah*), care este curmalul, ai cărui ciorchini de fructe, simetric dezvoltați, au devenit un element decorativ des uzitat în Orient; de remarcat că uneori cele două tipare, cel elenistic și cel iranian, apar pe același obiect; în arta populară europeană, pomul vieții iranian apare încadrat în geometrismul caracteristic, precum la covoarele scandinave, finlandeze și est-prusiene; în regiunea Peninsulei Balcanice, în Albania, în Grecia, apare pe țesături, pe lăzi de zestre sub forma chiparosului, iar forme asemănătoare se regăsesc și în România; pe teritoriul românesc se întâlnesc, din epoci foarte îndepărtate, trei tipuri de tipare plastice ale pomului vieții: cel local, traco-dacic, cel elenistic și cel iranian; în linii mari, tiparul iranian este mai frecvent în Moldova, mai ales pe scoarțe, și în Transilvania, în timp ce în sudul țării predomină tiparul elenistic într-o formă puternic localizată; trei sunt procesele care pot fi înregistrate în cazul imaginii elenistice a pomului vieții: primul este transformarea, sub puternica

influență a decorului geometric simplu, concordând cu viața unei populații agricole și pastorale, a *Kantharos*-ului grecesc așezat într-o glastră țărănească de flori, luând, de cele mai multe ori, forma cilindrică sau tronconică răsturnată a ghiveciului de pământ sau a cunii cu toartă; sub forma unui vas cu picior, a unui potir, rareori, și acesta tot cu toarte, caz în care sunt imagini transpuse din arta cultă; cel de al doilea proces este înlocuirea, de cele mai multe ori, a vrejului de viță de vie cu o altă plantă, fie locală, fie reprezentând stilizarea de modă orientală a unei plante exotice sau locale; în fine, poate cel mai important, al treilea proces înregistrat este dispariția păsărilor, care s-a petrecut în mod progresiv, existând numeroase exemple în care imaginea vasului cu floare și pasăre apare descompusă, în sensul că pasărea figurează pe același obiect, dar ca un motiv autonom; pomul vieții figurat printr-o glastră cu flori se întrepătrunde cu tiparul iranian caracterizat prin extraordinara persistență a rădăcinilor sau a orificiului de la baza trunchiului; această întrepătrundere duce la o formă interesantă, în care rădăcinile se văd în vas, ceea ce conduce la victoria tiparului iranian pe întreaga suprafață a României, în forme pure sau combinate și care poate fi pusă pe seama arhaicei tradiții a bradului ca pom al vieții, formă legată mai mult de tiparul iranian decât de cel elenistic; vasul cu flori simbolizând pomul vieții este prezent pretutindeni, pe întreg teritoriul României, pe cele mai felurite obiecte: pe stâlpii de piatră (Valea Trotușului), traforat la scândurile cerdacului (nordul Moldovei), pe furcile de tors (Valea Ampoiului), zugrăvit pe pereții casei (Oltenia), executat cu tencuială colorată (Muntenia), pe cutiile de brici (Bistrița-Năsăud); imaginea poate fi și stilizată geometric pe pereții albi ai caselor (Argeș), pe fondul negru al pereților unor case din nordul Moldovei; vasul poate fi înlocuit cu o cană cu o toartă sau două pe fondul tencuiei albe a caselor din Sălaj și Bihor; pe lăzile de zestre de pe Valea Bistriței, pe fețele de pernă din Maramureș și Oltenia, pe gulerul cămășilor din Bihor și pe cămășile femeiești din Vlașca, pe pungulițele turcești din Dobrogea, pe scoarțele din Banat, pe cahlele din Transilvania; de cele mai multe ori, florile sunt garoafe sau lalele; tiparul elenistic (chiparos, viță de vie, păsări) s-a transformat, chiparosul luând chipul glastrei, vița fiind înlocuită cu o altă plantă, dar rămânând prezentă pasărea, care poate fi figurată fie în partea de sus a vasului, fie la baza lui, o clasificare precisă neputându-se face; și această imagine se întâlnește în mai toate regiunile României și pe mai toate obiectele, de la arhitectură populară și până la obiecte de uz casnic; pot fi asociate păsărilor și animale, într-o tratare plastică de influență orientală; tiparul iranian (arbore cu rădăcinile anume figurate) are formule mai variate și mai complexe, în care apar, pe lângă păsări, și animale, oameni, oameni în șir, călăreți; predominanța lui pe teritoriul României se explică prin preexistența tiparului traco-dacic, ambele figurate în forma arborelui întreg cu rădăcini; la acest fond arhaic au fost adăugate elemente care au condus la alcătuirea de forme diverse ale imaginii pomului vieții iranian (PETRESCU, p.39-43;48;51-54;57-59;61;130).

Pomul la nuntă. Imaginea celor doi arbori îmbrățișați care apare în basme este simbolul iubirii, iar cu cât arborii sunt mai mari, cu atât este mai evidentă aglutinarea simbolului iubirii cu cel al căsătoriei și rodirii (4.POP, p.49). În orațiile de nuntă, tinerii sunt asimilați frecvent cu doi pomi în floare; analogia cu pomul și, în special, cu bradul de la munte, se referă mai ales la mire (EVSEEV, p.191). În Bihor, după „*învelitul miresei*” (pieptănatul nevestesc), se săvârșește, după un ritual străvechi, „*cununia la pom*”, mirii fiind conduși la un pom roditor, ca să rodească și ei ca pomul primăvara; ambii tineri se țin cu mâna de o creangă verde a pomului, gestul simbolizând comuniunea sufletească și armonia în căsnicie (3.BOCȘE, p.116). „*Mărul*”, „*mărul de cununie*” sau „*pomul de cununie*” este un obicei semnalat numai în sudul Transilvaniei; după ce s-a împlinit anul de căsătorie, se pune mărul sau pomul de cununie „*ca să aibă ei și familia celor căsătoriți pe cealaltă lume un pom pe care să se odihnească*”; pomul se face cam pe la Sântă Măria Mică (8 septembrie) ori și mai târziu, adică în toamna anului următor căsătoriei; însurăței cumpără 12 vase de lut, ulcioare, lumânări, un scaun de brad, mai multe specii de fructe și tot felul de turte pregătite în gospodărie; apoi mai fac „capete” (*parastas*) după câte ulcioare au fost cumpărate; este chemat preotul în zi de duminică și participă și nașii de cununie, precum și alte rude; mai sunt

chemați și 12 oameni săraci; după ieșirea de la biserică, se adună la cei care dau pomană de cununie, înainte de a mânca de prânz, la amiază; lângă preot, care stă în capul mesei, se așează într-o gropiță în pământ un pom, ca să stea tot așa cum a stat el în grădină, în el punându-se fructe câte încap; se împletește din lumânări un șarpe mare cu un măr în gură, se ia apoi o bucată de pânză legată cu arnici roșu în care se pun turte, mai multe lumânări și pe toate le pun lângă pom, acesta numindu-se „pomul lui Adam în Paradis”; lângă pom mai pun și scaunul de brad și împrejurul meselor așează lavițe pentru oaspeți; pe mese se pun ulcioarele și lângă fiecare ulcior se pune câte un „parastas” cu pom în el, încărcat și acesta cu fructe, lumânări, colăcei și turte; pentru fiecare pereche de oameni - bărbat, femeie - se pune câte un astfel de parastas, iar sub pomul preotului se mai pune și o năframă sau un ștergar frumos, pe care îl ia preotul; doar pentru nănași nu se pune nimic, pentru că pomul cel mare este al lor; sub picioarele preotului, împăturită în două, se pune și blana unei oi, din carnea căreia au fost gătite bucatele de pe masă, blană pe care apoi preotul o trimite acasă; pe fiecare pom în parte, inclusiv pe cel mare, proaspeții căsătoriți îl țin cu mâna dreaptă și îl dă, rostind: „Pe astă lume să fie al dumitale, pe cealaltă lume să fie al meu”; nașul oferă în schimb un vițel; în părțile Năsăudului, pomul de cununie se pregătește chiar în ziua premergătoare celei în care se oficiază slujba de căsătorie, uneori în loc de pom folosindu-se doar o ramură de măr; aceasta stă pe masă până la sfârșitul cununiei (3.MARIAN,I, p.523-524). v. POMANĂ.

Pomul la înmormântare. În bocete, apar înșiruirii de arbori, pe lângă care trece sufletul în călătoria sa: *salcia, trandafirul, bradul, mărul*, ultimul fiind și o întâlnire cu arborele biblic; arborele sacru este supranumit și „axă a lumii” și așa se explică apariția lui și la nuntă, și la înmormântare ca stâlpi la morminte, sau la răscruci, uneori înlocuit de *troițe*; toate atestă un cult al arborelui sacru existent în arealul sud-est european; ca și animalele, și arborii sunt psihopompi, fiindcă orientează sufletele spre lumea cealaltă, sunt locuri de trecere, sau țin de acel „arbor vitae”, pom al vieții, adică simbol de renaștere și viață eternă; și „Coloana infinitului” a lui C. Brâncuși întruchipează arborele ca axă a universului, ceea ce observă și P. Caraman (BUHOCIU,p.22). Acest pom este utilizat mai în toate zonele etno-folclorice din România; în Bucovina, există credința că sufletul străbate drum lung, timp în care trece peste multe vămi, unde îl așteaptă de fiecare dată o sumedenie de draci, care vor să-l îndrepte spre iad; până la urmă, ostenit și însetat, ajunge la un copac, lângă care se află o fântână, iar sub copac un scăunel; îngerul său care l-a însoțit până aici îl invită pe scăunel, apoi se duce la fântână, unde își potolește setea, urcă apoi scărița care este sprijinită de pom și cu cârlige apucă crengile și le aduce spre el ca să ia fructe; aceeași credință există și în Banat, iar multe texte de bocete vorbesc despre pomul sau mărul care este păzit de îngeri sau spre care îngerii îndeamnă sufletul să se îndrepte; se mai crede, tot în Bucovina, că omul, neputând ajunge în Rai, unde sunt pomi destui, măcar să aibă pomul lui din care să se înfrupte; cei mai mulți dintre români cred că pomul, numit și „pomul Raiului”, merge și el unde merge și sufletul; acolo ar sta veșnic verde și încărcat cu de toate, așa că sufletul se uită doar la el și se și simte sătul; iar dacă îi vine poftă de mâncare, se suie pe scăriță, trage cu cârligul și mănâncă poamele; cei cărora nu li s-a dat de pomană un astfel de pom stau și se uită cu jind la ceilalți; dar, tot în Bucovina, se mai crede că acest pom ar fi „pomul vieții omului”, care l-a hrănit pe acesta de-a lungul vieții sale cu tot felul de fructe, precum odinioară *Pomul Raiului* a hrănit pe Adam și Eva; uneori se spune că, în fapt, acest pom ar reprezenta jertfa convenită pentru ultima oară spre împăcarea și împreunarea omului cu Dumnezeu; în zonele Sibiu și Rădăuți, se crede că atunci când Dumnezeu a scos din iad pe Adam și Eva, sufletele celor drepti s-au ținut de dânsul ca un pom încărcat cu fructe, cu alte cuvinte pomul ar servi astfel ca o scară pe care sufletul ar urca-o până la Dumnezeu în cer; în Banat, textul unui bocet menționează că, în călătoria sa, sufletul trebuie să treacă peste o mare foarte adâncă, care se numește *Sorbul pământului*; în râpa acestei mări se află un brad colosal de mare, numit *Bradul zânelor*; ajungând aici, sufletul îl roagă să întindă brațele sale (vârfurile sale), ca să poată trece peste mare dincolo; bradul îi răspunde la început că s-a

încuibat în el un *șoimuleț*, apoi că s-a cuibărit în el o *vidră*, pentru ca în final să-i spună că s-a cuibărit în el și o șerpoaică (*șerpoane*) și că nu poate, fiindcă s-ar trezi puii celor trei vietăți și, șuierând și lătrând, ar speria sufletul care astfel ar cădea în apă; până la urmă, bradul se înduplecă și sufletul trece pe celălalt mal, în acest caz *bradul zânelor* fiind sinonim cu pomul celor din Transilvania, Moldova și Bucovina, deci o trecătoare din lumea aceasta în cealaltă; este lesne de concluzionat că simbolismul „pomului vieții” tranzitează sensurile sale asupra existenței umane luată în totalitatea sa, înglobând totodată mai multe semnificații: pom al vieții, trecătoare din lumea aceasta în lumea cealaltă, umbrirea, răcorirea și odihna sufletului, după ce a trecut prin toate vămile, sfârșind cu a fi pom al Raiului sau chiar însuși Raiul; pomul de pomenire se face astfel: se ia o creangă verde, frumoasă, rotundă și bogat ramificată dintr-un pom roditor din grădină (măr, prun, păr), mai rar cireș și vișin; se curăță de rămurelele de prisos și se împodobește cu tot felul de fructe proaspete, dacă este vară, iar iarna cu fructe uscate, la care se adaugă și felurite copturi: mere, pere, prune, nuci aurite, cireșe, vișine, stafide, smochine, zaharicale, turte dulci, păsărele din aluat de grâu, colăcei, scărițe și cârligele mici făcute tot din aluat; unele se înfig în ramurile pomului, altele se înșiră pe o ață și se atârnă sau se leagă de ramuri - Bucovina; în Suceava, pomul se așează într-o cofă sau oală plină cu apă curată; de toartă se leagă o basma sau năframă și câte una se leagă și de pom; pomul este al preotului, iar năframa de la toarta vasului este luată de cel care îl duce; de pom, care înseamnă *pomii Raiului*, se sprijină totdeauna o scară făcută din făină de grâu, iar pe una din rămurele se leagă și o sticlă cu apă; scara simbolizează drumul în urcuș pe care trebuie să-l suie sufletul în pomii Raiului, dacă are parte de așa ceva, iar apa ca să aibă ce să bea și cu ce se răcori; dus la biserică, pomul este dezgolit de preot și de dascăl și apoi aruncat în clopotniță sau într-un ungher din curtea bisericii; dar poate fi și dus înapoi acasă, la praznic, și împărțit acolo la preot și ceilalți; în zona Sibiului, pomul mortului se face ca și în Bucovina, dintr-o creangă de măr văratic; dacă este vară, creanga se taie cu fructe cu tot, iar dacă este iarnă se pun pe ea mere, nuci, colăcei, covrigi, niște prescuri cu scară, pe care ar urma să se urce sufletul la cer, și trei lumânări; apoi totul se înfige într-un colac, împletit în formă de cruce, adică „în patru cornuri”; toate se pun într-un blid mare; pomul se poartă deodată cu mortul, obligatoriu după cruce, atât până la biserică și de acolo până la cimitir; la cimitir, podoabele pomului sunt împărțite la nașii de botez și de cununie, drept răsplată că au botezat și cununat pe cel decedat; pomul rămas pustiu este ulterior înfipt lângă cruce, sau se aruncă într-un râu, vale sau fântână; în zona Rădăuți, nu doar 1-2 persoane fac pomul, ci toți ai casei pun câte ceva, fiecare lucru pus fiind menit pentru un mort din familie; în vârful pomului se pune neapărat un măr, o lămâie sau o portocală; se mai coc, în Muntenia, Moldova și Bucovina, *crestăți*, colaci în formă triunghiulară, *sfintișori*, colaci în formă de S, și *pomene* sau *pupeze* (*pomenete*, în Muntenia) din grâu curat, toate la un loc purtând numele de *pomene* sau *rai*; uneori *pomenele* pot fi înlocuite cu două colive, una mai mare și a doua mai mică și 2 colaci, unul mai mare, celălalt mai mic; toate se pun pe o măsuță sau într-un coș, pe marginea căruia se înfig bețișoare încărcate cu fructe și colăcei, iar coșul se duce la biserică, punându-se acolo și lumânări, totdeauna în număr fără soț, care se aprind în timpul prohodului; în zona Rădăuți, pomul se înfige într-o pâine, fie făcută din făină de grâu, fie din făină de porumb (3.MARIAN,III,p.112-116-121;NOTE,Antonescu).

POMADĂ v. ALIFIE.

POMANĂ

În Banat, în a 3-a, a 9-a și a 40-a zi, apoi la 3, 6 și 9 luni, precum și la un an de la data morții, românii trimit la biserică un colac mare, o lumânare de ceară și un blid mare cu colivă, din care iau câte o lingură toți cei care intră, rugându-se apoi pentru sufletul celui răposat; în aceleași zile, săracilor le este împărțită pomana, dar niciodată atât de mult ca de ziua morților, care cade luna după Paște; în această zi, după slujba desfășurată la biserică, preotul se îndreaptă cu toată lumea

spre cimitir, cântând pe drum felurite rugă și cântări; femeile duc vase mari cu agheasmă, pentru a stropi nu numai mormintele, ci și pe călătorii întâlniți în drum, pe toți cei care se apropie de ele; altele aruncă pe mormânt boabe de fasole uscată și împart celor de față niște plăcinte subțiri din aluat de făină coapte în untură de porc; după ce au mâncat la cimitir din pomana rudeniilor, se întorc cu toții la biserică, în jurul căreia dansează cu voieșie până noaptea târziu (GRISELINI, p. 188-189). Pentru sufletul celui decedat, sunt date de pomană, peste sicriu, hainele mortului sau unele din viețuitoarele din gospodărie (oi, vite, păsări), pentru ca să i se ierte mortului păcatele și sufletul lui să-și găsească pacea eternă - Suceava; să i se spele picioarele găinii dată de pomană, pentru că atunci va fi primită mai cu plăcere sau va fi mai ouătoare la cel ce o va avea - Bucovina; este considerată deosebită, dacă pomana făcută e însoțită de o icoană - Tecuci; în sens mai larg, nu este îngăduit ca primitorul să fie amăgit, ca să nu plângă morții, care, la rândul lor, se simt și ei amăgiți - Tecuci; toate cele ce se dau de pomană nu se pierd, pentru că ele vor fi primite de cel milostiv pe lumea cealaltă - Bucovina (2.GOROVEI, p.72;98;110;153;199). De altfel, de cele mai multe ori pomenile făcute în ziua înmormântării sunt adevărate ospețe, începute într-o atmosferă de tristețe solemnă și terminate cu o veselie reținută, uneori încheiate cu dansuri; ulterior înmormântării, sunt practicate pomeni la trei zile, la nouă zile și la șase săptămâni (40 de zile); la acest ultim termen, mâncarea și băutura se împart împreună cu vasele ce le conțin, precum și parte din hainele, lenjeria și alte obiecte care au aparținut decedatului; apoi, se mai fac pomeni la șase luni, la împlinirea unui an de la deces și la șapte ani; în intervalul de la un an la șapte ani, mortul se mai pomeneste în sâmbetele morților, împreună cu ceilalți decedați ai familiei și, uneori, de ziua onomastică a acestuia; acest șir de pomeni simbolizează unirea supraviețuitorilor în fața durerii resimțite prin moartea unui membru al colectivității și este totodată semnul continuării vieții individuale și de grup - Țara Chioarului, dar și în toate celelalte zone ale țării; nu se dau de pomană lucruri sau alimente care nu sunt pe placul celui care face pomana, pentru că aceasta nu va fi primită de Dumnezeu - Muntenia; în Oltenia, în partea vestică a Munteniei și în Chioar există practica de a se face *pomana de viu*, când omul, de onomastica sa (dar cel mai adesea în lunile din toamnă, după strângerea roadelor) și în relație directă cu posibilitățile materiale pe care le are, invită familia, prietenii și vecinii la masă, ca să-i fie primit darul pe lumea cealaltă și în credința că, poate, după moartea sa, cei rămași în viață nu-și vor îndeplini cum se cuvine obligațiile; când între obiectele destinate pomenii fac parte și unele cu valoare ridicată (piese de mobilier, eventual chiar o cameră întreagă), acestea de regulă sunt date unei (unor) rude apropiate, de cele mai multe ori nepoților; toate obiectele ce urmează a fi date sunt păzite cu strâșnicie, deoarece numai atingerea lor constituie un sacrilegiu, din care cauză resturile alimentare rămase de la masa de pomană nu se aruncă oriunde, ci se dau pe apă, sau se îngroapă la rădăcina unui pom fructifer, în credința că sufletele morților vor veni și se vor hrăni din acestea (1.POP, p.332-333; 2. ARMĂȘESCU, p.396; NOTE, Antonescu). Semnificația darurilor și pomenilor este deosebit de accentuată în concepția tradițională românească, din care cauză practica a fost preluată și de copii, care își dau de pomană, unul altuia, fructe (mere, nuci, castane, ghinde etc.), cu ocazia jocurilor „*de-a mortul*” sau „*în mormântarea*” (DRĂGULESCU, p.155). Înseamnă bucurie, veselie pentru acela care se visează făcând o jertfă, o pomană - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *colac-lumânare-colivă*. v. DAR.

POPĂ v. PREOT.

PORC (*Suis scrofa domestica* - DLRM, p.642)

Tăiatul porcului are statut de ritual de sacrificiu, cu semnificații etnologice descifrabile în adâncul mileniilor, când animalul era considerat ca întruchipare a spiritului grâului, a vegetației în general; există credințe care fac legătura nu cu animalul propriu-zis, ci doar cu sacrificiul, cu sângele lui; astfel, nu se iese la coasă, dacă omul nu a văzut, la Ignat (20 decembrie), sânge de porc negru; în

ajunul Crăciunului, copiii se mânjesc pe față cu sânge de porc; este bine ca, în preajma Crăciunului, când se taie porcii, omul să se mânjească pe piele cu sânge de porc, fiindcă nu se va umple de bube peste an; atingerea sau simpla imagine a sângelui de porc este dătoare de forțe și apărătoare de boli, datina fiind cu rosturi fertilizatoare, analogă cu sacrificiile de porci din antichitate, consacrate unor divinități fecunde; porcul are și o semnificație nu totalmente malefică, dar în bună parte defavorabilă, dominată de atribute negative: dușmănie față de om, omorătorul său, murdărie, lene, lăcomie (COMAN,I,p.33-35). În avalanșa pregătirilor pentru sărbătorile de iarnă, tăierea porcului este o activitate semnificativă, atât din punct de vedere economic, cât și ca ritual; tăierea porcului are loc într-o anumită zi, la Ignat, și într-un anumit moment al zilei, de obicei în zori sau în cursul dimineții; credința că porcul își visează moartea în noaptea de Ignat, prinderea și înjunghierea animalului, efectuarea diferitelor semne rituale pe corpul lui, jumulirea părului pentru confecționarea bidinelelor, pârlirea sau jumulirea pieii pentru opinci, tăierea corpului în bucăți etc. oferă suficiente momente pentru săvârșirea practicilor rituale, menite să preîntâmpine stingerea „seminției” porcilor, să asigure sănătatea gazdei în noul an, să alunge spiritele rele, să prezică vremea pe o perioadă mai îndelungată de timp, să fertilizeze ogoarele pentru a obține roade bogate; funcția rituală a sacrificiului este bine evidențiată de unele informații etnografice: la tăiere, nu trebuie să stea nimeni în preajmă dintre cei care sunt miloși din fire, căci se crede că porcul moare cu mare greutate; carnea unui astfel de porc nu va fi bună; pe porc să nu-l vaiete nimeni; în general, porcul este străvechea reprezentare mitologică a spiritului grâului (12.GHINOIU,p.124;126;248). În partea de nord a Transilvaniei, în Muntenia și Moldova, este curentă practica, în noaptea Anului Nou, de a pune două sau mai multe fire de păr pe vatra încinsă, dar curățată de cărbuni, și, dacă acestea se apropie unele de altele în răsucirea lor, este semn de căsătorie; important este ca firele de păr să fie smulse din coama porcului; aida se face în Suceava, dar în loc de peri de porc se taie trei bucăți de slănină, care primesc numele acelor pe care i-ar dori fata ca soți, apoi este chemată o pisică și pe care bucată va pune mai întâi gura acela îi va fi ursitul; mai general, ca arie de răspândire (Munții Apuseni, Transilvania, Maramureș, Muntenia, Moldova, Bucovina), este obiceiul din noaptea Sfântului Vasile de a merge la cotețul porcilor și a-i striga și, după câte strigăte grohăie porcul, după atâți ani fata se va mărita; dacă porcii răspund după mai mult de trei strigături, acestea nu se mai iau în considerare; se fac trei încercări consecutive; sau fata bate cu piciorul în pământ și, după câte asemenea lovituri grohăie porcul, după atâți ani se va mărita; în Munții Apuseni, fire de păr de porc se pun, alături de alte obiecte, sub diferite farfurii, urmând ca fetele să aleagă una dintre ele; cea care nimerește vasul sub care sunt fire de păr de porc înseamnă că ursitul ei va fi un om bătrân și grea și anevoioasă va fi viața dusă alături de el; în Banat, pentru a merge bine familiei în anul ce vine, în ziua Anului Nou, se fierbe un cap de porc sau un purcel, dar în nici un caz găină, în credința că porcul rămă tot înainte, tot așa și treburile casei să meargă tot cu spor; nu se fierbe găină, pentru că aceasta scurmă pământul numai în urma ei și ar însemna că și treburile casei să fie tot în regres; în această zonă, Anul Nou se mai numește Crăciunul Mic sau Fratele Crăciunului (2.MARIAN,I,p.54; 67-69;96;111;PRESA). În Maramureș, lunile de iarnă sunt considerate a fi decembrie, ianuarie, februarie și martie; când se taie porcul, i se ia splina și se procedează astfel: capătul splinei este partea dinspre burtă și ea este considerată a fi 1 decembrie, iar capetele din spate reprezintă data de 31 martie; apoi, se împarte splina în patru părți egale, conform celor patru luni; care porțiune este mai groasă, adică are mai multe umflături, ar arăta în care dintre luni stratul de zăpadă va fi mai gros și deci va fi drum bun de sanie; este de remarcat că, la mijlocul splinei, este o porțiune mai groasă, deci implicit lunile ianuarie și februarie vor fi mai bogate în zăpadă; dacă toată splina este subțire, atunci va fi zăpadă puțină, deci nu va fi drum bun de sanie (BOGDAN,p.135). Se spune că acela care are noroc la porci are noroc în toate - Tecuci; dar porcul de culoare neagră ieșit în calea cuiva este semn rău - Neamț; femeia, care dorește să aibă copii, să taie capetele buricelor de la purceii unei scroafe, care a fătat pentru prima oară, să le fiarbă și apoi să bea cea

apă - Suceava; din purceii fătați să nu se dea de pomană nici unul, pentru că, până într-un an, vor muri bolnavi toți porcii - Tecuci; fata de măritat iese în noaptea Anului Nou și izbește de trei ori cu piciorul în cotețul porcilor și, dacă grohăie scroafa, este semn că se va cununa în acel an - Țara Oltului; femeile nu mănâncă fudulii de porc, ca să nu nască prunci nevolnici - Tecuci; carne de porc se mănâncă numai la Crăciun - Dolj;Prahova;lalomița;Vaslui; femeia însărcinată, care nu mănâncă, în zilele Crăciunului și ale Paștelui, carne de porc, va naște ușor - Tecuci; să nu se mănânce carne de porc în zilele de Paște și de Crăciun, ca să aibă crescătorul noroc la porci - Țara Oltului; la Ignat, când este sacrificat porcul, capul acestuia se atârână în casă, cu râțul înainte, ca să meargă toate treburile gospodăriei bine și să aibă gospodarul parte și de alți porci - Muntenia; când este sacrificat porcul, i se așează corpul cu capul spre răsărit - Vaslui; să nu se mănânce carne de porc în ziua de Crăciun, ca porcii să nu moară peste an - Botoșani; va rămâne mereu ultimul (la coadă) cu toate treburile cel care mănâncă de la porc coada acestuia - Țara Oltului; în seara dinspre Anul Nou, fetele nemăritate pun, pe o tavă încinsă sau pe plita unei sobe de gătit, câte doi peri de porc, fiecare dintre ele purtând formal numele unei fete și a unui băiat, și, dacă firele de păr tind să se apropie, se crede că fata se va căsători cu tânărul pe care îl iubește - Muntenia; când se vând porci, să se ia păr de la fiecare dintre ei și să se păstreze în gospodărie, ca să nu plece odată cu ei și norocul la porci - Țara Oltului; oasele purcelului sfințit și sacrificat de sărbători sunt îngropate în ziua de Paște, crezându-se că din ele va răsări o tufă de liliac - Suceava; în ajunul Crăciunului, preoții citesc molitva porcului, ca să-i ferească pe cei nesacrificați de boli - Vâlcea; ca să nu se prăbușească și să rănească sau să omoare pe cineva din casă, în lutul cu ajutorul căruia se fixează *astupătoarea* (băbura, cahla) de la capătul dinspre pod al hornului se amestecă păr de porc - Suceava; când porcii se joacă, umblă guițând și cu paie în gură și își fac culcuș, este semn că va veni vreme friguroasă încă de a doua zi - Muntenia;Argeș;Suceava; cine visează porci înseamnă că i-a făcut cineva farmece - Vaslui (GOLOPENȚIA,p.82;109;131-132;2.GOROVEI,p.27;33;121;159;169;200;258;264;280;283;2.MARIAN,I,p.88;NOTE,Antonescu). La masa de Anul Nou, nu se mănâncă de la porc coada, ca nu cumva cel ce mănâncă să rămână „*la coadă*” între ceilalți membri ai comunității, și nici capul, urechile și picioarele porcului, pentru a nu avea parte, în noul an, de aceleași lucruri pe care obișnuiește să le facă porcul - Transilvania (PRESA). Când își face porcul culcuș înseamnă că în curând vremea se va strica - Teleorman;Bârlad (2.CHIVU,p.247; BĂLĂNESCU, p.261). În Suceava, slănină dusă la biserică și sfințită în ziua de Paște este bună pentru o serie întreagă de afecțiuni, cum ar fi: dacă un om sau vreo vită are vreo rană, se unge locul cu această slănină și se vindecă; dacă se îmbolnăvește peste an de vreo boală, om sau vită, i se dă să mănânce din această slănină și îi trece; dacă se îmbolnăvește cineva de friguri, se pune pe o lespede tămâie albă și neagră și slănină și se afumă cu acestea; se unge locul dureros sau gâtul în cazul unei boli de gât; vitei care sângerează sau este bolnavă de orice altceva i se dă să mănânce slănină sfințită (2.MARIAN,II,p.176). Obiceiul cu numele „*Vasilca*” se desfășoară înaintea zilei Anului Nou; într-o atestare documentară din 1927, obiceiul este descris astfel: „Vasilca este un cap de porc, împodobit și așezat pe o tavă; căpățâna porcului se împodobeste în așa fel încât să reprezinte o păpușă, i se pun mărgelile, cercei și pe tava pe care este așezat se pune grâu; înainte cu 3-4 zile de Sfântul Vasile, se umblă cu Vasilca, mai mult pe la cei bogați; colindătorii stau în mijlocul casei, iar tava se pune pe masă; se crede că Vasilca are darul de a aduce sănătate în casă”; se menționează că relatarea se referă la zona Călărașilor (TUDOR,p.72). În ornamentica populară, colțul de porc semnifică, precum și dintele de lup, fermitatea și puterea (ZAHACINSCHI,p.43). Cine visează porci în propria casă înseamnă sănătate, pentru cine visează porci sălbatici este semn că va lega o nouă prietenie sau cu un dușman se va împăca; mulțumire sufletească și mulți copii va avea cel care se visează mâncând șuncă - Suceava (NOTE,Băncescu). Serii simbolice: *porc-grâu*; *slănină-tămâie*.

PORUMB (*Zea mays* - DLRM,p.645)

Un pumn de boabe, dintre cele destinate însămânțării porumbului, se îngroapă la capătul tarlalei,

pentru ca păsările cerului, în special ciorile, să nu le mănânce din brazdă - Muntenia; când se seamănă porumbul, se iau câțiva știuleți, se desfac boabele de pe ei și se pun aceste boabe să fie călcate pe drum de căruțe, ca să nu bată grindina ogorul - Țara Oltului; puse sub o strachină sau sub un blid, de Anul Nou, și nimerite de către o fată nemăritată, boabele de porumb prevestesc că fata va lua ca soț un bărbat bogat - Vâlcea; în zilele de ajun ale Crăciunului (24 decembrie) și ale Bobotezei (5 ianuarie), sub așternutul locului unde va sta preotul, venit cu botezul, se pun câteva boabe de porumb, pentru ca și cloșca, peste vară, să stea pe ouă; dacă preotul nu se așează defel, gospodina îl petrece la plecare, ținând în mână lopata cu care trage jarul din vatră, după care se așează ea pe locul unde trebuia să stea preotul; boabele sunt date apoi la păsări - Suceava; sau se pun sub salteaua patului pe care se va așeza preotul venit cu Iordanul, în ajunul Bobotezei, ca păsările din curte să scoată mulți pui - Iași; pentru norocul tuturor animalelor din gospodărie, stăpâna casei ia, în noaptea de Paște, doi știuleți de porumb în sân, se duce la biserică, iar, după slujba de Înviere, vine acasă și taie câte o bucată pentru fiecare animal, sau împarte boabe păsărilor, ca să fie ferite de boli și de toate relele - Țara Oltului; copiii care sunt de vârstă școlară își pun cărțile în copaia cu mălai, pentru a-și aminti cele învățate, cum își amintesc de mămăligă - Muntenia; la cules, găsierea de știuleți roșii de porumb este semn de rușine - Tecuci; în schimb, porumbul roșu este bun să fie dat la vacile care se chinuiesc să fete, ca să le ușureze fătarea - Iași; Suceava; când se coc știuleții de porumb în cuptor, să nu fie uitat nici unul acolo, pentru că, atunci când se face foc din nou, Maica Domnului bagă mâna până la cot în cuptor, pentru a scoate din foc știuletele uitat - Suceava; face mătreață femeia care prepară leșie din cenușa rezultată din arderea cocenilor de porumb - Tecuci; după ce fată vaca, i se dă să mănânce boabe de porumb roșu cu tărâțe, ca să dea lapte mai mult - Argeș (2.GOROVEI,p.48;54;115;186; 209;244;247; GOLOPENȚIA, p.135;146). Gospodina pune câteva boabe de porumb sub așternutul și în locul unde se așează preotul care vine în casele oamenilor cu botezul în Ajunul Bobotezei, pentru ca tot așa să stea și cloștile pe ouă, sau pentru a le da ulterior de mâncare cloștilor, în credința că puii lor nu se vor îmbolnăvi - Suceava; sau aruncă în calea preotului venit cu botezul în Ajunul Bobotezei cu boabe de porumb, considerând că astfel găinile se vor oua mai mult peste an - Bihor (2.MARIAN,I, p.128-129). În cadrul jocurilor de aflare a destinului din noaptea de An Nou, semnificațiile porumbului pus sub vase este următoarea: în Maramureș, găsierea boabelor de porumb înseamnă că viitorul soț va fi un om casnic, iar indicarea vasului sub care se află un cocean de porumb fără boabe înseamnă că ursitul va fi sărac sau „lăsat”, adică părăsit de nevastă; aceleași semnificații se regăsesc și în Țara Lăpușului (BOGDAN,p.100;2.LATIȘ,p.97).

PORUMBEL (*Columba* - DLRM,p.645)

Conform unei legende, porumbeii s-ar fi născut din intestinele Sfântului Apostol Petru, care suferea totdeauna de foame și se plângea mereu din această pricină, drept pentru care Dumnezeu i-a scos mațele și i le-a aruncat pe un pom, de unde au devenit păsările flămânde care sunt porumbeii, condamnați astfel să nu-și satisfacă niciodată foamea; este una dintre cele mai bine conturate reprezentări ambivalente, comparabile doar cu imaginea calului, pendulând permanent între benefic și malefic, pur și impur, augural și cobitor; este în același timp pasăre plăcută lui Dumnezeu, curată, blândă și nevinovată, de ea nu se prinde nici un fel de vrajă sau farmec și, din această cauză, este păcat să fie omorâtă, dar totodată cobește moartea, nenorocirea sau boala celui care îl crește pe lângă casă, fiind în general semn al sărăciei și pagubei; în același timp, porumbelul este și emblemă a îndrăgostiților; fiind o pasăre fecundă devine și simbol al elanului erotic, conotând valori ca fidelitatea, iubirea curată, fertilitatea, ca ipostaze curente ale perechii de îndrăgostiți; pe linie creștină, porumbelul simbolizează Sfântul Duh, dar înțeles tot ca o pasăre a dragostei prin excelență, pentru că ea face parte dintr-un complex de semnificații complementare: porumbeii în stoluri mari sunt asemănători norilor, ei umbrind soarele și pământul, aidoma Sfântului Duh care tutelează peste toată firea; norul fecundează cu ploaia sa pământul, conducând

la următoarele serii simbolice paralele: *porumbel-nor-fecunditate-juni* (care reprezintă principiul dragostei); *Sfântul Duh-nor-fecunditate-botez-busuiocul preotului-stropitul cu apă sfințită a oamenilor, vitelor, semănăturilor*; când imaginea porumbelului apare în colinde, el simbolizează Sfântul Duh; porumbeii sunt considerați ca și junii (porumbeii=feciori; porumbițele=fete), iar, într-o colindă din Țara Oltului, ni se narează că ei sunt primiți în casă precum produsul agricol cel mai de preț, grâul, care, fiind vânturat, este curat; în orațiile de nuntă, porumbița o reprezintă pe mireasă, urmărită în zborul ei de către colăcerii mirelui; în lirica de dragoste, perechea de porumbei, ca și pomii înfloriți, simbolizează pe cei doi tineri îndrăgostiți; dar porumbeii întruchipează și ceea ce este negativ și împotriva lor trebuie dusă o adevărată luptă - Bacău; hulubii nu sunt buni la casa omului, fiindcă ei iau toată dragostea dintre soți și până la urmă îi desparte; dar carnea porumbelului consumată devine leac împotriva singurătății, pentru că ea stârnește dragostea cuiva; în basme, porumbelul este un animal-mesager, conducând eroul spre tărâmurile fermecate, purtând veștile dintr-o lume în alta, pătrunzând în locuri inaccesibile și îndeplinind și alte numeroase munci diferite; sau este metamorfozarea unui erou divin, fiind uneori mesager al lui Dumnezeu, vestind primul că dincolo de ape este pământ, sau ajută alte viețuitoare, din postură divină, la facerea lumii; este o pasăre-mesager, dar nu este niciodată o pasăre funebă, precum este corbul, veștile pe care le aduce sunt de bun augur, chiar și în contexte ceremoniale în care nota dominantă este moartea; în unele texte folclorice, porumbelul este atestat ca pasărea-suflet, adică acea întruchipare executată din lemn, care este așezată în vârful crucilor și al unor însemne de mormânt, denumită local *porumb* și *porumbel*, având penajul colorat, spre coada răsfirată, în tonuri violetii; dacă un om moare fără lumânare, se prind doi porumbei, cărora li se pun între aripi câte o lumânare și li se dă drumul să zboare, în credința ei vor duce lumină mortului - Banat; important este că *porumbelul* nu se pune la mormântul fetelor, ci doar la cel al tinerilor necăsătoriți, *nelumiți*, preluând astfel funcția de mediator între lumea de aici și cea de dincolo, precum funcție asemănătoare o are și bradul de înmormântare; cu această semnificație, porumbelul apare și pe scoarțele țărănești, pe alte țesături de interior, pe ceramica populară, în contexte simbolice vădit psihopompe, fiind o reprezentare a sufletului care se întrupează compensatoriu, ca să-i viziteze pe cei rămași în viață; dar și pentru a-l înlocui pe cel decedat, astfel că porumbelul poate să-i ducă celui mort, în lumea de dincolo, împărțășania pe care i-o încredințează preotul; tot la nivel metaforic, ceata de colindători este simbolizată de ceata de porumbei, care se așează pe acoperișul casei gospodarului, de unde îi laudă hărnicia și belșugul, sau peșesc tânăra nemăritată, sau urcă spre ceruri, pentru a transmite lui Dumnezeu rugămințile gazdei colindate; în Vâlcea, se crede că, la casa unde se înmulțesc și unde sălășluiesc porumbei va rămâne totul pustiu, că acolo va veni sărăcia și alte nenorociri, sau pur și simplu oamenii se feresc să-i crească, pentru că ei sunt aducători de boală, în special a unor boli de plămâni, ultima credință fiind atestată și în Muntenia; când mireasa pleacă la biserică pentru cununie, să se uite spre răsărit și să spună: *un porumbel și o porumbiță*, adică să aducă pe lume ulterior un băiat și o fată - Muntenia; este semn bun pentru acela căruia îi iese în cale un porumbel - Dolj; Teleorman; Prahova; Ialomița; Constanța; Neamț; Botoșani; porumbelul la casa omului este semn de bine, dar unii consideră că este și aducător de necazuri - Neamț; Suceava; imaginea lui apare amplasată frecvent, cu rol de giruetă, la coamele caselor, sau pictat pe firmele de la hanuri și birturi - Dolj; Ialomița; Tecuci; Constanța; se crede că hulubii sunt atât de curați, încât de ei nu se prinde nici un fel de farmece sau vrăji - Bucovina; cine are porumbei în curte să nu vorbească despre ei în timpul mesei, pentru că fug și nu se mai întorc - Moldova; se crede că este bine ca tinerii ce se iubesc să mănânce împreună inimă de porumbel, pentru a trăi fericiți ca hulubii - Tecuci; se vor îndrăgi din nou cei certați vremelnic, dacă li se dă să bea apă din vasul din care obișnuit beau porumbeii - Transilvania; dar, în același timp, se crede că nu este bine să crești hulubi în casă, pentru că ei trag a sărăcie - Suceava; și nici să fie înmulțiți în casă, pentru că aduc pagubă - Muntenia; să nu se mănânce cap de porumbel, pentru că acela ce o face se poate îmbolnăvi de

plămâni - Teleorman; dacă le merge bine porumbeilor de pe lângă o casă, atunci fetele din acea familie nu vor avea noroc - Bucovina; când gânguresc îndelung hulubii, este semn de ploaie - Suceava; visarea unui porumbel ucis semnifică moartea unui prieten; cel ce visează că prinde un porumbel înseamnă că se va căsători, sau va fi invitat la o căsătorie, sau la o întâlnire cu un prieten; cine visează că are porumbel să se aștepte la musafiri și tot la musafiri să se aștepte și cine visează porumbel de dimensiuni mari; cine visează porumbel sălbatic să se aștepte la răutăți din partea unor femei - Suceava (3.MARIAN,III, p.311-313; 2.GOROVEI, p.81;109;110;164;169;200; 266;280; 288; URSACHE,p.138 ;BUHOCIU,p.124; HERSENI,p.236-237; ADĂSCĂLIȚEI,p.131; COMAN, II,p.16-20;EVSEEV,p.192-193;NOTE,Antonescu;Băncescu).

POST (A POSTI)

Interdicție de a consuma diferite alimente, prescrisă credincioșilor de către biserică în anumite zile sau perioade de timp (ȘĂINEANU,IV,p.242). „A posti”, în mentalitatea tradițională ortodoxă, nu înseamnă doar interdicție în consumarea de produse de origine animală, inclusiv lapte și ouă, ci și oprirea de la orice muncă, sau măcar de la unele activități gospodărești specifice, iar, în timpul marilor posturi (Postul Paștelui, Postul Crăciunului, Postul Adormirii Maicii Domnului etc.), abținerea de la ceea ce se consideră că întinează curățenia trupească și sufletească, de la ceea ce este păcat să fie săvârșit; au fost inventariate circa 130 de zile, care sunt „ținute” de popor prin nelucrare, fără a aduna la această cifră duminicile de peste an, zilele de marți și joi post-pascale, sau zilele de vineri din Postul Paștelui; actualmente, mai pot fi numărate totuși peste 50 de zile, la care trebuie adăugate și cele 52 de duminici din an, ceea ce duce la circa 110 zile de nelucrare; astfel sunt „ținute” următoarele zile: marile sărbători ale calendarului bisericesc legate de Nașterea (25-27 decembrie), Moartea și Învierea lui Iisus (Paștele – 3 zile), Botezul Domnului (6 ianuarie), Rusaliile (3 zile), Sfânta Maria (15 august și 8 septembrie), Sfântul Ioan Botezătorul (7 și 24 iunie), Sfântul Vasile (1 ianuarie), Sfântul Gheorghe (23 aprilie), Sfinții Petru și Pavel (29 iunie), Sfântul Dumitru (26 octombrie), Sfântul Andrei (30 noiembrie), Sfântul Nicolae (6 decembrie), precum și alte sărbători ca: Sfântul Petru de Iarnă (16 ianuarie), Sfântul Trifon sau Trif-Nebunul (1 februarie), Stretenia sau Ziua Ursului (2 februarie), Filipii de Iarnă (3-10 februarie), Dragobetele (24 februarie), Sfânta Eudochia sau Ziua Dochiei (1 martie), Sfântul Teofil sau Sân Toader (prima sâmbătă din Postul Paștelui), Sfântul Alexie sau Bojiile (17 martie), Bunavestire (25 martie), Soborul Arhanghelului Gavril (26 martie), Sâmbăta lui Lazăr (ultima din Postul Paștelui), Săptămâna Luminată sau a Tămăduirii (Prima săptămână post-pascală), Duminica Tomii sau Paștele Blajinilor (prima zi de duminică după Paște), Sfântul Prooroc Isaia (9 mai), Sfântul Gherman (12 mai), Todorusele (la mijlocul perioadei dintre Paște și Rusalii), Sfântul Iuda (19 iunie), Sânzienele sau Drăgaica (24 iunie), Sfântul Procopie (8 iulie), Sfântul Prooroc Ilie (20 iulie), Sfântul Foca (23 iulie), Sfântul Pantelimon (27 iulie), Ziua Ursului (1 august), Schimbarea la Față (5 august), Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie); conform codului moral tradițional, omul din popor așteaptă recompensa divinităților, prin obținerea unor roade bogate, care să anuleze astfel pierderea unor zile de muncă, pentru că, încălcând rânduiala ar putea atrage răzbunarea vreunui sfânt sau demon (PRESA). Să nu se întarce pruncul în zi de post, deoarece acesta își va duce viața numai în sărăcie - Tecuci; dacă un copil a mâncat de dulce într-una din zilele Postului Paștelui (Postul Mare), mama lui va trebui să mănânce de post în Duminica Învierii Domnului - Galați; fetele care postesc în ajunul Crăciunului (24 decembrie), până la miezul-noptii, și nu scot nici un cuvânt, când se privesc în oglindă nu se mai văd pe ele, ci văd în ea chipul viitorului soț - Suceava; la lăsatul de sec pentru intrarea în Postul Paștelui (Postul Mare), nu este bine să se strângă masa, ci să se lase așa cum s-a mâncat pe ea, cu bucate și vin, pentru că, peste noapte, vine norocul și mănâncă și el - Ialomița; în ziua lăsatului de sec de brânză pentru Postul Mare, rudele și vecinii își cer iertare unii altora, ca să intre în post curății - Muntenia; să nu fie încălcată interdicția de a consuma carne în Săptămâna Albă (sau a Brânzei) și aidoma în timpul Postului Mare, pentru că este rău de pagubă

- Vâlcea; la lăsatul de sec pentru Postul Crăciunului (14 noiembrie), să se dea păsărilor multă mâncare, pentru ca vara ele să nu mănânce bucatele din grădină - Vâlcea; nu se scot cloșca și puii din casă în zi de post, pentru că îi va fura uliul sau cioara - Botoșani; în general, nu se pune borșul la acrit în nici una din zilele de post, de teamă ca persoanei care prepară amestecul să nu-i iasă bube pe corp - Suceava (2.GOROVEI,p.29;53;60; 168;182;189;200;243;252). În zilele de post, nu se scoate gunoiul afară din casă și nu se pune mâna pe mătură; nu se toarce și nu se spală cămăși - Vrancea (2.STAHL,p.186).

Postul Mare; Postul Paștilor (Paștelui; Păresimi) - Denumit și Păresimi sau Postul Mare, deoarece durează cel mai mult (șapte săptămâni). În această perioadă, biserica recomandă să nu se mănânce de dulce, ci numai de sec; sunt interzise petrecerile cu muzică, jocurile și nunțile, certurile, bârfele, cuvintele urâte și înjurăturile („Trebuie avut grijă nu numai la ce intră pe gură, dar și la ce iese din gură”); încălcarea este considerată păcat; postul constă în abținerea de la mâncare și de la băutură cât mai mult timp; nemâncând o zi întreagă (postul negru), sau mâncând doar pâine și apă, spre seară; este stăpânită orice pornire trupească, lăsându-se loc pentru preocupările sufletești, pregătirii în Duh, pentru Învierea Mântuitorului Iisus; ținerea Postului Mare favorizează regenerarea întregului organism uman și stăpânirea de sine prin rugăciunile specifice; tradiția religioasă din România recomandă ca, în prima săptămână a Postului Paștelui, să se mănânce gradat astfel: luni și marți se ține post negru, miercuri, după Liturghie, mâncare ușoară, joi și vineri se consumă numai mâncare uscată, iar sâmbătă și duminică se poate găti cu ulei; prima zi a Postului Mare poartă numele de Lunea Curată; în ultimele decenii, datorită felului de viață mult mai dinamic, Postul Paștelui s-a redus simțitor la respectarea de către credincioși cu deosebire a primei și ultimei săptămâni, în rest postindu-se doar în zilele de vineri, ceea ce oricum cei cu teama de Dumnezeu o fac în tot restul anului; fenomenul nu este general, ci se regăsește cu precădere la populația orășenizată; postul (și, în general, toate posturile) nu trebuie respectate de către bolnavi și călători (PRESA;NOTE,Antonescu). Ca păsările cerului să nu strice semănăturile, se iau resturile de la ospățul care a avut loc pentru lăsatul de sec la intrarea în Postul Mare și se aruncă afară, în diferite direcții, chemând totodată la mâncare toate neamurile de zburătoare - Mehedinți; sau se ia o ață de cânepă, tot în această zi de lăsat de sec, se înnoadă de nouă ori, ținând mâinile la spate și ochii închiși, timp în care se rostește un descântec menit să împiedice păsările cerului să vadă semănăturile - Mehedinți; în prima săptămână din Postul Mare, nu se lasă aluatul de pâine afară, peste noapte, fiindcă se crede că Sân Toader s-ar vânzoli prin plămădeală și pâinea nu ar mai crește - Suceava; la mijlocul Păresimilor este bine să fie numărate ouăle făcute până atunci de găini, pentru ca gospodarii să nu rămână fără glas - Vâlcea (2.GOROVEI,p.8; 184; 209). În ziua Lăsatului de Sec se face „*Strigarea peste sat*”, textele schimbate între grupurile de tineri ironizând cu deosebire fetele „*bătrâne*” și flăcăii „*tomnatici*”, implicând deci întreaga comunitate sătească - Teleorman (CRISTEA,p.46). Dacă în ziua Lăsatului de sec de carne, soarele răsare pe cer senin, înseamnă că semănăturile vor da rod bogat (PRESA). În Vlașca, în duminica Lăsatului de sec, femeile ies în poartă, cu o cană de vin și cu alviță, și dau copiilor câte un pahar de vin și o bucată de alviță; în multe zone din Muntenia, inclusiv în București, la petrecerea în care „*se bate alvița*”, legată cu ață de grindă sau de tavan, se pune în aceasta o monedă, pe care o ia copilul care o nimerește cu gura; așa se petrece până după miezul nopții, pentru că se crede că în această zi Iisus Hristos stă la judecată, iar ei trebuie să fie de strajă la aceasta (2.MARIAN,I,p.215; NOTE,Antonescu). Serie simbolică: *sfoară(cânepă)-nod-9-descântec*.

POTÂRNICHE (*Perdix perdix* - DLRM,p.648)

Zgomotul puternic al zborului ei și viața pe care o duce în stoluri mici ca număr de exemplare au fost explicate, de omul tradițional, ca fiind urmarea faptului că, odinioară, potârnicile au speriat, prin bătaia aripilor lor, pe Maica Domnului, ceea ce le-a atras blestemul să trăiască risipite, să zboare repede și să provoace spaima călătorilor ocazionali, care trec neatenți pe lângă holde și

tufişuri (COMAN,II,p.103-104). Cine visează că ține pe lângă casă potârnică înseamnă că se va căsători cât de curând - Suceava (NOTE,Băncescu).

POTCOAVĂ

Se crede că este bine să se pună o potcoavă, căzută de la cai pe drumuri, în cuiarul găinilor, ca ele să se apuce temeinic de clocit - Teleorman; se aşează pe pragul uşii o potcoavă, pentru ca fermecele şi alte rele de ea să se prindă şi astfel casa să fie păzită - Bucovina (dar credinţa este răspândită peste tot în ţară, în sensul că potcoava pusă pe pragul uşii aduce noroc); ca să nu plece cumpărătorul din prăvălie fără să fi târguit ceva, este bine să se bată pe pragul uşii sau sub el o potcoavă cu faţa neuzată în sus sau cu deschizătura ei orientată spre în afară - Vâlcea (credinţă şi obicei întâlnite, de asemenea, în mai toate zonele ţării); ca să se mărite, fetele pun în cenuşa vetrei o potcoavă, pe care nu o scot de acolo până ce nu li se împlineşte destinul - Bihor; este bine ca, înainte de a mulge vacile, în vasul de lapte să se pună apă şi o potcoavă găsită, apoi să se spele găleata cu acea apă, în credinţa că astfel nu va putea nimeni lua mana animalelor - Bucovina; ca să nu moară porcii, li se bate o potcoavă găsită în troaca din care mănâncă, pentru a fi feriţi de boli - Ţara Oltului (2.GOROVEI,p.54;157;172;249;GOLOPENŢIA, p.132;NOTE,Antonescu). Este bine ca, în ziua de Crăciun (25 Decembrie), în găleata cu apă să se pună o potcoavă găsită şi apoi acea apă să fie dată de băut la vite, ca să fie tari şi rezistente la boli ca fierul din care este făcută potcoava (PRESA). v. FIER.

POTIR

În colindele din Ţara Oltului, paharele, ceştile, ulcelele, din care sunt serviţi participanţii la botezuri, cununii, pomeni şi înmormântări, sunt descrise ca având forma unui *potir*, evidentă fiind aici influenţa bisericii, pentru că în potir se pregăteşte şi se păstrează Sfânta Împărtăşanie (cuminecătura, grijania), adică el conţine trupul şi sângele Mântuitorului; dar potirul preia, la rândul său, semnificaţiile antice ale cupei imortalităţii, al cărei conţinut era laptele matern, apoi vinul tinereţii veşnice (HERSENI,p.196). Se crede că, pentru a scăpa de dureri de cap, este suficient ca suferindul să se uite în Sfântul Potir - Bucovina (2.GOROVEI,p.42).

POVESTE v. BASM.

PRAG

Este unul dintre elementele de arhitectură care conotează deosebit de multe practici rituale şi credinţe, deoarece el este acela care delimitează spaţiul interior de cel exterior; din acest motiv, mirele trece mireasa peste pragul casei; sub prag, se îngroapă bani, măsura mortului etc.; este locul unde stă şarpele alb sau şarpele casei; pragul protejează pe noul-născut, izolează lehuza, amendează unele deprinderi proaste ale copiilor, contracarează intervenţia malefică a Mumei Pădurii şi a strigoilor, conservă sporul şi norocul casei la scoaterea mortului din locuinţa sa etc.; de pildă, dormitul, noaptea, cu capul pe prag, la limita dintre cele două spaţii, este sancţionat prin provocarea de infirmităţi fizice de către *Ceasul-rău* (CAPESIUS;NOTE,Antonescu). Pentru ca anul să fie îmbelşugat, se pun, de Paşte, de o parte şi de cealaltă a pragului, glij de iarbă verde, pe care calcă toţi cei care se întorc de la biserică - Vâlcea;Tecuci; cu deosebire la prima naştere, se face în pragul uşii de acces în casă o gaură, unde se pun, pe o bucată de pâine, câteva picături din laptele de la sânul mamei, împreună cu trei boabe de piper, trei de tămâie, puţină sare şi un petic din cămaşa pătată de sângele scurs la naştere, totul învelit într-o cârpă pusă în acel orificiu, crezându-se că mama nu va mai pierde laptele, indiferent cine-i va intra în casă, deoarece pragul este considerat ca fiind talpa casei - Ţara Oltului; dacă un copil se naşte cu diferite semne pe corp, mama lui să se aşeze cu el pe pragul uşii şi să-l lingă de trei ori pe frunte, în timp ce bat clopotele şi toaca la biserică, pentru că semnele vor pieri în timp, precum se trec şi sunetele clopotelor şi ale

toacei - Suceava; ca să meargă mai repede singur, copilul este luat și dus de mânuțe până la pragul ușii, iar înaintea lui maică-sa îi taie câteva pene de găină - Suceava; ca să nu mai plângă neîncetat, este bine ca mama să-i dea copilului sân pe pragul ușii, în prima duminică de la nașterea acestuia - Muntenia; dacă pruncul are vreun tic, să fie alăptat de mama lui pe pragul ușii, în timp ce la biserică se toacă pentru liturghie - Moldova; cine va întinde mâna peste prag, ca să-i fie sărutată, va avea mulți copii - Suceava; ca să-i meargă bine celui care pleacă într-o călătorie, să i se pună pe pragul ușii puțină făină - Tecuci; la scoaterea mortului din casă, în ziua înhumării, sicriul este atins de câte trei ori de fiecare prag peste care este trecut, considerându-se că omul decedat își ia rămas bun de la locuința sa, de la rude și cunoscuți - Suceava; fetele încep măturatul, în câșlegi (intervalul de timp dintre două posturi), dinspre prag spre interior, în credința că astfel le vor veni peștorii mai curând - Suceava; untul se alege mai repede, dacă baterea laptelui este începută pe pragul ușii - Suceava; cui stă pe pragul ușii îi va ploua la nuntă, dacă este un tânăr, iar, de-i bătrân, îi va ploua în ziua morții - Dolj;Suceava; se spune că își mănâncă norocul cel care mănâncă așezat pe pragul casei - Moldova;Suceava; se crede că nu este bine să se dea mâna cuiva peste prag, pentru că moare unul dintre ei - Suceava; femeia însărcinată să nu se așeze pe pragul ușii, pentru că, în caz că vine cineva și izbește cu toporul în prag, ea va da naștere unui copil cu buza crăpată - Muntenia; de asemenea, să nu doarmă pe pragul casei, fiindcă va avea naștere dificilă - Tecuci; când copilul născut are vreun tic, de pildă face din gură ca purceii, sau ca porumbeii, sau are bube pe trup, el poate fi vindecat, dacă i se dă să sugă de către mamă pe prag, cu picioarele așezate pe o mătură și privind spre casă, în trei zile de vineri consecutive, sau în zile de miercuri și vineri - Țara Oltului; când se intră în tribunal, cei certați cu legea obișnuiesc să calce de trei ori cu călcâiul piciorului pe pragul ușii de acces, ca să tacă și mărturiile împotriva lor, tot așa cum tace și pragul, iar procesul să le fie favorabil - Suceava (2.GOROVEI,p.20; 33;35;58;103;116;134;143;153; 158; 162;170;192;196;201;241; GOLOPENȚIA,p.95;102-103). În Banat, înainte de a se pleca la botez, moașa ia copilul și îl atinge ușor cu creștetul capului de pragul ușii, ca să nu se prindă deochiul de el; sau îl încredințează pe fereastră, zicând: „Cum se ține fereastra de casă, așa să se țină pruncul de mama sa”; în plus, în drum spre biserică, moașa observă ce oameni întâlnește în cale, cum arată aceștia și care le este purtarea, în credința că și pruncul va fi tot așa când va crește mare (3.MARIAN, II,p.113). În descântecul „de spaimă”, folosit când copilul se trezește din somn, pruncul este așezat la asfințitul soarelui pe pragul ușii, cu fața către apus, punându-i-se alături o secure și o seceră - Mărginimea Sibiului (1.PAVELESCU,p.77). La intrarea în biserică pentru cununie, tânăra soție are mare grijă să nu treacă înaintea soțului, spunându-se că astfel gestul ar conduce la o căsnicie în care ar dicta supremația feminină, cârmuirea papucului; la ieșirea din biserică, nu se calcă pe prag, ci se pășește peste el, iar tinerii căsătoriți nu-și vorbesc unul altuia și se despart imediat, întorcându-se fiecare la casa lui împreună cu alaiul - Maramureș (BOGDAN, p.22). După cununie, se iese din biserică într-o anumită ordine; astfel, primul iese mirele, apoi mireasa, în credința că acela care iese primul va conduce gospodăria - Maramureș (DĂNCUȘ, p.184). Când tinerii căsătoriți se întorc la o singură casă, obișnuit la casa mirelui, mirele își ridică mireasa în brațe și o trece peste prag, sau gestul acesta poate fi făcut de socrul mare, dar mai cu seamă de un vornicel, pentru ca fata să nu atingă cu picioarele pragul, în semn de schimbare a statutului său social; chiar și când pășește singură, mireasa trebuie să aibă grijă să nu atingă pragul, fie la ieșirea de la biserică, fie când vine acasă - Transilvania;Bucovina (3. MARIAN,I,p.448; 4.POP,p.153;NOTE,Băncescu). Când se scoate sicriul din casă, acesta este lovit de trei ori de pragul ușii de la tindă, sau de trei ori de fiecare prag peste care se trece, în semn că mortul mulțumește casei unde a locuit și că își ia rămas bun de la toți cei adunați ca să-l petreacă la cimitir - Bucovina (3.MARIAN,III,p.172-173). Serii simbolice: *prag-lapte-pâine-piper-tămâie-sare-pânză-sânge-trei; prag-iarbă(verde)-Paște; prag-salivă-frunte-clopot- toacă-trei; prag-pene de găină; prag-alăptat-duminică; prag-făină; prag-alăptare-mătură-vineri/miercuri; prag-asfințit-secure-seceră.*

PRĂPASTIE

Se crede că acela care visează că a căzut într-o prăpastie va muri (2.GOROVEI,p.149).

PREOT

Mecanismele mentalității tradiționale operează și în acest caz cu perechi opozabile, fie în planul realității contextuale, fie în planul semnificațiilor adjuocate de una și aceeași entitate; ca și credințele care anturează *biserica*, cele care îl vizează pe preot se dezvoltă pe un palier benefic numai când acesta își exercită atribuțiile sale sacerdotale; ca existență strict umană (și profesională), în mare parte și datorită vestimentației sale consacrate, dar și datorită unor comportamente izolate care au afectat imaginea sa în lumea rurală dezechilibrând-o (conform zicalei „*să faci ce zice popa și nu ce face el*”), omul tradițional l-a ipostaziat pe preot într-o lumină malefică, uneori considerându-l chiar o întruchipare a diavolului; din această cauză, colectivitatea umană tradițională îl acceptă tacit, îl respectă, dar, în plan mental, este prea puțin înclinată la reverențiozitate; în schimb, când este în exercițiul funcțiunii, adică preotul devine producător de sacralitate, efectele prezenței lui sunt pozitive; exemplele sunt multe și sunt focalizate fie la marile momente ale anului, atunci când preotul trebuie să sfințească darurile sau ofrandele (Paște, zilele morților etc.), fie în cazurile când acesta trebuie să apară în casele oamenilor cu prilejuri diferite, legate însă toate de funcția sa divină (Bobotează, înmormântare, molitve etc.); în acest sens, femeile din unele zone ale Moldovei pun o legătură cu semințe de varză pe scaunul pe care urmează să se așeze preotul venit, în Ajunul Bobotezei (5 ianuarie), cu crucea și cu agheasmă pentru a binecuvânta și stropi casa, în credința că, șezând cât de puțin pe ea, varza ce va fi să răsară nu va mai fi mâncată de omizi (BURNAZ,p.41). Este bine să se arunce cu boabe de porumb în calea preotului care vine cu crucea de Bobotează, ca să se ouă găinile, iar, după plecarea acestuia, să se măture în urma lui, pentru a nu mai avea purici peste vară - Bihor; când vine în casa omului cu botezul (în Ajunul Bobotezei), cu slujirea pomenilor sau ca să facă molitvă (rugăciune pentru iertarea păcatelor, citită în împrejurări speciale - ȘĂINEANU,III,p.413), este bine ca preotul să stea pe pat cât mai mult cu puțință, în credința că tot așa va sta și cloșca pe cuiabar - Tecuci; fetele cred că, dacă vor călca în urmele preotului venit cu botezul, se vor mărita curând - Bucovina; este bine ca fata, din casa botezată de preot în ziua de ajun a Bobotezei, să se culce peste noapte în locul unde a stat preotul cu picioarele, punând sub cap mărgelele, peste care a trecut preotul, și busuiocul, luat din căldărușa preotului, crezând că numai astfel își va visa ursitul; uneori, se pune puțin gunoi în locul unde calcă preotul cu picioarele, apoi se ia gunoiul acela și se doarme pe el, în credința că fetele își vor visa viitorul soț - Țara Oltului; mai obișnuiesc fetele să iasă după preot în poartă și să observe cine trece pe stradă în acel moment: dacă trece un om în susul satului, în acea parte se vor mărita, iar, dacă trece în jos, la una din casele din acea parte se vor duce după cununie - Țara Oltului; în noaptea spre Anul Nou, pentru a-și afla ursita, fetele obișnuiesc să așeze două oglinzi, una în față, cealaltă în spate, punând lângă ele și câte o lumânare aprinsă; apoi privesc cu atenție, fără să se miște; pentru cea care zărește în oglindă mulți preoți este semn că în acel an va muri - Suceava; nu este bine să se vorbească, atunci când iese preotul din altarul bisericii în timpul ofierii slujbei, pentru că Dumnezeu ia graiul celui ce încalcă interdicția - Tecuci; în schimb, întâlnirea cu un preot este de rău augur, mai rea fiind doar întâlnirea cu un iepure; pentru a anula efectele negative, trebuie să se arunce în urma lui cu paie, fân, bețe, pietre, un ac sau orice altceva există la îndemână, obiectul aruncat neavând, în acest caz, nici o conotație simbolică explicită, afară de gestul de a arunca, de a așeza un obstacol între cele două „*lumi*” - Țara Chioarului; Dolj; Ilfov; Prahova; Buzău; Ialomița; Iași; Bucovina; Suceava; aruncarea obiectului este însoțită de expresia „*ptiu, piei, drace!*” - Suceava; cel căruia îi iese un preot în cale va fi bătut de cineva - Suceava; efectul malefic al întâlnirii poate fi anulat și chiar schimbat în bine numai dacă se trece drumul de-a curmezișul - Bucovina; sau dacă, la întâlnire, se va trece prin dreapta preotului - Botoșani; îi va merge rău celui căruia îi iese preotul în cale, din care cauză se crede că

este mai bine ca drumetul să se întoarcă din drum, indiferent cât de importante i-ar fi treburile - Vrancea; se mai crede că, dacă preotul, intrând în casă, zăbovește pe pat, laviță sau scaun, ca să se odihnească, atunci vacile, care trebuie să fete, se vor culca - Bucovina; intervenția în modificarea imaginii consacrate a preotului poate atrage tulburarea ordinii naturale, pentru că se crede că nu mai plouă, dacă preoții se tund - Dolj; este rău de moarte pentru cel ce apără de câini pe preotul venit cu botezul în Ajunul Bobotezei - Vâlcea; și tot rău de moarte este pentru gospodarul la care se sfârșește în sat umblatul preotului cu botezul - Tecuci; din vinul de la slujba de înmormântare trebuie să bea mai întâi preotul și apoi ceilalți credincioși, în credința că numai așa se va ușura sufletul celui decedat - Botoșani; să nu se îndrăgostească nimeni și nici să se însoare cu o preoteasă văduvă, fiindcă ele sunt afurite de soții lor - Suceava; în fine, se crede că preotul, care moare de moarte bună, merge în iad, iar cel care moare de moarte năprasnică merge în Rai - Iași; cine visează că poartă o discuție cu un preot înseamnă că va trăi o mare silă (2.MARIAN,II,p.103; 2.GOROVEI, p.14;36;100;104;196;199;246; 252;254;258; GOLOPENȚIA,p.83; 2.STAHL,p.186-187; COMAN,I,p.134;1.POP,p.358; NOTE,Antonescu). Dar, dacă se visează cineva că este hirotonit ca preot, este semn de mare cinste, pe care i-o vor acorda cei din anturajele în care se va afla; iar dacă visează preot spovedindu-l înseamnă că va descoperi unele secrete importante pentru sine - Suceava (NOTE,Băncescu).

PREPELIȚĂ (*Coturnix coturnix* - DLRM,p.657)

Pasăre migratoare, vânată pentru carnea ei gustoasă; legendele afirmă că prepelița este metamorfoza unei fete prigonită de mama ei vitregă (*mașteră*); ar fi împrumutat coada ei păuniței, pentru a merge la cununia vulturului; penajul ei pestriț este pus pe seama „cochetăriei” prepeliței, care, nemulțumită de „hainele” roșii pe care i le dăduse Demiurgul și pentru că solicitase altele, mai aspectuoase, a fost aruncată într-un vas cu cenușă, având, de atunci, pene gri, maronii și roșcate (COMAN,II,p.104). Se crede că porumbul va fi mai scump la vânzare în acel an de atâtea ori, de câte ori strigă prepelița - Bucovina; este bine să nu fie ținută închisă într-un coteț mai mult de trei ani, ci să i se dea drumul, fiindcă altfel este păcat neiertat de Dumnezeu - Buzău; cine este „spurcat” din întâmplare de prepeliță își pierde norocul, sporul - Vâlcea (2.GOROVEI,p.186; 195; 219).

PRESCURĂ

Pâinișoară sfințită, de obicei în formă de cruce, din care se pregătește cuminecătura și se taie anafura; prin extensie, un fel de colac care se împarte la înmormântări și parastase (ȘĂINEANU,IV, p.266). Este folosită și ca medicament, când „*turbează un om*” sau contra frigurilor, dată bolnavului de trei ori pe zi, dimineața, la prânz și seara (2. CHELCEA,p.14). v. COLAC; PÂINE.

PRICOLICI

Om (viu sau mort) care se preface noaptea în lup sau câine; cunoscut și sub numele de *tricolici* și *vârcolac* (ȘĂINEANU,IV,p.273). Se crede că numai anumiți oameni sunt predestinați a se metamorfoza în lupi, adică în pricolici: când căița cu care s-a născut pe cap are culoarea roșie (dovadă că asupra lui planează umbra malefică a lupului); în acest caz, moașa copilului trebuie să iasă repede cu ea afară și să anunțe oamenii, cu glas tare, că „*s-a născut un lup pe pământ! Dar nu e lup să mănânce lumea, ci e lup să muncească*”, negând prin aceasta identitatea nou-născutului și ferindu-l astfel de o soartă rea; unele texte folclorice identifică pricoliciul cu un lup deosebit de rău, a cărui cruzime și abilitate nu-și au nici o explicație logică, în afară de cazul în care se admite amestecul unor puteri demoniace; astfel de lupi se duc la câmp, se înhăitează cu alți 10-12, el devenind conducătorul și cel care ațâță și răutățile celorlalți; din această cauză, o asemenea haită, condusă de un pricolici, nu poate fi prinsă, ea atacând și ucigând oameni; pricoliciul are un comportament feroce: mănâncă vitele, umblă prin sate ducând odată cu el boala și moartea

printre vite și oameni, se duce la turmele de oi și le „strigonează” (de la *strigoi*) numai în timpul nopții, sugându-le sângele și laptele; omul devenit pricolici se comportă la fel: ia alte dimensiuni, mai mari, la perioade neștiute și nehotărâte fugă ca un nebun până se vede singur, moment în care se dă peste cap de trei ori și se transformă în lup-câine sau altă fiară și pleacă turbat să sfâșie pe cei care îi ies în cale, uneori chiar și pe ai săi; nu se poate scăpa de el decât tot printr-un act violent, în sensul că sătenii trebuie să reușească să-l lovească pentru a sângera și numai atunci se face din nou om; sau pot să umble așa până li se împlineste blestemul și redevin oameni (COMAN, I,p.144-145). Se mai crede că devin pricolici pruncii care plâng în pântecele mamelor lor înainte de a se naște (12.GHINOIU,p.84). Devine pricolici ultimul din nouă frați născuți în aceeași lună - Transilvania; pricolicii ar fi câini înhăitați cu lupi, umblând cu ei după pradă în vite și oameni, mai ales după copiii bastarzi („*din flori*”) - Olt; în zona Tecuci, se crede că pricolicii provin din lupi care au mâncat om și că ei umblă doar până la miezul nopții; se mai crede că acela care bea urină de om se face pricolici - Buzău (2.GOROVEI,p.201; 233;238). Se crede că pricoliciul este un om care se face câine, dar numai în Postul Paștelui; al treilea copil nelegitim se face pricolici; când se adună trei pricolici la un loc, noaptea ei se transformă în câini și sar la om; alteori se crede că al nouălea bastard se face pricolici; noaptea ei se bat cu ceilalți câini și, dacă pricoliciul este mușcat și îi dă sângele, se face din nou om, dar a doua zi i se văd semnele mușcăturii pe față - Țara Oltului (GOLOPENȚIA,p.106).

PRIETEN

Dacă visează cineva prieteni, amici înseamnă bucurie, iar dacă îi visează că petrec sau că el vorbește cu ei la aceeași masă este semn că în curând va avea parte de un câștig substanțial din ceea ce întreprinde - Suceava (NOTE,Băncescu).

PRIGORIE (*Merops apiaster* - DLRM,p.662)

Cunoscută și sub denumirile de *prigoare*, *prihor*, *albinărel*, *viespar*, prigoria este o pasăre migratoare, cu pene multicolore, cu pliscul lung și curbat, având coada lungă și ascuțită; se hrănește mai ales cu albine și viespi și își face cuibul în malul lutos al apelor (ȘĂINEANU,IV,p.273). Se crede că, atunci când cântă prigoarea, vremea va deveni ploioasă - Vaslui (2.GOROVEI,p.266).

PRIMĂVARĂ

După unii, primăvara începe la 1 martie, după alții când se sfârșesc zilele babei Dochia și anume de la Alexii (17 martie) și durează până la Sfântul Onofrei (12 iunie); alții așează prima zi de primăvară după ce trec 13 săptămâni din ziua de Crăciun, ei afirmând că numai atunci zăpada se topește și începe să curgă în torente chiar și de pe vârful celor mai înalți munți; calculând astfel, înseamnă că începutul primăverii ar cădea în ultima săptămână a lunii martie, adică 9 zile mai târziu de Alexii; îndată ce se imprimăvărează, trebuie semănată întâi pâinea cea albă, apoi porumbul, cartofii și celelalte semințe, în așa fel ca toate semănăturile să fie terminate în câteva săptămâni; în săptămâna de dinaintea zilei Sfântului Onofrei, se seamănă numai hrișcă, iar după Sfântul Onofrei nici această plantă; sosirea primăverii poate fi știută și după semne și anume când încep să iasă „*jigăniile și gujuliile*” de prin ascunzișurile lor de peste iarnă, când prind a zbura gâzele și fluturii cei roșii și mai ales când încep a veni rândunelele, cocostârcii, cocoarele și celelalte păsări care petrec iarna în țările calde (2.MARIAN,I,p.72-73). Se crede că primăvara începe la Dragobete (24 februarie); dacă primăvara se fac multe flori de vișin și prun, atunci este speranță că și rodul viilor va fi bogat în acel an (PRESA). Anotimp al trezirii dragostei, așa cum se trezește la viață natura, este anotimpul „nevrozei dragostei” (EVSEEV,p.68-69). Unul din motivele de predilecție ale poeziei pastorale este primăvara, văzută ca „*mamă*” a vieții în genere și a păstoriei în special, când se hotărăște plecarea oilor la munte; motivul acesta este preluat în întregime de poezia haiducească, iar cercetarea textelor folclorice duce la concluzia că deseori haiducul este un cioban revoltat

(BUHOCIU,p.278). Importanța fiecărei zile a primăverii este subliniată de o zicătoare din Maramureș, care glăsuiește că „*O zi de primăvară întârzie o lună de toamnă*” (BOGDAN,p.128). Odată cu venirea primăverii, orice locuitor din Gorj are grijă ca, în fiecare dimineață, înainte de a ieși din casă, să mănânce ceva sau cel puțin să ia puțină sare pe limbă, ca să nu-l „spurce” puii de animale sau păsările migratoare întoarse acasă; astfel, dacă pentru prima dată un om vede pe nemâncate un mânz, înseamnă că l-a spurcat și va umbla toată vara singur, fără nici un rost, ca și mânzul după iapă; de aceea este bine ca imediat ce a văzut mânzul, omul să-și dea drumul la brăciri și târându-se pe jos să spună „*Lupii să te mănânce!*”; dacă însă mânzul este văzut de cineva care a mâncat sau a luat sare pe limbă, acesta poate să strige tare să iasă cât mai multă lume să-l vadă; și unii ies, cei care au mâncat deja, alții iau repede sare în gură și apoi ies, bucuroși că astfel au scăpat de grija de a fi spurcați; alții care nu au apucat să vadă mânzul se deplasează la omul care are mânzul, dacă este din același sat cu ei, ca să scape de grija „spurcării”; aceeași credință există și pentru viței, dar acestuia nu i se dă aceeași importanță ca mânzului; dacă cineva este spurcat de bobocii de găscă sau de rață, este rău de gălbinare sau toată vara va fi galben la față; cine-i spurcat de pui de găină va râcăi vara ca și ei, fără nici un spor în muncă; cine vede întâi fluturi galbeni, va fi galben în timpul verii, dar este vesel că va fi roșu peste vară cel care vede mai întâi fluturi roșii; sunt indispuși cei care zăresc numai o barză, pentru că numai un car de porumb vor realiza; mai indispuși sunt cei care sunt spurcați de cuc, fiindcă este rău de moarte; de aici și blestemul foarte frecvent și supărător: „*N-ai mai auzi cucul de alt-dată*”, adică de anul viitor; de aceea se dă o importanță deosebită mâncării de dimineață, dar după ce a fost auzit cucul parcă au scăpat de o mare povară (CĂRĂBIȘ,111-112).

PRIOR v. PROOR.

PRISPĂ

Element constructiv al casei, caracteristic arhitecturii populare românești, reprezentat printr-un fel de terasă îngustă, ridicată la înălțimi diferite față de nivelul de călcare, construită din lut bătătorit, din lemn etc., amplasată de-a lungul peretelui din față (uneori pe două sau trei laturi și chiar de jur-împrejurul casei), adesea mărginită de o balustradă (*pălimar*) din lemn sau zidărie, fixată între stâlpii care leagă prispa de streșina acoperișului; în multe cazuri, balustrada și stâlpii sunt sculptați, iar scândurile care închid prispa sunt traforate, dând casei un aspect estetic deosebit; cercetătorii au stabilit prispei trei funcțiuni: ferește pereții casei de contactul imediat cu umezeala (ploaie, zăpadă); augmentează spațiul de locuit și de lucru (vara se poate dormi pe prispă și tot aici se derulează o serie de activități casnice); în fine, reprezintă un spațiu-mediant între intimitatea casnică și natura înconjurătoare, de care românul tradițional este foarte legat, dar pe care o și suspectează de a fi plină de spirite adverse (ȘĂINEANU,IV,p.278; NOTE,Antonescu). Se crede că nu este bine să se lase câinii pe prispă atunci când fulgeră, pentru că există pericolul să fie trăsniță casa - Dolj; să nu se lase gunoiul strâns lângă prispă, pentru că nu va mai intra nimeni în acea casă cu vești bune - Tecuci; în schimb, când cântă cocoșul pe prispă este semn că vor veni rude în vizită - Dolj (2.GO-ROVEI,p.68;107;232). v. CASĂ.

PRIVEGHI (PRIVEGHERE)

Priveghiul la mort durează, în general, două nopți, cea de a treia zi fiind destinată înmormântării, având scopul de a nu lăsa mortul singur; există în popor credința că mortul trebuie păzit ca să nu treacă prin fața lui, pe sub el sau peste el vreun animal (câine, pisică, găină etc.), fiindcă, în caz contrar, s-ar preface în strigoi; dar există și credința, mai pragmatică, de a nu lăsa mortul singur, pentru ca nu cumva să i se întâmple vreun accident, adică să cadă lumânările în sicriu și să ia foc; în Vrancea, se obișnuiește să se danseze în timpul priveghiului, jocul numindu-se *Chiperul* (piper), iar dansatorii purtând neapărat măști; în acest context, este de subliniat că masca este purtată

pentru a feri pe cei vii de duhurile morții, care, cu acest prilej, și-ar alege noua victimă; *Chiperul* se joacă în curtea casei decedatului, în jurul focului de priveghi; dansatorii se așează în coloană, unul în spatele celuilalt, ținându-se de brâu; cel care conduce jocul, desfășurat după cântecul unui fluier, ține în mână un toiag (ciomag) sau chiar o bucată de lemn aprins; dansatorii sunt obligați uneori să sară peste foc; oricum, conducătorul urmărește să arunce, pe rând, dansatorii în foc; în vederea atingerii acestui scop, folosește două procedee: sau coloana dansează, din ce în ce mai repede, cu multe unduiri, pentru ca ultimul din rând să nu poată ține ritmul și să fie aruncat în foc; sau rândul formează un semicerc în jurul focului, conducătorul pornește cu repeziciune înainte, iar cel din coadă trage cu putere înapoi, caz în care cad peste foc cei din mijlocul coloanei; astăzi dansul are un rol distractiv, dar se crede că odinioară focul era întreaga cheie a obiceiului, îndeplinind rol de purificare (4.POP,p.172;NOTE,Antonescu). În Bihor, priveghiul reprezintă și azi un prilej de veselie, tinerii se mânjesc pe față cu funingine și îmbracă sumane rupte, travestindu-se uneori în animale (urs, capră, cal), făcând tot posibilul să stârneasă râsul și să creeze o stare de generală de destindere, din care cauză și apare un interes crescând al colectivității rurale pentru nopțile de priveghi (GODEA,p.92). Un fenomen interesant se întâmplă în Țara Chioarului, unde, în unele sate, nu se organizează priveghi, mortul nefiind vegheat de nimeni, nici măcar de cei ai casei (1.POP,p.321). Priveghiul este, în orice caz, un prilej de nespusă bucurie și veselie, această stare fiind argumentată de faptul că omul a scăpat, prin moarte, de toate necazurile vieții pământene; toată noaptea este petrecută cu glume care stârnesc râsul, totul neavând nimic din caracterul unei ceremonii funeste; abia dimineața, la răsăritul soarelui, și apoi seara, la asfințitul lui, se jelește mortul - Țara Hațegului (CLOPOTIVA,II,p.428). Glumele de zi cu zi sunt mai rare, dar veselia este stârnită în nopțile de priveghi de rememorarea cu deosebire a unor momente hazlii, chiar licențioase, din viața defunctului, la care înșiși povestitorii au participat, au fost martori sau doar le-au auzit de la alții - Ilfov (NOTE, Antonescu).

PRIVIGHETOARE (*Luscinia megarhynchos* - DLRM,p.665)

Slăvită de către toți poeții lumii, este considerată drept un simbol al artistului și al solitudinii creatoare; este o pasăre „mai plăcută lui Dumnezeu, numită așa pentru că toată noaptea cântă *priveghind*”; dincolo de aceasta, figura ei stă sub semnul paradoxului și al ambivalenței; în primul rând, ea este o pasăre de noapte, care ar trebui să stea alături de buhă, cucuvea, strigă, ciuvică; spre deosebire însă de acestea, ea are un „*viers*” plăcut, armonios, necobitor; cu toate acestea, spre deosebire de celelalte păsări cu grai plăcut (mierla, cucul, sturzul, ciocârlia etc.) și de cocoș, privighetoarea nu comunică, prin cântecul ei, nici un fel de veste; cântecul ei nu intră în dialog cu nici o altă pasăre, se răsfârâge doar asupra ei, nu intră în dialog nici cu marile ritmuri ale firii; comportamentul ei singuratic apasă asupra ei mai mult ca o povară, decât ca o binecuvântare; cântă noaptea „*priveghind*”, cântă doar pentru sine, cântă singură, acestea fiind interpretate ca rezultat al unei greșeli și al unui blestem: la o nuntă împărătească, nuna (alteori mireasa) este jignită de unul dintre comeseni și, neputând suporta „*atâta batjocură*”, ea cere Demiurgului să fie transformată în pasăre; de atunci, ea trăiește singură și își plânge singură soarta tristă; o altă legendă susține că privighetoarea era, la început, o fată frumoasă, cu un glas minunat, pe care însă Demiurgul nu o înzestrăse cu organul defecației, din care cauză îi era rușine să meargă la nunți și cumetrii, fiindcă nu putea nici să bea și nici să mănânce; pentru a scăpa de această pacoste, ea s-a dus la căpușă și i-a cerut cu împrumut organul ei; după o nuntă, încântată de această „reintrare” în rândul celor firești, nu a vrut să-l restituie, din care cauză a fost blestemată de căpușă să se transforme într-o pasăre, care nu va avea niciodată somn, „*priveghind*” mereu, de frică să nu-i fure cineva „bunul” dobândit cu atâta greutate; în altă povestire, este vorba de fata de împărat care se întâlnea noaptea, pe ascuns, cu dragul ei; împăratul, prinzând de veste, pune să i se taie capul feciorului; disperată, fata cere să fie prefăcută într-o pasăre, care, noapte de noapte, priveghează la căpătâiul iubitului ei; după cum se vede, narațiunile etiologice merg în continuarea numelui său;

atributele ei sunt întărite și de penajul ei tern, mohorât, datorat, spun legendele, faptului că, atunci când Demiurgul a vopsit păsările, privighetoarea a venit prea târziu, când nu mai rămăsese nici o culoare; textele lirice o ipostaziază, pe ea și cântecul ei, ca un simbol al însingurării și suferinței, totuși fiind rar prezentă în creațiile orale lirice, finalmente rămânând o pasăre elegiacă, aidoma turturelei, semnificând iubita (COMAN,II,p.68-69;EVSEEV,p.115). Se crede că privighetoarea a fost o femeie bogată, care avea doi câini, pe numele lor Togan și Griva - Vaslui; cine nu vrea să doarmă în nici o noapte să mănânce inimă de privighetoare - Vaslui (2.GOROVEI, p.201;216). Cine vrea să nu aibă somn în timpul muncilor agricole și să aibă spor să mănânce cap de privighetoare, fiindcă ea cântă noaptea și astfel se crede că nu are somn - Gorj (CĂRĂBIȘ,p.112) Când privighetoarea cântă neîncetat este semn de vreme frumoasă - Bucovina (2.MARIAN,I,p.87). Cine vede în vis privighetoare va avea parte de tristețe și de rele - Suceava (NOTE,Băncescu).

PRIVIRE (A PRIVI; A SE UITA)

Le va slăbi mai târziu vederea copiilor care se uită insistent la lumina provenită din indiferent care sursă - Suceava; să nu se privească la buboaiile pe care cineva le are și le arată ostentativ, pentru că există credința că se vor lua pe cel ce se uită - Tecuci; când este dus mortul la groapă, participanții la cortegiul funerar să nu se întoarcă și să nu privească în urmă, deoarece le vor muri și alți membri din familie - Vâlcea (2.GOROVEI,p.30;144; 178).

PROOR

Termenul desemnează două realități: **1.** Este ziua de ajun a prăznuirii Sfântului Gheorghe (22 aprilie), când, după credința poporului, dis-diminează, babele umblă după mana vacilor, iar hoții după iarba-fiarelor; **2.** perioadă a zilei care cuprinde, după regiuni, fie orele dinaintea prânzului, fie primele ore după miezul nopții, ori primele ore ale dimineții, fie întreg intervalul de la răsăritul soarelui până la prânz; este atestat și pronunțat *amproor*, *prour*, *prior* (ȘĂINEANU,IV,p.291). v. ZI.

PROSOP v. ȘTERGAR.

PRUN (*Prunus domestica* - DLRM,p.675)

Prunele păstrate din Joia Mare sunt bune pentru tratarea bubelor rele - Ialomița; tot contra bubelor rele sunt bune și prunele strânse în Ziua Crucii (14 septembrie) - Tecuci; să nu se terciuiască prune, sau să fie tăiate cu briceagul, până la Sânziene (24 iunie), pentru că provoacă timp ploios cu grindină - Bihor (2.GOROVEI,p.30;106). Ca să nu nască gemeni, femeia gravidă nu trebuie să mănânce prune îngemănate (GOLBAN,p.66). Cine visează că mănâncă prune înseamnă, în general, boală, dar poate să fie și un avertisment pentru a se feri de dușmani - Suceava (NOTE,Băncescu).

PRUNC v. COPIL.

PUCIOASĂ v. SULF.

PUI

Este năzdrăvan puiul care cântă fiind încă în găoacea oului - Suceava; puiul cu cinci gheare nu se taie, pentru că el este norocul păsărilor - Iași; cel ce pune găina drept cloșcă pe ouă să o facă stând pe vine, ca și găina să stea pe ouă, și să închidă ochii, pentru ca uliul să treacă pe deasupra viitorilor pui, fără să-i vadă - Muntenia; sau să se stea numai pe vine - Galați; sau se pune un copil mic să facă această treabă - Tecuci; puii scoși din ouă, înainte de a le da drumul în curte, sunt puși în poală și duși, spre răsărit, cu ochii și gura închise, până la șură, unde li se dă drumul unul câte unul, ca să nu-i ia păsările răpitoare; în caz că sunt duși spre apus, există pericolul să fie răpiți de

păsări; alte femei îi pun într-o oală sau un ceaun, acoperă vasul cu o țesătură, ca să nu-i vadă răpitoarele, și apoi îi scot afară; sau îi pun într-un ceaun, peste care așează un cuțit, ca să le vină moartea de la cuțit și nu de la păsările cerului - Țara Oltului; scapă de armată cine mănâncă pui scăpat din ghearele unei păsări răpitoare - Ialomița; îi va merge bine tot anul aceluia care vede pentru prima oară pui în acel an - Galați; dar se crede că nu va avea noroc cel căruia îi ies și îi cresc apoi bine puii - Suceava; puii să nu fie sărutați pe plisc, pentru că îi mănâncă uliul - Suceava; dacă puii de găină, ieșiți din ou de câteva zile, încep să cânte, este semn că din acea casă va muri cineva - Suceava; nu este bine să se mănânce cap de pui, fiindcă acel care o face își va omorî tatăl - Dolj (2.GOROVEI,p.13;52;146; 158;170;190;202;241;273;GOLOPENȚIA,p.134). La masa de Anul Nou nu se consumă carne de pui, sau orice fel de carne de pasăre, ca să nu cumva, în anul ce vine, cel care a mâncat să scurme după hrană precum păsările - Transilvania (PRESA). Înseamnă viață lungă pentru cine visează pui și câștig pentru cine îi visează bând apă dintr-un izvor - Suceava (NOTE, Băncescu).

PUNTE

Trebuie remarcat rangul nou pe care îl dă podul de oase de bour atestat de textele folclorice; pe când obiectele din oase de bour pot da putere și prosperitate ca piese individuale, podul capătă un înțeles particular; astfel, de la oasele-obiecte de cult individual la ospăț, la scheletul-casă, locuință a noii familii, care a putut fi în preistorie și un templu, s-a ajuns în mod firesc, în cadrul civilizației animaliere, la podul de oase, indicație că familia etnică trebuie să progreseze în spațiu, ca să-și asigure prin muncă viața; totuși, podul are și un rol de opoziție la stihia apei, pe care o domină și care trebuie îmbunătățită; să nu uităm că, la Roma, marele preot se chema *pontifex*, ceea ce înseamnă constructor de poduri (BUHOCIU,p.148). Mutându-se din această viață, fiecare om, înainte de a ajunge în împărăția cerurilor, trece peste o mulțime de râuri și pâraie mai mici și mai lesne de trecut, dar și peste altele mai mari, mai late și mai adânci, peste care nimeni nu poate trece fără ajutor; ca să i se înlesnească trecerea, în drumul lui de acasă la cimitir, neamurile mortului așează așa-numitele *poduri* sau *punți*: pe pragul casei sau al tindei, lângă poarta ogrăzii, la răspântii, la intrarea în curtea bisericii și la porțița cimitirului, dar mai cu seamă la toate podurile, punțile, râurile, pâraiele, șanțurile și gârlele pe unde trece cortegiul funerar se pune câte o bucată de pânză curată, de casă, sau câte un ștergar, sau o pereche de mâneci de cămașă, sau o năframă care, în cele mai multe părți ale Bucovinei, se numesc *poduri* și în alte părți *punți*; ele se pun de-a curmezișul drumului unde se mai adaugă un colac și o lumânare; în unele localități bucovinene, se mai pun și monede legate în colțurile pânzei; în unele sate, în loc să se lege monedele în colțurile pânzei, rudele și alți însoțitori ai decedatului aruncă monedele în apa râului sau peste acesta, iar după ce se trece apa mai se aruncă niște monede, dar fără să se uite înapoi; *Puntea iadului* este făcută peste iad și se împarte în trei părți: de pe prima parte cad numai oamenii cei mai păcătoși, de pe a doua cad cei cu mai puține păcate, iar de pe a treia cad oamenii cu foarte puține păcate; aceștia din urmă pot însă ușor scăpa și să iasă afară; la capătul punții nu există posibilitatea de a coborî și trebuie să se sară jos; celor care nu au păcate le dă Dumnezeu aripi și, în loc să sară, ei zboară - Suceava (3.MA-RIAN,III,p.195).

PUPĂZĂ (*Upupa epops* - DLRM,p.680)

În folclorul românesc, pupăza este considerată a fi o viețuitoare „*puțin plăcută*”, fiindcă ea este „*pasărea scârnaviei*”, este ființa care își batjocorește cuibul, aceea care, când este auzită „*de prima dată și n-ai mâncat, te-ai spurcat și tot anul îți miroase gura a cuib de pupăză*”; se crede că pupăza își face cuibul din excrementele omului și că se hrănește cu scârna câinelui ori a altor animale; observațiile arată că pupăza, cât stă în cuib, făcut de regulă în scorbura unui copac, nu și-l curăță de găinaț; se îngrămădesc necurățeniile în jurul ei și al puilor, încât de la o vreme, putrezind, răspândesc un miros pătrunzător în tot aerul din jur; iar mirosul urât pătrunde în pene și rămâne

cu el multă vreme după ce a părăsit cuibul; tradițiile populare pun mereu pupăza în relație cu cucul, ambele sunt păsări migratoare, care se întorc pe meleagurile de unde au plecat cam în aceeași perioadă a primăverii și care își fac auzit glasul în același timp, de parcă s-ar lua la întrecere; pe bună dreptate, se remarcă faptul că, prin venirea lor primăvara și prin cântecul lor, pupăza și cucul anunță un început; orice început este legat de o urare, a cărei menire este de a acționa asupra evenimentelor viitoare, evenimente pe care cuvântul „bine rostit” le așează într-o zodie benefică, favorabilă omului; în această situație, cucul și pupăza, cântând simultan, pot transmite aceeași urare, sau, din contră, „urări” cu eficiență diferită; deoarece pupăza este stigmatizată cu un atribut ca necurătenia, ea nu poate transmite un mesaj bun, cântecul ei apare ca o anti-urare (cum ar fi, în prag de An Nou, descolindatul); în loc să propițieze, ea cobește, în loc să purifice, murdărește și în loc să transfere putere, sacralitate, „spurcă”, degradează, coboară omul înspre condiția animalică; legendele populare afirmă că pupăza și cucul au fost, la începuturi, soț și soție; râvnind mărire și averi, pupăza l-a trimis pe cuc la Demiurg, să-i ceară să-l facă vornic peste păsări; dorința i-a fost îndeplinită, dar, după un timp, s-a săturat să fie vorniceasă și a vrut să fie „vătășiță”; apoi a vrut să fie împărăteasă și, în final, să ia chiar locul Creatorului, din care cauză a fost blestemată „să tot pupăiască, cât îi place, dar nimeni să nu-i bage cântecul în seamă și nicicând să nu poată scoate pui, până când „nu-i va cloci în necurătenie de om”; contrar albinei, pupăza anulează procesul hrănirii (trecerea de la hrană la scârnă) în sens negativ, hrănindu-se scârnă și producând tot scârnă; sentința Demiurgului este fermă: „Dacă nu te-ai mulțumit cu hrana cea mai bună de pe lume pe care ți-am dat-o, să te hrănești de azi înainte, atâtu, cât și urmașii tăi, cu necurătenii”; pentru că a refuzat mâncărurile alese oferite de Demiurg, acesta, exasperat de mofturile ei, a blestemat-o „să mănânce și să-și facă cuibul din ce-i mai urât în lume”; privind lucrurile din altă perspectivă, situația marginală a pupezei este cu atât mai frapantă cu cât ea nu este o pasăre urâtă, respingătoare, din contra, atrage atenția printr-un penaj plăcut, viu colorat și îndeosebi prin „ciuful” ei de un ocru viu; datorită acestor însușiri, pupăza apare ca o viețuitoare în care se întâlnesc în mod paradoxal frumosul și spurcatul; „pupăza este privită cu oarecare ură, deoarece pe cât de mândre-i sunt hainele și îmbrăcămintea, pe atât de urât și puturos îi este cuibul, casa”; legendele populare încearcă să rezolve antinomia frumusețea penajului/traiul în și din scârnă: pupăza, fiind invitată la nunta ciocârliei, l-a rugat pe cuc să-i împrumute podoabele sale; pentru că, în timpul petrecerii, păsările au lăudat insistent frumusețea hainelor alese ale pupezei, aceasta a hotărât să le păstreze pentru sine și să facă uitată înțelegerea cu cucul; în felul acesta, datorită unei înșelătorii, cucul a rămas cu o îmbrăcămintă cenușie modestă (ce contrastează cu menirea sa benefică, cu puterea și atribuțiile sale sacralizatoare), iar pupăza, în ciuda murdăriei și scârnăviei sale, se fălește cu hainele ei strălucitoare (COMAN,II,p.88-93). Este o pasăre insectivoră călătoare, cu pliscul lung și curbat și cu un moț de pene mari portocalii pe cap, dispuse ca o creastă; cântecul ei este considerat a fi purtător de rele, de unde și expresia „îi cântă pupăza”, adică îi merge cuiva rău; nici folclorul nu o agreează în textele sale, iar zicerile cu semantică negativă abundă în vorbirea curentă; astfel, „a-i merge gura ca pupăza” se spune despre cineva care vorbește mult, care flecărește; pupăza este denumită și o femeie care se fardează sau se îmbracă strident; dar tot pupăza se numește și sigiliul de piatră sau de lemn, numit în unele zone *pistolnic*, cu ajutorul căruia se imprimă pe prescuri sau colaci semnul crucii și inițialele rituale ale creștinismului; de unde și expresia „colac peste pupăza”, când peste un necaz vine altul și mai mare (PRESA). Se crede că îi va merge rău peste tot anul celui care aude mai întâi, primăvara, cântec de pupăza - Suceava; este spurcat cel care aude pentru prima dată, pe nemâncate, primăvara, cântecul pupezei și îi va miroși gura toată vara - Vâlcea; Argeș; Muntenia; Vaslui; sau îi va miroși gura a cuibar de pupăza - Galați; ca să nu mai miroasă gura celui care a auzit primăvara pupăza, trebuie să se ia repede sare în gură - Bihor; ca să nu mai fie spurcat, să se spele imediat pe față - Suceava; când sunt găsite, ouăle de pupăza sunt imediat distruse - Neamț (2.GOROVEI,p.9;202;283). Cine aude pupăza dimineața, „pă inima goală” (înainte de a mânca), se

spune că „îl spurcă” pe toată ziua - Maramureș (BOGDAN,p.23). Pupăza simbolizează însă și norocul, apărând, ca ornament, și pe unele ștergare din Prahova, conform credinței după care cel care calcă într-o murdărie va primi bani; nu trebuie să i se strice cuibul, pentru că s-ar clătina ordinea interioară a omului; pupeze se numesc și colacii dați colindătorilor, iar, în Buzău, și la nunți, unde se fac în chip de femeie și li se rup tinerilor pe cap, în semn de bună și închegată căsnicie (2.CHELCEA,p.21-22;NOTE,Antonescu).

PURICE (*Pulex irritans* - DLRM,p.681)

Pentru că este rău și păgubitor pentru om, puricele ține de viețuitoarele create sau strâns legate de simbolul prin excelență al răului - dracul; în consecință, puricii sunt născuți din lacrimile diavolului sau din sumanul lui, fapt pentru care sunt și negri la culoare; totodată, el a fost calul dracului atunci când acesta s-a luptat cu Dumnezeu; pentru săritura sa, puricele „*potcovit cu potcoave de 99 de ocale*” este considerat, ca și libelulele, o transformare a unui cal năvălaș, stăpânit de demonul întunericului; legendele spun că puricele s-a făcut din cenușa năpârcii; după ce a astupat cu coada gaura din arca lui Noe, năpârca a dorit, ca răsplată, dreptul de a mânca în fiecare zi un om; când urgia apelor s-a potolit și când corabia a ajuns cu bine la mal, năpârca i-a adus aminte lui Noe de fapta ei; Noe s-a mâniat de pretenția năpârcii și a aruncat-o în foc; din cenușa ei au apărut puricii; aceștia, ca o amintire, „*mănâncă pe oameni, le sug, fără nesăț, sângele*”; deci puricele se naște din foc și moare, conform altor credințe, tot în foc; „*de purici scapi numai dacă-i pui pe foc, deoarece omorât, o bucățică din trupul lui se face alt purice*”; săritura lui este explicată printr-o altă legendă: Demiurgul, coborât pe pământ, nu a putut dormi o noapte întreagă din cauza unui vecin gălăgios, care a jucat și a cântat tot timpul; pentru aceasta, divinitatea l-a transformat într-o vietate mică și fără odihnă, care sare și țopăie încontinuu; pentru a-l izgoni, se recomandă măturatul casei cu busuioc, ori cu piele de bou; sau semănatul unui pumn de grâu în fața pragului, în noaptea de Anul Nou; sau tăierea unui cocoș și înfigerea cuțitului, încă plin de sânge, în pământ; sau punerea de pelin pe perne etc.; în basme, micimea puricelui este un atribut al puterii de a îndeplini o dorință: viteazul se preface în purice ca să scape de urmăritori sau ca să intre neobservat în casele zmeului; ca adjuvant, ca viețuitoare-ghid, îl ajută pe erou să recunoască fata dedublată (COMAN,II,p.120-122). Primul purice prins în luna martie nu trebuie omorât, pentru că apoi, peste vară, insectele năvălesc peste cel care le-a ucis semenul - Dolj; Argeș; Iași; îl vor ciupi toată vara pe cel care omoară purici în ziua de Paște - Țara Oltului; ca să nu mai vină în casă, este bine să nu li se rostească numele și nici să fie omorât vreunul - Vâlcea; de purici se scapă numai dacă sunt aruncați în foc, pentru că, dacă este omorât, se crede că este suficientă o bucățică din el, pentru a se face un alt purice - Tecuci; dar se mai poate scăpa de ei și ieșind în curte, în ziua Lăsatului de sec pentru Postul Mare (Postul Paștelui), și pur și simplu să se chiuie - Dolj; când puricii ciupesc prea tare pe om este semn de ploaie - Suceava (2.GOROVEI, p.201-202;267; GOLOPENȚIA,p.110). Când puricii, mai mult ca de obicei, mușcă, urmează totdeauna ploaie - Bucovina (2.MARIAN,I,p.86). Mici necazuri sau vreo supărare în casă le va suporta cel care visează purici - Suceava (NOTE,Băncescu).

PUȘCĂ (A ÎMPUȘCA)

Evident că, în unele dintre credințele de mai jos, este vorba de arme de construcție veche, la care încărcătura explozivă se introducea pe la orificiul terminal al țevii („*prin flintă*”); în altă ordine de idei, în general armele simbolizează principiul masculin în mentalitatea tradițională românească; ca dovadă, în Transilvania, printre acțiunile care fac aluzie la unirea celor două principii, este obiceiul ca, în timpul nunții, să se tragă cu pistolul sau cu pușca într-o ulcică umplută cu cenușă și așezată în vârful unui par (EVSEEV,p.197). Se crede că, dacă pușca se descarcă singură, este semn că are să se întâmple ceva rău - Suceava, iar dacă, în timpul desfășurării unei nunți, pistolul se descarcă din întâmplare e semn rău pentru viitoarea căsnicie - Tecuci; pentru ca mireasa să nu

aibă dureri mari la viitoarele nașteri, este bine ca, atunci când iese de la slujba de cununie din biserică, să se tragă în aer cu o pușcă - Tecuci; când o femeie nu poate să nască, este bine ca bărbatul ei să iasă în ogradă și să tragă un foc de armă peste casă - Transilvania; dacă pușca ruginește din ne folosință înseamnă că vânătoarea va fi cu noroc - Tecuci; există chiar un „*noroc de pușcă*”, deoarece nu este bine ca arma să fie descărcată, fără să se fi tras cu ea, sau, dacă a fost descărcată, să i se pună ulterior aceeași încărcătură, pentru că altfel „se întoarce” norocul de pușcă - Tecuci; se crede că hoțul prins nu trebuie împușcat, pentru că astfel i se iau păcatele - Vâlcea; cine trage cu pușca în timp ce plouă mai primește în plus câteva păcate - Tecuci; cine visează pușcă înseamnă că va primi o veste - Tecuci (2.GOROVEI,p.109;160;171;173;181;193;203). Dacă, în vis, cineva aude împușcături este semn rău, iar dacă se visează trăgând el cu pușca înseamnă câștig în afaceri sau obținerea libertății - Suceava (NOTE,Băncescu).

PUȚ v. FÂNTÂNĂ.